

25,000

Ленінград. І бентежність зводить  
Мідних вершників давньої клясики.  
Бо над ними вже зводки зводять  
Гук портів з індустрійним брязкотом.  
Ленінград—це не різблення з мармуру,  
Ленінград—напружені біцепси  
На лани комунарів трактори  
Шлють путилівці вдарні—тисячі.  
Мапу креслень, вивчає ритмику,—  
Бригадир, щоб деталь спростити  
Чіткість думки над кожним гвинтиком  
І деталі у форму злити.  
Може спершу прорив невдачею,  
Може спершу прогули вдарями,—  
Та міцніють бадьорою вдачею  
Непоборні заgonи вдарників.  
Зводки кинулись вгору цифрами  
Вперті м'язи сплелись над краном  
Двадцятип'ятитисячний трактор  
Дав путилівець вдарним ранком.  
Вдарним ранком, через шляхи ліси  
Тиснув руку путилівець Харкову,—  
Де герої рекорду замісів  
Штурмували будівлю тракторів.

Телеграма... На зборах... Від Сталіна  
І погруддя замислене Леніна  
Мрії дійсністю зараз вже стали нам  
І шляхи переможні простелені.

Ленінград. І бентежність зводить  
Мідних вершників давньої клясики  
Бо над нами вже зводки зводять  
Гук портів з індустрійним брязкотом.

# ОСТАННЄ СЛОВО ЛЮДИНІ НЕ НАШИХ ДНІМ

...А дні ідуть  
і знову осінь,

Та не сумують вже степи...

А ти сидиш  
задумливо і досі,

Немов би хорий,  
чи сліпий.

До праці кличуть нас квартали,  
Заводи,

фабрики,  
поля.

І ми  
від темпів не відстали

У боротьбі за промфінплан.

— У гору лізь!

— У землю лізь!—

Лунає гасло

всюди,

скрізь.

А ти не чуєш...

Ти вже тїнь!

Тобі здається—

ти не вдома!

І для путі—

нема путі,

І до життя—

нема хотїнь,

А тільки

сльози

і утома.

А мо' романтика?

Води!

(Ти не дивись на мене гостро),

Я у минуле не бродив,

А я ішов

і йду у простір.

За Революцію ішов

Із мільйонами повстанців,—

І від ходи

немов від танців

Губили сотні підшов.

А ти тоді

заліз у дїм

І перелякано сидів.

Твоя мета—

це синь сліпа,

Ти пух на вітрі,

а не криця.

І ти,

Як плужників <sup>1)</sup> скрипаль,

Умреш

під музику в пивниці.

Тобі не кидаю докором,

Про це ти знаєш,

це закон

Для тих,

хто завше під замком

І без вітрил

і без мотору.

Я не кажу,

як той

актор,

А я кажу

від мас залізних,—

Вітрило наше

і мотор

Направлено до комунізму.

І ваші трупи

проминем,

Або:

відкинемо з дороги,—

Бо наші дні—

цвітуть вогнем.

Вони для тих,

хто з ними в ногу.

Київ, Січень—31 р.

<sup>1)</sup> Бвг. Плужник—письменник.

**ПРОДИМЛЕНІ ДНІ**

Продимлені дні  
переможно гримлять,  
шлях  
наш  
—важкий і простий;  
під нами гуде  
весняна земля,  
над нами  
ростуть  
мости.  
Ми  
ферми клепаємо  
день-у-день—  
лунами  
гомін  
йде,  
лунами  
гомін  
йде  
крізь степи,  
як чорні поїзди;  
ріже повітря,  
в травах рипить,  
екраплюється  
в скрегіт і дим.  
А там вгрузає  
в дно  
котлован—  
його  
закінчують  
в строк.  
Проток  
бетонна голова  
тягнеться вгору.  
Дніпро  
Стискають  
вперто

з двох боків  
руки робітників.  
Рветься  
з під рук  
робітників.—  
вільної праці  
спів.  
Спів пролітає  
крізь степи,  
як поїзди  
в ночах,  
Говорить по селах  
одягнених в пил.  
про лямпочку,  
Ільча.  
Говорить по селах  
про Дніпросталь,  
яка в степу вироста.  
І от долітає до нас  
дніпровська  
широка луна.  
І ми клепаємо  
день-у-день.  
Під нами  
весняна земля,  
над нами  
від вітру  
повітря гуде,  
продимлені дні  
гримлять.  
Під нами  
повз осель,—  
Дніпро  
пароплави  
несе.  
Травень, 1931 р.



## ДАГЕСТАНСЬКА ЛІРИКА

Друзі мої!  
Мрійник,  
романтик,—  
уже остаточно помер,  
І незаних країн  
мені  
не малює вже більш  
уява

Та і нащо?  
— Я вже вище тепер

навіть  
Каспійського моря!  
46 кілометрів  
на північний схід—  
за гірським перевалом—там,  
у Махач-Калі

б'ються  
хвилі його  
солоні й гіркі  
й потопають в тумані  
в ранковій імлі—  
й Махач-Кала  
й пароплави!

...Друзі мої!  
Я звільнився уже від чекань і зітхань!  
Можете  
передати, тепер,  
дівчатам усім—  
(починаючи з Галини й до Галі),  
як, що вони  
не журилися за мною,  
то, хай  
не журяться і надалі.  
Тут—  
Серед гір,  
що є уяві моїй мандрованій—  
колись  
поставали не раз—  
Я знайшов собі теж  
без зітхань—  
без витрат і втрат  
Ані трохи не гіршу  
аніж у вас

і мені  
нічого жалкувати.

І хоча  
в нас і весна уже,  
і джюрчать гірські ручаї  
й оповноводилися уже арки у Дагестані—  
і хоча  
в нас і весна уже  
й розсвітають сади навкруги  
кошачинського  
Темін-  
хан.  
шуга—

З нею мені  
не вивчаються вже ані мандри,  
ані дороги незнамі  
й з нею мені не нашітую вже  
і не мимрить мені  
— романтична  
мандрів  
мара

З нею і думи й турботи у мене  
не ті вже тепер:

Мрійник—  
Микола—  
уже  
остаточно помер.

Де тут  
нам мріяти!  
Інші,—  
мають уяву ненажерливішу  
й неосязкистю своєю куди не таку!  
Де тут  
нам з мандрами.  
В затишках  
Паризьких міністерств  
і Женевських кулуарів  
мріють  
що й досі вони про Баку  
й «мандри»  
з розстрілами комісарів.



Мріють  
ще й досі вони...  
(бачим і знаєм ми)  
таким готуючи  
гармати  
й...

Щоб...  
степи і гори  
знов  
засіяли горем і  
кров'ю  
полити—

Мріють.  
Готуються!  
Й підсолонюючи  
для робітників своїх  
облаудливі слова...  
Хочуть  
розум зашмарити їм  
і серце—

Підемо—  
Підемо ще і ми в бій  
з дружиною, що  
Гвинтішкою  
звється!  
Я її вивчив і знаю вже так,  
як не знає й не знатиме з вас  
дружини своєї  
ніхто.

Я, навіть, пещу її  
Я—  
хто ворог  
зайвих смогій—  
і ще дуже від вас  
пам'ятаю про те,  
що  
як не доглядати  
то  
вряджуватиме  
на кожному кроці

Я її вивчив і знаю вже так,  
як не знає й не знатиме з вас  
дружини своєї  
ніхто!

Я вивчив її  
і ціну її,  
так,  
як очі свої,  
як кожну  
краплю  
власної крові—

І як, що треба буде  
то—

вона  
завжди в мене на поготові!  
І як що треба буде то:

ВСТАНЕМО!

Рушимо! всі як один з запалом, що  
не вмирав і не вмер  
з прапорами, що бачили вже  
кулі ворожі,  
дощі

й вітри.

Рушимо,  
А разом з нами  
до зброї  
стануть  
десятки національностей «СеРеСеР  
і всі—

ТРИДЦЯТЬ ТРИ  
національностей  
ДАГЕСТАНУ!

Дагестану,—  
де, як і в нас  
по долинах уже гурчать трактори,  
Дагестану,  
що млодь його  
в лавах червоних  
так

Як і я! Як і ми!  
Де по аулах  
скидають уже  
і муллу  
і намул  
забобонів

ТАК:

як і в нас по селах полів,  
куркулів  
і стародавні запаски;  
де зурна про нове уже грає в горах,  
що засіяні горем і  
кров'ю  
политі колись

з царської «ласки»!

...Де діорчать вже

гірські ручаї,  
й оповнозодились арики уже,  
й гори такі таємничі в ранковим тумані  
й розсвітлюють сади уже  
навкруги  
колишнього

Темін-Хан-Шура,—

де не звичаються вже  
ані мандри мені, ані дороги незнамі  
і не нашіптуть вже

і не мимить мені  
романтика  
мандрів  
мара...

...де весна

розхристана така, різнобарвна й палка,  
де ночі

сині такі—

І коли на стійці стоїш  
клонять до мрій екзотичних  
і пахне й плывить тебе

гірська трава.

Та як же тут мріяти.

коли гвинтівка в руках?

---

Виконати директиву IX з'їзду ВЛКСМ.  
Охопити в комсомолі 100% робітничої й  
батрацької молоді.

---

## ДЕНЬ ВІДПОЧИНКУ

Любі нам пестоші  
сонця й хвиль,  
любो п'яніти  
від сон-трави,  
любो почувати себе  
біологічно  
й бронзове тіло  
здоров'ям нагнічувати.  
Навколо весь день шелестять  
очерети  
про давню добу  
палеоліту;  
про фавну,  
про флору,  
про землю старечу—  
про безперервне  
тропичне літо.  
Про те, як ця річка кишіла поч-  
варами,  
як ящур в кущах  
загризав бегемота—  
і зляканий прашур  
тікав, як ошпарений,  
на цівку ліяни  
хвоста намотуючи...  
А човен—хлюп,  
і хвиля—хлюп.  
Хвиля об човен—  
хлюп—  
хлюп...  
Так от,  
упершись ногами в дно,  
на весла шосили,  
на весла наляжеш.—  
І стелється беріг зеленим рядном  
З левадами,  
кручами, зеленим пляжем.  
— Ге-гей!—Перегони!  
— О-го-го!

Чубаті очерети—  
Назад—  
бігом!  
Рветься з горлянки  
Поклик зулуса.  
В жилах енергії—  
хоч одбавляй!  
здається—  
з натуги  
біцепси луснуть.  
Мінь повногруда,  
Шалій  
бу-яй!  
От би з нальоту  
на «Максимів-Рильських»,  
що в лози затоки  
човнами врилися,  
що з вудкою в руках,  
з кошиком  
і глеком.  
зранку до ночі  
стирчать, мов лелеки.  
Що за утіха,  
що за краса там?—  
Коли комарі починають кусати,  
коли, щоб спіймати  
ледашу рибку—  
цілу годину  
стій навдибки?..  
Тут же—стомився?—  
причалиш до пляжу,  
викупаєшся,  
під спекою ляжеш.  
Навколо: «повітря, сонце й  
вода»  
нагнічуйся в жили  
мінь молода  
Аж поки на захід сонце не  
стане,



поки не вдарить  
Дзвінок полустанку...  
Коли ж під вагонами  
міст загуде—  
Значить закінчився

вільний день  
— Вези, вагончику,  
щоб  
не розтряс  
дням заклопотаним  
сили запас...

---

Найголовніше завдання комсомолізованих лав  
шахт, цехів і заводів—виконання й перевиконан-  
ня промфінпланів.

---

## КРИСТАВА НЕ МОЖНА ТУРБУВАТИ

Грізним панцерником курсує мостовий кран, штурвал замінює слизьке зовірідне кермо контролера; капітанську рубку—будка з квадратним кошиком; іклістий якір—масивний крюк, прикований до гамірного дзвіного ланцюга.

Здається—пустиш кран в море, і попливе він розтинаючи сиві запітні гребні хвилі, просковзне зберігаючи салдаську виправку по майлівій поверхні мертвого плеса.

Але шляхи обмежено. Йому дано все життя рухатися на виступах балок вздовж цеху і ніколи не впоперек. Лише невтомному крюкові дозволено рухатися всіма напрямками.

В ливарному—гостро відчуваєш задушливе важке повітря, перевантажене випаровуваннями й різними пахощами. Повітря повне сірих газів, турбує очі, запалює вій; пресами тисне на скроні, дере в горлі. Але це для звичного екскурсанта, який мимохідь заглядає в розпечене хайло вагонеток, який дивується з задушливої порожняви сушарень, з дотепно вишлених форм, розкиданих моделей, лиття зі снопів білих і червоних і зенуватих іскор.

Але капітан корабля—машиніст крана, звик до задушливих пахощів, до всього того моторошного, суєтного гамору. Він упевнено керує колесом преси. Треба обережно перевести щербатий казан наповнений кипучою розпеченою рідиною, перекинути громади лиття, обережно піднести й підкотити до сушарні, завжди готові розсипатися, піскові форми.

Машиніст завжди на сторожі. Якір його корабля повинен уміти обминати перешкоди.

Добре ще, коли це будуть несподівані нагромадження моделей, казанів, циліндричних частин. Гірше—коли кран везе свою чергову річ і зустрічає на шляху завороненого робітника, який не помітив уривчастих сигнальних свистків.

Тоді треба уміти швидко зупинити кран в ході, перевести рухливий вагончик в інший бік...

Ретельно оглядаючи до останньої порожинки знайому чотирьох кутну кімнату,—біля керма контролера стояв Клим Ворошилов,—машиніст мостового крана.

Це було на Алчевському металургійному заводі.

Розвиднялось, рядно світланку ставало дедалі рідшим і тоншим. Сотні пресувань треба було зробити поки затяжна зміна закінчиться, а тоді можна буде піти додому вмитися, закинути до гори густу непокірну чупринку, розчесати її зубатим гребінцем, переодягтися, зав'язати на ковнірі лютий шовковий шишурок з китицками.

А який це раз вже він бачить, як наливається лиття і знову виїмається готовий продукт, як ліплять форми фарбують їх і обережно кладуть на поміст, щоб він своїм краном перевіз до сушарні. Який це вже раз він чує брутальні, різкі вигукки майстрів, густу, повислу в повітрі, лайку.

Щільно притискається рука до гладенької поверхні керма...

От коли б одним поворотом його можна було б зразу повернути дії назад. Скинати, як коромисло з пліч, ненависний царський гніт, здерти з лоті погони, вирвати з жандармських і козацьких рук багнети й нагайки, добре загостреним пружистим стволом покалічити, знищити панівну нечистоту, винушальну мерзотність. Тоді кермо було б в руках свого справжнього господаря, того хто тепер є лише раб...

Думка, як на несподіваному повороті машина,—різко змінює обіг.

— Сьогодні треба знову скакати хлопців розповсюдити одержану від легальну літературу. Треба!..

Хтось нетерпляче казав його ім'я. Ворошилов обернувся. Кликнув Виногрієв, його товариш в роботі і в запалі.

Значить щось трапилось!..

Так і є!

Виногрієв, повернувшись після нічної роботи додому, через пірвану поріг перекинуті столи і стільці по розкиданих книжках розгромові і безладді, зараз догадався, що в нього був трус.

І нічого не доводячи до ладу побіг попередити Клима.

— Боюсь, щоб і в тебе не було трусу,—закінчив Виногрієв своє оповіщення; хвилювався і поспішав.

— Рознюхали, сволочи! Не бійсь,—знають, що ми зв'язані не лише дружною. От і прийшов попередити, може є нелегальщина, то треба її приховати.

У Ворошилова була поважна причина для того, щоб серйозно турбуватися. Вдома в нього стояла біля столу скриня повна нелегальних книжок.

— От чорти! Знову доведеться потрапити до їхніх лабет, залишитися без роботи, знову треба буде здійматись з якоря, рвати налагоджені зв'язки,—подумав Клима.

І справді так було. Заводчики коли довідувались, що він за птах, зразу видавали «вовчу»...

І Ворошилов поспішав додому.

Але було вже пізно.

Дзвеніли шаблями, нагинались в три погібелі поліцаї, залізали в усі кутки й шпаруни. Як люті голодні вовки, рвали постіль, перетрушували одягу. Ніщо не лишилося без їхнього божевільного трусу. Дошки в підлозі підіймали сокирою, тріщали, як гілля в бурю. Аркуші неповинних книг, пошивки, носові хусточки, крихти з хліба,—все це вихором крутилось в кімнаті.

Димар начисто оглянули, ліпше ніж досвідчений димарник. Навіть відрізки для помий і туди заглянули, перевернули його, за всякої, щонайретельнішої обережності.

Очі наливались кров'ю від злості: йшли вірними шляхами, а тут косяки. Нічого не знайшли. Всі метушились, робили вигляд, що ще є можливість



висть щось підозріле знайти. Знову рискали, рилися, обнюхували кімнату, але нічого не знаходили.

Пристав, впевнений в бездоганному трусовому мистецтві своїх бравих молодців і в блюзнірській правдивості донощика,—не звертав ніякої уваги на трус. Впірившись риб'ячими очима в вікно, він меланхолійно тарабанив одутлаваними пальцями по столі й ждав на трофеї, як жде мисливець добичі, загнаної гончими.

Але минали марудні хвилини, й години. Його ніхто не турбував. Тоді він зробив поворот через плече і спитав найближчого поліція:

— Що це за баб'яча тяганина? Досі нічого не знайдено? Йолопи нешасні!

Поліцаї згрудилися в кучу, винувато опустили очі й руки. Помішник приставів розгублено бубонів.

— Нічого нема забороненого!.. Оглядали все до мушиного сліду. Але нічого не знайшли. Видно хлопець хитра падлюка! Мабуть заховав раниш!

— Шукати далі!—сказав лаконічно пристав.

І знову заметушилися ще старанніше, ще дужче, по дикому. Але результати ті самі. Поліцаї вмивались потом, червоніли, пихтіли, крутились і ніякого успіху.

Приставу набридло тарабанити. Він встав, круто повернувся до виходу. За ним потяглась вся гонча зграя.

Вони не знали, про що думати, що гадати. У всіх на думці було одне:—Куди він міг заховати нелегальщину? Адже поводити був такий, що знав, вивірений пройдисвіт. Надаремне гальмувати не буде. І раптом такий промах!..

Ворошилов, коли прийшов додому і побачив скриню з книгами цілісінькою, задубів від здивування.

— Як же вони його не зачепили? Може не помітили чи що?

Не помітили!?

На ньому сидів пристав... А турбувати начальство не помагається! Отже пристава ніхто не турбував.

*Алчевське, Донбас.*

## ПАРОВА ЛАЗНЯ

*Нарис.*

Заголовок хоч і конкретний але одверто провокаційний. Де в кого рука потягнеться до ніздрястої губки, чи до кудлатої мочалки. Перед очима виплинуть хмари пари. Дехто блаженно зітхне і подумає.

— Хороше б побанитися! Адже пара кісток не ламає, а тіло, напевне, свіжішає від неї. Особливо хороша пара тепер, зимового часу, коли лютий мороз розмальовує вікна мудрими зобрами, щіпає кінчики вух і носа, кандзюбить пальці...

— Така хороша пара зимового часу і не лише в задушливій лазні, а й на нових будівництвах,—подумав автор, коли знайомився на Тракторобуді з зимовим способом бетонування.

Бетон любить ніжне і чемне поводження. Його як маленьку дитинку вповивають, всіляко обгортають, слідкують, щоб він не простудився, йому

міряють температуру, за ним ретельно доглядають, про нього турбуються, щоб не було розривів, осідань, зморщування, розтріскування, щоб цемент не лишився мертвим.

Час, коли зв'язується цемент і твердішає бетон—для будівника—такий турботний як для матері час перших сторожких кроків дитини.

І ледве вдарить мороз, ледве засріблиться земля, як бетонів робота припиняється,—і платви, колони, плити, підлоги, стіни лишаються в тому стані, як їх застиг холод. Це значить, що будівництво завірає, що кістяк корпусу лишається сиротливим, порожнім, без живого людського і машинного гамору.

Так було до цього часу. Лише окремі сміливі пробували бетонувати взимку й то зрідка, лише для дрібних робіт і то самовільно, обминаючи суворі заборони.

Правда, ще до військового часу, проф. Кирієнко теоретично відстоював можливість бетонувати взимку, за рахунок внутрішнього тепла, яке звільняється бетоною масою. На Костянтинівському цинкобуді також бетонували взимку. Але це були лише мізерні спроби. Бетон так само стояв в оболах не розповитий в стані анабіозу і приміщення заборані під будівництво до весни завмирили.

Треба було шукати виходу. Не можна скидати з рахівниці дорогого часу,—зиму, так багато днів і діб. Ми не такі, щоб марнувати час. Кожен новий варстат, цех, завод полегшує шлях іншим варстатам, цехам заводам. Про це треба пам'ятати. Особливо коли мова мовиться про таке будівництво як Тракторобуд, про сталеві коні, за якими нетерпляче сумують незорані безмежні степові колгоспівські цілині масиви. Складені з чотирьохкутників, прямокутників, ромбів та інших всіляких шматків одноосібницьких нив.

Коли б ми були багаті на метал, можна було б не довго думати і оперізувати велетенські корпуси струнким залізним плетінням. Але в нас—будівні ліси. Але в нас мало металю. На Тракторобуді навіть металевий кістяк, частково замінюється залізо-бетоном. І нічого собі. Його широкі плечі витримують потрібний тягар, не ввігнувшись і не скорчаться.

Лишилось не багато день до закінчення будівництвом тракторобуду. Бетонувальних робіт чимало. А часу обмаль. А тут зима,—що робити? Будувати суцільні тепляки? Це значить, будівлю над будівлею. Будівлю з паровим утепленням, щоб було тепло, вибагливому бетону. А витрати, а темпи?.. І темпи винахідливі. Вірніше не темпи, а люди. Але темпи—закладають сучасні музи на вигадки до творчості.

І так народжується «парова лазня» інженера Барсукова,—так зветься спосіб залізо-бетонних робіт на морозі, яку він запропонував; революційний спосіб безперервного будівництва, який уперше запроваджено в радянському Союзі,—в усьому світі.

Роботу провадиться так: ділянку бетонування, обгортають на опалубках солом'яними матами і в прогалини між опалубками і сорочкою через шлангу пропускається пара, яку добувається тут же не далеко з важко зітхаючого інваліда паровоза. В середині утворюється парова лазня, в якій бетонна маса витримується 4—7 днів. Так—раціонально використовується



величезну кількість скритого тепла, що його виділяє пара, перетворюючись у воду.

Трапляються ж такі не серйозні поєднання.—Скромоді чехівські пенсне миряться з американською діловитістю, зовнішня флегматичність з розторопністю спортсмена. За ним трудно бігти! Він, стрімголов, мчить по снізьких льодових східцях, по крутих дахах, по риштуваннях серед арматури дощок, по цвяхах по склі. Він говорить і не оглядається впевнений, що сусіда від нього не відстав. Слово його треба ловити в лету, бо інакше загубиш зміст сказаного...

Повз дощаті, похожі на повітку, лябораторії, де випробовується цегельне вкладання, на морозі, де бетонові кубики як піддослідні тварини ждуть своєї черги, коли їх особливими пресами будуть душити, випробовувати міць,—ми біжемо до будівель, щоб самим побачити, як то взимку можна робити відкрите бетонування.

— Оце кубики зимового вкладання,— за звичкою швидко уривчато розповідає Барсуков. Сьомого дня, кожен квадратний сантиметр витримує вагу 90—130 кг.,—тоді як літнє вкладання—60—70 кг. Правда потім вони вирівнюються. Але ж це економить час, прискорює будівлі, а нам ніколи! Темпи! Темпів треба дотримуватись!..

Ось ми на балці склепу при ковальському цехові. По бавкрафті плазують колиски з бетоном. Вони швидко перевертаються. Їх везуть на місце вкладання. Бетон утрамбовується в обаполах. Ретельно укривається полотном і грубим шаром солом'яних мат,—і пара, як в оранжерей квітам, дає можливість рости, достигати бетонові.

Такий наш досвід! Але досвід уже перевірено на практиці. Досвід цей треба розповсюдити на наші малі будівництва.

Отже,—зиму сувору, недоступну, люту зиму переможено гарячою парою, переможено невсипною думкою творців нового соціалістичного будівництва.

Ст. Лосіво.



# ПОЕМА ПРО ХЛІБНИЙ ЕШЕЛОП

Станція біла  
в снігах,  
на станції—  
—жаль.

Кажуть:  
бандити відтяли  
вітку од магістраді..  
їх помста гонить  
на місто червоне..

Станція біла..  
Прапоруч пактавіз згорілих—  
поїзд (жити!)  
і паротят

чохла сердито.  
У тендер алюються  
літри води,  
рветься вітер  
туди й сюди.

До паровоза підійшов чекіст:  
— Товаришу,  
рятуй місто:  
Тебе зустрінуть  
і шестест куля.  
і вітру тиск,  
і бур протест,  
а ти  
проте  
вперед лети.

Насупивсь чорний машиніст:  
— Добре, браточку!  
Або із житом..  
Або не жити..

І ми поїхали.  
Був ранок ночі  
брудний, суворий,  
немов обличчя вугляря.  
За нами щось жалібно  
вагонів говорять,  
а з нами  
підваги заряд.

Поїзд, немов набій.  
Летить на бій

Вітер хлипає дим на зсмаю.  
Іскри снігу до нас летять.  
Ми ведем

ведем  
ведем—

поїзд..  
хліб..  
життя..

Машиніст насупився та й годі.  
Згадає за давню пригоду:  
на полустанку Ясені,  
де темний ліс,  
дикий бандит Ясний  
зловив «десять—віз». \*)  
Постріли п'яні..  
Трупи.. Кров..  
А він—поранений—  
захолов,  
Поблизу дружина,  
маленький син—  
обом сині..  
синь..

Невже й тепер це буде?  
Ні!

каже серце буйне.  
І машиністова рука—  
на більшака» \*)  
О, треба взяти очі в руки!  
Хліб—  
— перемоги запорука.—  
бо в місті—  
— голодні черги.  
нема сніданку,  
обіду  
й вечері.

\*) Поїзд.

\*\*) Регулятор на великий клапан.

Ідем..  
Сорок кілометрів  
Тут раптово  
з-за уалісся  
вітер меткий  
дине з снігом,  
крутить,  
місить,  
кйда бляху із дахів.  
Гор-дхї-її..

Гей, до праці.  
Напуваєм і годуєм казана.  
А до нас—  
вітер вільний  
шперто віє  
і розгонно  
мете валки снігові  
на вагони.

Вітре,  
вітре,  
по мети!  
Чуеш, друже.  
по ме-ти:  
ми дійдемо до мети!

А машиніст:  
— Коли тут зупинка,  
то нам капут.  
Правда, синку?  
(А до кочегара):  
бери лопату.  
Жар.  
Ох!.. Узвіз...

— Добре, тату.

Кочегар  
почав  
сніг  
одкидати.

Наш велет Шука \*)  
залізом, сталлю грюха.  
А важель—

—клац-ця!  
Горить праця.  
Кочегар відкидає сніг  
у прірау.  
Вітер звалив з ніг..  
Кочегар упрів...

Та швидко Шука  
колісьми грюха. —  
А підйома—  
—клац-ця-ця!  
Горить праця.

Нервовішають рухи:  
близенько Ясен.  
Вочах огонь тривожний.  
Незже чека Ясний?  
А може?..

Тут змєнацька  
з боку кучі—  
еси навісні.  
Причаївся десь Ясний?..  
Так!

А з ним бандити..  
багато..  
Чи побачать нас діти,  
жінка,  
тато?..

Кулі бандитські  
жалать вагони.  
Щоразу ближче  
коні.  
А жінь білявий,  
кінь Ясного.  
догнав  
залізного десятинога.

Нараз Ясний  
схопивсь руками  
за тендер білий  
і впав,  
мов камінь,  
на вугілля.  
Підвівся.  
Йде у будку  
і в серце як заломить!  
А машиніст хутко—  
за лома.

Мить—і мертвий долі.  
На путь механік тіло кинув,  
а з уст:  
— Ось твоя доля,  
бандитський сину.

Це помста за жінок.  
дітей зарізаних,  
за тебе помста  
і за них.  
Сивенький неборака  
не сказав одного:  
що він

\*) Вентажний паровіз.

не брат—  
а приятель Ясного

Ісми швидко.  
А за нами—кулі  
коні;  
вороний нас догоня.  
Невже куркульський  
впертий кінь  
догонить  
зав'язаного коня?...

Ні.  
Відстають повстанці.  
А в будці—  
співні й танці.

Знову вітер,  
ворог лютий,  
смігом крутить,  
віє поїзду у груди  
й спини  
і от-от зупинить.

Вітре,  
Хто ти?  
Може приятель гантайський?  
Не мовчи,  
Не тайся.  
Вітре,  
Хто ти?..  
Завдаєш ти нам роботи.

Вітре, вітре, яє мети:  
Ми ж прямуєм до мети;  
А проте

мети  
мети.  
Мешкає з тим!

Гей, до праці!  
Вище пару!  
Вугілля!  
Воду!  
Паротяг савіальний  
переміг негоду.

Коні вже позаду десь;  
Загин на села йде.

А Шука цупко  
лізе,  
лізе,  
лізе.

Тих,  
переміг навіз.

Хай негода влять  
люто хуртовинить,—  
бо ген-ген закаяка  
стрілки й хрестовиння

А вітер уже безмисний.  
Заклясь немов

Нум, тепер мети.  
мети!  
Ми проріжемо  
чорну стежку  
до ясної,  
до далекої  
мети.

У будці—  
—снігові горби..  
приліє упе, тий вітер.—  
Моя згадка про минулий бій,  
яку ніщо не вітре.

Гостинна станція...

Наш паротяг зазмер.  
Заводу міць..  
Залізний гомін..  
тепер ми вдома.

Гудки..  
Гудки..

А на путях  
робітники мети  
(на них завжди задивляюсь).  
Та що за диво?  
Вони до насипу.  
до нас ідуть,  
гукають розмаїто:  
— Хаїсі!  
— Хаїсі!  
— Жито!..

Секретар зазкому:  
Товариші!  
Кришка голоду тяжкому.  
Не вимруть наші діти.  
Можна спокійно робити.

А відповідь різноголоса:

— Браво!  
— Правильно!  
— Геть кровососів!  
— Зсавних гадів!



— Ура бригаді!

— Ура-а-а!

Га—га-а!

І всі пішли в завод.

А ми з колонки брали воду.

У нашім триєдинім серці був  
вселичній настрій снігу й бур.

На паротязі—білі сталактити;  
Іх лиже працююче сонце вперто.  
Далеко десь вітри, бої, бандити...  
А тут зима спокійна та шертна.

Нас часто зустрічали—

і бур протест,

і вітру тиск,

і шелест куля,

протє,

нікому

не здолати сталі;

меткий куркуль,

ба й бур порив

ніколи

не посяють

прорив.

Комсомольці дзержинки перші піднесли  
справу про сухе гасіння коксу.

Комсомольці дзержинки перші піднесли  
питання про постійність шихти для домен-  
них печей.

Комсомольці дзержинки висунули форму  
зустрічних коксографіків, застосовану на  
багатьох новобудівлях країни Рад.

Комсомольці дзержинки дотерміново ме-  
тодою коксографіків побудували найвели-  
чезніший в світі газопровод.

Завдання пролет. літератури—відтворити  
героїчну роботу дзержинців у художніх  
образах.

## ЗА ЛЕНІНСЬКУ ФІЛОСОФІЮ

Ленін на III з'їзді Комуністичної Спілки Молоді говорив:

«Без роботи, без боротьби, книжне знання комунізму із комуністичних брошур і творів рівно нічого не варте, тому, що воно продовжувало б старий розрив між теорією і практикою, той розрив, що є найогидливішою рисою старого буржуазного суспільства».

Філософська дискусія, що відбулась під знаком повороту на філософському фронті, досить ясно показала, що попереднє філософське керівництво так званої Деборінської групи (Деборін, Карев, Стен, Лупол), від якого в основному йшло і філософське керівництво на Україні,—вело теоретичну роботу цілком відірвано від революційної практики, розгорнутого цілим фронтом будівництва соціалізму в нашій країні, і від міжнароднього революційного руху.

Філософське керівництво відтворювало огидні традиції буржуазного суспільства—розрив теорії й практики, філософії й політики. Отже нехтувалось основну засаду марксизму-ленінізму, що теорія повинна «складатися з нерозривному зв'язку з революційною практикою» (Сталін).

Постаюва ЦК ВКП(б), про журнал «Под Знаменем Марксизма», перетворився в груповий орган філософської групи Деборіна, по-більшовицькому викрила непартійні, не ленінські позиції, що їх відбивав журнал, і що за них боролось філософське керівництво, схарактеризувавши ці позиції як позиції меншовикующего ідеалізму.

Основна антимарксистська суть, деборінського меншовикующего ідеалізму, полягала в одриві теорії від практики, філософії від політики, у відсутності боротьби за генеральну лінію партії, боротьби з правим опортунізмом, як головною небезпекою так і з «лівими» перекрученнями, невизнання ленінської доби у філософії, в розвитку й застосованні діалектичного матеріалізму, загалом, у недооцінці Леніна, як теоретика, в перекрученні ленінського принципу партійності в філософії, що призводило до цілої низки конкретних політичних і теоретичних помилок.

Замість здійснення завдання, що його поставив Ленін,—матеріалізації гегелівської діалектики на зразках і багатому досвіді пролетарської революції та переможного будівництва соціалізму,—філософське керівництво схолястично глумачило Гегеля, скотившись в основному, на його ідеалістичні позиції, унаслідуючи його містифіковану діалектику. Величезний досвід будівництва соціалізму, в практиці якого знаходять вияв творчої сили широких пролетарських мас,—залишився осторонь. Актуальні проблеми, особливо в галузі історичного матеріалізму, зокрема проблеми культурної революції, проблеми атеїзму, що їх порушує наша реконструктивна доба,—навіть не підхоплювались і вже зовсім не розроблялися.



Філософське керівництво не зуміло, справді, по-партійному, по-більшовицькому розгорнути успішну боротьбу проти головної небезпеки—механістичної ревізії марксизму-ленізму. Воно переводило її з гегеліянських позицій, оскільки «Гегель б'є всякий матеріалізм, крім діалектичного» (Ленін). Зовсім відсутня була боротьба проти троцькізму, різних ревізій марксизму-ленізму: Рубінштини в політекономії, переверзівщини в літературі, тощо.

Меньшовикуючий ідеалізм Деборіна яскраво виявився в поглядах щодо оцінки ленінської філософської спадщини. Деборінська група недооцінювала теоретичного значення Леніна, перебільшуючи теоретичне значення Плеханова. «Оба эти мыслители—писав Деборін—в известном смысле дополняют друг друга. Плеханов прежде всего—теоретик, Ленин же прежде всего практик, политик, вождь» (Ленин, как мыслитель). Таке тлумачення, що одверто б'є своєю несправедливістю, вело до ігнорування ленінської доби в філософії, що є вищим щаблем в розробленні та застосуванні матеріалістичної діалектики. Деборінська група взагалі намагалася підкреслювати просте, загальне у Леніна з Плехановим, залишаючи занедбаним, забутим, нове своєрідне, що вніс Ленін в філософію марксизму.

Тим самим ігнорувалось відоме положення: «изложить ленинизм—это значит изложить то особенное и новое в трудах Ленина, что внес Ленин в общую сокровищницу марксизма» (Сталін). Деборін у своїй передмові до IX-го Ленінського збірника, писав:

«Між Плехановим і Леніним існують відміни, що відбивають особливості історичних фаз в розвитку революційного руху і класової боротьби пролетаріату». Деборін вбачає різницю між Леніним і Плехановим не в їх поглядах і методології, а в різниці між епохами. Плеханов був істинний марсист свого часу, а Ленін свого часу. Отже різні трактування, в розумінні діалектичного матеріалізму у Леніна і Плеханова, переноситься в площину відмін між епохами. Цим самим виправдується плеханівське нерозуміння діалектики, саме діалектики, як теорії пізнання, що за його так боровся Ленін.

Виправдуються хиби Плеханова, обумовлені впливом Чернишевського й Фюрбеха та сильним нальотом агностицизму, що є в роботах Плеханова.

Цим самим, нехтувався ленінський період в розвитку й застосуванні діалектичного матеріалізму Маркса—Енгельса, на вищому щаблі розвитку суспільства й науки, нехтувалось те, справді нове, що вніс Ленін у філософію марксизму, і виправдувалися опортуністичні помилки Плеханова, його меньшевицькі позиції під час революції 1905 року, позиції соціал-шовіністичні у 1914 році, тощо.

Філософське керівництво Деборінської групи не спромоглося по-ленінському підійти до філософської спадщини Плеханова, критично оцінити її з Ленінських засад діалектичного матеріалізму, пам'ятаючи ту високу оцінку, яку дав Ленін філософським роботам Плеханова.

Отже, як бачимо, вся сукупність теоретичних і практичних поглядів деборінської групи являє з себе, по суті, справді меншовикуючий ідеалізм, що має у своїй основі не марксистську, не ленінську методологію. Сконуючись до меншовизму, він боровся проти ленінської доби у філософії, проти ленінської партійності у філософії, відновлюючи в той час найогидніші тра-



диїї II Інтернаціоналу—розрив теорії й практики. Скочуючись до ідеалізму, він гегеліанізував лєнінізм, схоластично теоретизував, копаючись у глибоких абстрактних категоріях гегелівської діалектики.

Мєншовикуючий ідеалізм дебєринської групи замаскована форма вияву дрібно-буржуазної ідеології й тиснення на пролетаріат ворожих класових сил, що його оточують.

Мєншовикуючий ідеалізм є найтоньше завуальована форма ідеалістичної ревізії марксизму-лєнінізму, бо вона переводить свою ревізію під зверхньою боротьбою нібито за лєнінізм. Сама бореться з ідеалізмом типу Лукача, з попівщиною, з механістами і в той же час ревізує марксизм-лєнінізм з основних його наставлень.

Боротьба, що її кілька років переводила група Деборіна проти механістів, не могла дати остаточної перемоги над механістичною ревізією марксизму, бо виходила сама з не ортодоксально-марксистських позицій.

Керована від партії, філософська дискусія по-більшовицькому викрила й глибоко з'аналізувала всю суть дебєринського мєншовикуючого ідеалізму. Наслідком філософської дискусії партія змогла підсумувати весь хід боротьби на філософському фронті і скерувати увагу комуністичних сил на ще більшу боротьбу й викриття мєншовикуючого ідеалізму, попередження рецидивів його та впливів на молодь, пам'ятаючи, що головна боротьба повинна йти проти механістичної ревізії марксизму лєнінізму, як головної небезпеки, і що мєншовикуючий ідеалізм, по суті, підтримує цю головну небезпеку. Під гаслами Лєнінської партійности в філософії, під гаслами боротьби за генеральну лінію партії, боротись за лєнінський період діалектичного матеріалізму.

А лєнінську добу в філософії треба завоювати в боротьбі проти діляцького, грубого, вульгарного, механістичного матеріалізму, з його повзучим емпіризмом, нерозумінням і вульгаризацією основних законів діалектики, в його механістичним запереченням матеріалістичної діалектики, як «філософської науки», з його позитивізмом, з його теорією «зведення», теорією ривноваги і т. ін.

Але боротьба з цією головною небезпекою, ревізії марксизму-лєнінізму, не може бути переведена успішно, коли ми, поруч, не будемо поборювати ідеалістичну ревізію, абстрактно-схоластичні теоретизування, одриву теорії від практики, перетворення філософії в самоціль відірвану від історії буття, історії людської практики й мислення, від конкретного знання практики соціалістичного будівництва.

Філософське керівництво на Україні, в основному йшло тим же самим шляхом, що й дебєринська група. Воно стояло на позиціях мєншовикуючого ідеалізму. Хоча, в філософському керівництві України, ми маємо певну специфічність. Коли філософська група Деборіна стала, так би мовити, єдиною керівною групою на філософському фронті, то на Україні ми такого одноцентрія у філософському керівництві не мали, а мали тут дві відмінні позиції. Так, маємо з одного боку своєрідну відміну механістичної ревізії марксизму-лєнінізму з безпосереднім впливом мєншовицьких традицій минулого у Семковського. З другого боку, ідеалістичну ревізію марк-

сизму-ленінізму, гарно офарблену в буржуазний естетизм і підлеглу його впливові у Юринця. Треба сказати, що ці дві, різні відміни ревізії марксизму-ленінізму, перебували не ізольовано одна від одної, а часто споріднювалися, ставали на шлях взаємного погодження.

Таке погодження було не лише тактичним, організаційним, а мало своє позначення і в поглядах. Не вважаючи на те, що Семковський на попередньому етапі боронив свої позиції, як марксістські, які (позиції) виходять, ніби-то, з боротьби на два фронти, по суті ці позиції являють своєрідну відміну механістичної ревізії марксизму-ленінізму, що часто-густо збігалась з поглядами Деборіна, оскільки обидва знаходились під безпосереднім впливом меншовицьких традицій минулого, в основному, — плеханівського гатунку, з відбитком Фюєрбахівського споглядального матеріялізму.

Найяскравіше позначилися механістичні погляди Семковського в опрацюванні проблеми Леніна і Плеханова, що її він неодноразово силкувався розв'язати. Семковський вбачає «відміну» між Леніним і Плехановим, лише, по лінії природознавства.

«Творчо, як дослідник матеріяліст, Плеханов — пише Семковський, — спирався тільки на суспільні науки. Тут в галузі матеріялістичного розуміння історії він не тільки популяризував, але й поширив спадщину Маркса та Енгельса».

«Природознавство цікавило Плеханова лише в межах наукових інтересів кожної освіченої людини. Він взагалі продовжував традиції Маркса та Енгельса, — стежити за розвитком природознавчих наук, але творчо, продовжувати філософську лінію вчителя у цій галузі, довелося Ленінові, як представникові нової епохи». Думка ясна. Плеханов, це марксист, що поширив і поглибив марксизм в галузі суспільнознавчих наук. Ленін — це марксист, що творчо продовжував природознавчі науки, внісши до них дещо нове і цим самим Ленін різнить від Плеханова. І тільки. Отже, нове, що вніс Ленін у марксизм, по лінії суспільнознавчих наук, легко забуто. Цим не лише понижується, зменшується Леніна, як теоретика, як справжнього продовжувача науки Маркса, але й виправдується опортуністичні помилки Плеханова. Така недооцінка Леніна, як видно, споріднюється з деборінською. Деборін теж визнавав за Леніним відродження марксизму, виводячи звідси свою думку, що Ленін був перш за все практик. Деборін теж залишав поглиблення марксизму за Плехановим, вважаючи його, на цій підставі, «перш за все теоретиком», разом з тим виправдуючи його опортунізм, як це робить Семковський в галузі суспільнознавчих наук. Ці погляди Семковського щільно пов'язані з його періодизацією філософського розвитку Леніна, де він продовжує робити недооцінювання Леніна, як теоретика. «В філософському розвитку Леніна — пише Семковський — ми можемо відрізнити три доби: перше, боротьба проти філософсько-соціологічних теорій народництва та легального марксизму; друге, боротьбу проти махізму; третє, поглибленого розроблення діалектики».

Отже, перша доба, це боротьба Леніна проти народництва та легального марксизму. Так, вона справді має велике місце і знайшла свій відбиток у теоретичних ленінських роботах того часу. Друга доба — це боротьба проти махізму, що йде, за Семковським, лише по лінії проти ворогів робітничого руху за історичний матеріялізм Маркса, розроблення останнього на досвіді



практичного готування пролетарської революції. Нарешті третя доба за Семковським,—це поглиблення розроблення діалектики, що починається з чотирнадцятого року, цебто того часу, коли Ленін почав писати свій знаменний «Конспект науки логіки Гегеля». Чи обмежується цією відокремленою добою розроблення діалектики в філософському розвитку Леніна? Звичайно ні! Весь шлях його характеризується поглибленим розробленням діалектики на засадах теорії й практики марксизму. Визнавати за Леніним поглиблення розроблення діалектики, лише за третьої доби, з 1914 року, значить зменшувати теоретичне значення Леніна. Неправдивість цього погляду,—дуже разюча, щоб доводити її. Цей висновок робить сам Семковський: «Можна навіть сказати (яке незручне натягування—I. В.), що як у науці про державу та диктатуру пролетаріату, Ленін відродив справжню—революційну теорію Маркса та Енгельса, так і в філософії, в деяких відношеннях (?) він висунув якраз те, що визначало найбільшу особливість діалектичного матеріалізму основоположників марксизму». Нема чого сказати, думка багатозмістовна. Тут висловлено, поперше, що Ленін лише відродив науку Маркса про державу, диктатуру пролетаріату. Подруге, подібно цьому, він у філософії висунув лише дещо («в деяких відношеннях»); потретє: те, що висунув Ленін в філософії визначає найбільшу особливість діалектичного матеріалізму Маркса Енгельса, цебто зовсім (без всякого перебільшення) не вбачається навіть «в деяких відношеннях» те нове, своєрідне, що вніс Ленін у філософію марксизму на вищому щаблі розвитку суспільства й науки.

В поглядах Семковського маємо, також, спробу об'єктивно виправдати «марксизм» ренегатів II Інтернаціоналу, штучним приведенням його в відповідність до доби, поставивши його так, в один логічний ряд розвитку марксизму-ленінізму. Так, Семковський вважає, що марксизм розвивався за схемою: перший період це марксизм, як він висловлений був Марксом і Енгельсом, другий період—марксизм представників II Інтернаціоналу, і нарешті: марксизм Леніна. Тим самим устанавлюється логічна послідовність Леніна від ревізіоністів II Інтернаціоналу. Ледве чи треба говорити, що це невірно.

Відмінна ревізія марксизму-ленінізму є ідеалістична, що гарно вираджає-на в буржуазний естетизм в особі Юринця. Погляди останнього завжди були аморфні й невизначені: вони грають безліччю мінливих, психологічних відтінків і живляться цілокупністю емоційних почуттів. То його мережани, привабливі, на перший погляд, брешуть слова: «В Авенаріуса ми найдемо осінні мотиви, коли берези опускають потоками листя своє золоте, на мудро спокійну поверхню тихих озер і коли бурхливий потік вітальних рядів виладовується в мовчанні меланхолій журної і солодкої, болючої і радісної контемплії». Юринець, як бачите, не розбиває філософію Авенаріуса, а бавиться нею. Він взагалі має нахил скеровувати всю свою здібність у філософії на відтінки, що найбільше пов'язані з переживаннями. «Історія річ трагічна», поклично зазначає він і з цього боку характеризує буржуазних філософів. «Він—пише Юринець про буржуазного соціолога Зімеля,—то є може бути найяскравіший і найтрагічніший представник сучасної ідеологічної шамотні і блукання заходу, що вмів одначе цю безгрунтовність запалити



принадними вогнями» («Філософсько соціологічні нариси» стор. 149). Отже Зімел, виходить, лише найяскравіший представник ідеологічної шамотні і блукання. Його малюється зовсім невинним і невизначеним у світлі розм'ягченого співчуття до трагічного боку історії. У такий спосіб Юринець характеризує й інших буржуазних філософів: «Вітає тій хоробливо геніального Вайнінгера, останнього лицаря, романтика та шукача синіх квітів, що зростають на трясовинах, багнищах буржуазного декадентства» (там же).

Юринець не проникає в логіку спрямованості буржуазних соціологів і вже зовсім бракує в нього відвертості, справжньо-марксистської, критики, що завжди має бойовий характер. Юринець старанно добирає «навчальні моменти», «цікаві риси», «нові» думки буржуазних філософів, закликає вчитися в них. Теоретичні роботи Юринця не скеровані на боротьбу проти буржуазних філософів, а пройняті співчуттям до останніх в їхніх «шуканнях».

Юринець надає великого значення емоції. І справді, вона має в його творчості, не аби яку роль, топлячи поняття в ефектні враження. Так він пише: «є позиції, установки, класи байдужі (!?) зісхематизовані вже до такої міри (Юринець не може знайти слова—Ів. В.), що їхнім повним власником є вже вся класа. Вони її тривкий капітал, життєва проза; є такі, які ще сплять, які треба розбудити, вкласти ще в схему можливого їхнього діяння» («Павло Тичина», ст. 62). Виходить, для Юринця наставні, позиції ленінізму, що стали, за нашого часу, справді власністю всієї класи, є байдуже зісхематизовані, Юринець, бачити, за розбудження нових емоційних настав, що сплять ще. Він не розуміє того, що останні—неповинні і не можуть, виходити з поза настанов позицій марксизму-ленінізму, а даються ними. Та ні, Юринець мріє, коли «витвориться мистецтво, як царина чистої забави (стаття Юринця «Микола Хвильовий»,—«Червоний Шлях») замість впертості, рішучої боротьби, що пронизує весь марксизм-ленінізм, твори Юринця характеризуються самодовільним естетизмом, що в основі його лежить буржуазний принцип, забави, властивий сучасній ідеалістичній філософії».

Теоретичні роботи Юринця відбивають біг його власних вражень, що часто переходять у пасивне описування. Тут якраз на особливу увагу заслуговує стаття—«Останнє слово ревізіонізму Кавтського». Для автора ревізіонізм—повний перегляд марксизму і знущання над ним, яке з нечуваною силою нагlosti робить Кавтський у своєму останньому чотирьохтомнику, здається просто, як «ідеологічна рязьбізна». Нічого сказати, добірне визначення, але на жаль воно залишається породженням і властивістю, так званого, психологізму в філософії і через те не підіймається до ясного і чіткого розуміння класової суті теорії Кавтського, що цілковито скерована проти марксизму. Ковзнувши так по поверхні, він береться вже до аналізу, яку починає з переліку всіх частин, розділів тощо, книги «Матеріалістичне розуміння історії» Кавтського, а далі лише описує: «Він (Кавтський) зазначає, що його історичний матеріалізм є його власний погляд на історичний матеріалізм». «Він висловлює думку, що Маркс і Енгельс є тільки один із моментів у його власнім ідеологічним розвитку». «Далі він робить виклад матеріалізму» і т. інш. Юринець не розкриває внутрішньої логіки, теоре-

тичного ренегатства, Кавтського, що так опукло дає знати себе в його творі. Він не вбачив еволюції Кавтського, що тягне на реакційний шлях теоретичну думку і вже зовсім не протиставив себе в дусі Ленінової, твердо непримиренної боротьби ревізіонізові Кавтського. Теоретичне обличчя Юринця, потускніло в простому описі.

Є ще одна споріднена риса в Юринця. Так, він ніколи не забуває встановити, де, коли, ким ще було висловлене будь-що подібне, розвиваючи всю свою енергію, як захисника марксизму, розпилюючи всю свою увагу на цьому: «В однім місці Кавтський каже, що Енгельс помилявся, говорячи, що діалектика є універсальний закон. Тут наближається він до поглядів Лукача». «Він (Кавтський) взагалі старається протиставити Маркса Енгельсу. Тут він повторює аргументи, які вже висунуті синдикалістами, особливо Артуром Лябріола» і т. і.

Така властивість у Юринця, що є власне асоціативною метою буржуазного естетизму, який в основу пізнання кладе принцип схожості, подібності ідей і намагається цим пояснити одна одну. Не станемо вдаватися в розглядання, наскільки доречі, такі чисті, екскурси в аналогію, хоча Юринець часто стає жертвою термінологічної подоби. Досить вже одного того, що вони відводять його спрямованість, як марксиста від боротьби, в даному разі проти Кавтського. Вони заглушають її. Та, якщо аналогія у Юринця є пристановищем від боротьби, то описовий принцип, як ми бачили зовсім знесилоє його теоретично, засуджує на пасивність, або в крайньому разі на холодний академізм, байдужу об'єктивність вченого архіваріуса.

Юринець справді керується словами поета:

«Всего будь холодный свидетель,  
На все устремляя свой взор».

Звідси й бойовий момент спрямованості зовсім відсутній. Насправді, Юринець уподібнюється одному Тургенівському героєві Івану Іллічу, що має прізвище «складної душі». «Название «складная душа», действительно очень шло Ивану Ильичу. В нем и следа не было того, что называется волей или характером. Всякий, кто только хотел увести его с собой куда угодно; стоило только сказать ему:—Иван Ильич, поедемте—он брал шапку и ехал. А подвернись тут другой и скажи ему: Иван Ильич, остановись— он клял шапку и оставался... Что ж? Разве Иван Ильич за это обижается? Никогда! Не менша «добродетель» і в тов. Юринця. Його завжди так чи інакше захоплюють і «увозять» буржуазні філософи в царину буржуазного естетизму, в «світ чистої забави». Теоретична думка у Юринця розмагнічена, ніколи вона не йде по лінії найбільшого опору і не має бойової загостреності, та проте, діалектичний матеріалізм не дарма несе назву бойовничого. Зовсім не дарма. Він, бойова теорія єдино революційної класи пролетаріату, що штурмує підвалини старого світу.

Ленінова суворість партійності не існує для Юринця, не просякає зовсім вона його творчість.

Це все становить головну рису ідеалістичної ревізії марксизму-ленінізму, яку репрезентує на Україні Юринець.

Підо вплив ідеалістичних поглядів дебординського гатунку підпали й окремі молоді товариші: Степовий, Бон, зокрема Демчук. Останньому власти-



ва яскраво визначена недооцінка Ленінової доби в філософії, що мала своїм зворотнім боком перебільшення ролі Плеханова.

Помилкові погляди Демчука позначилися і в інших питаннях: в оцінці Зібера, як фундатора марксизму на Україні, що бере початок в антимарксистській теорії Яворського; в розумінні проблеми буття й мислення. «Маркс чудесно знає,—пише Демчук з цього приводу,—що дійсність сама собою, а спосіб нашого розуміння цієї дійсності і до певної міри самого ставлення до неї, знову таки, самі собою». Демчук має претензійність говорити таку нісенітницю від імені Маркса. Відомо, що Маркс завжди розглядав буття й мислення, як діалектичну єдність, що має і тотожність і різність. Навпаки за Демчуком виходить повний розрив між дійсністю і її розумінням, а проте Ленін в повній згоді з Марксом ясно писав, що наше пізнання є знімок, відбиток, дійсності.

На помилках Демчука, тим більше, треба спинитися, що він, як це показала філософська дискусія, не відважився, ще порвати з поглядами Деборіна й стати за шлях боротьби за справжню ленінську філософію.

Що більше, вже після філософської дискусії П. Демчук, в статті «Неогегельянство, як зброя фашизму», що її вміщено в останньому, 3-му номері журналу «Червоний Шлях», виступив з відвертою пропагандою меншовикучого ідеалізму найгіршого гатунку. Так він пише: «Гегель, без сумніву, один із ряду найглибших, науніверсальніших розумів, який лише знає людська історія взагалі. Справжній ренесанс, великого мислителя Гегеля, серед найширших трудящих мас цілого світу,—ще перед нами». Демчук поглиблює тут свої попередні позиції меншовикучого ідеалізму, виходячи з якого ще в книзі «В боротьбі за ленінську філософію», з запалом пророкував: «можна сказати, що це були б світлі й святочні дні росту Української соціалістичної культури, літератури і науки, як би у нас з таким захопленням, ентузіазмом читали «Феноменологію», «Логіку» Гегеля, як їх колись читали російські гегельянці (стр. 28).

Отже Демчук мріє про справжній ренесанс абсолютного ідеаліста Гегеля, як про «світлі святочні дні» української соціалістичної культури, коли будуть читати Гегеля, як колись читали російські гегельянці. Демчук нехтує той факт, що геній Маркса цілковито і безповоротно поборов ідеалістичну філософію Гегеля. Разом із тим, він і позитивно-раціональне ядро вже вичерпуючи оцінив в діалектиці останнього, своїм підходом, поставивши її «з голови на ноги», звільнивши її від містичної оболонки, створивши тим самим матеріалістичну діалектику—бойову й революційну. Інакше гадає Демчук. На його думку, сам Гегель «Страшний своєю методологією, діалектикою, яка, в руках марксизму-ленізму, стала надійною зброєю революційного пролетаріату». Демчук не розуміє, що діалектика Гегеля, бувши ідеалістичною, містифікованою, тим самим притуплялась з нього, не була розвинена, як справжня революційна метода, не відбивала матеріалістично зміни світу.

Зовсім не можна, тому, говорити, що в марксизмі-ленізмі гегелівська діалектика просто «стала надійною зброєю революційного пролетаріату».

«Мой диалектический метод,—писав Маркс про себе—не только в корне отличен от Гегелевского, но представляет его прямую противоположность».



Однак, Демчук уявляє, що Маркс і Енгельс, що найбільше так це— «Гегеля зрозуміли, критично застосувавши його діалектичну методу в своїх працях». Отже виходить, що Маркс і Енгельс не створили нову методу— матеріалістичну діалектику, а лише застосували гегелівську— «діалектичну методу в своїх працях», звичайно, критично. Та ж застосування гегелівської діалектики, бодай і критичне, не пояснює ще ролі генія Маркса, творця діалектичного матеріалізму. Не відбиває об'єктивно того факту, що діалектика Маркса, у всій своїй основі— цілком протилежна гегелівській, є матеріалістична. Це не вміщується в поняття критичного застосування діалектики Гегеля, а виходить поза межі його. В працях Маркса не просто діалектика Гегеля і не критично застосована діалектика Гегеля, а його власна метода, творцем якої він є,—матеріалістична діалектика.

За Демчуком Маркс «занімає» самого Гегеля, як «ступінь» у загальній теорії матеріалістичної діалектики, щоб-то, як складову ланку, що «знімається» марксизмом, як перевищений варіант свого власного розвитку. Тим самим нехтується другий момент, не меншого значіння, в генезі марксизму: Фєєрбахівський матеріалізм. Цього не зважає Демчук, він пише: «Сучасна буржуазна філософія нічого так не боїться, як послідовного розвитку класично-гегелівського ідеалізму». Думка цілком ясна. Марксизм за Демчуком—це є послідовний розвиток гегелівського абсолютного ідеалізму. Він логічно цілковито виникає з останнього, відірвано від матеріальних соціальних умов свого часу, так би мовити за принципом гегелівського «саморозвитку духу», якого в даному разі додержується Демчук. Безперечно це є разкове, суто ідеалістичне розуміння.

Боротьба за Ленінську добу в філософії, під знаком якої зараз здійснюється поворот на філософському фронті, ще досі не всіма усвідомлена і в де-кого не займає зовсім уваги, хоч це головне завдання, що його висувала філософська дискусія. Так напр., Ан. Марк, в післямові до своєї книжки «Критика фететицизму в творчості Маркса», яку видано, геть вже, після філософської дискусії, пише:

«Завдання повороту потребують як найрішучішої та, як найглибшої боротьби з усілякими перекрученнями діалектичного матеріалізму, що досі шодавалися за «марксизм».

«І тому нашим гаслом повинно бути те ж саме гасло, що його в боротьбі проти соціал-опортунізму та шовінізму II Інтернаціоналу, готуючи перетворення імперіалістичної війни на пролетарську революцію, висунув Ленін: це гасло,—«відновлення» справжньої науки Маркса». (підкр. наше).

Отже Марк усе завдання повороту виголошує гаслом: «відновлення справжньої науки Маркса» й тільки. Для Марка головного завдання—боротьби за Ленінську добу в філософії,—не існує; тим самим непомітно для себе, Марк скочується на позиції меншовикуючого ідеалізму, що так нехтує Ленінську добу в філософії. І вже зовсім дивною і смішною є, після цього, заява автора післямови: «Автор зі стобільшим задоволенням і зі стоглибшим переконанням мін вітати поворот на філософському фронті... Що йому особисто ні якого повороту робити не доводиться, і що навпаки, в цім повороті він вбачає найяскравіший реальний доказ вірності своїх давніх поглядів» (стр. 148).

Та тут же слідом висловлена вже одна думка про «Формалістичні» та

«Натуралістичні» перекинуття діалектичного матеріалізму з боку минулого філософського керівництва, викриває нісенітницю авторової заяви.

Адже зводити меншовикувчий ідеалізм до формалістичних та—натур-філософських перекинуття діалектичного матеріалізму, значить, не розуміти повнотою його суті.

Філософська дискусія, на основі більшовицької критики й самокритики, викрила хибні позиції минулого філософського керівництва і разом із тим, яскраво визначила завдання на філософському фронті.

Філософський поворот вимагає кардинально перебудувати всю роботу на філософському фронті, в напрямку завдань реконструктивної доби, боротьби за генеральну лінію партії, переборення всіляких антиленінських ухилів від генеральної лінії.

З цього погляду смішні й шкідливі є розуміння повороту, вроді заяви Ан. Марка, як переходу від одних філософських позицій до других, розуміння повороту тільки, як подолання помилок деборінського керівництва,— хоча подолання цих помилок, що явно підтримують механістичну ревізію ленінізму, мішають переводити боротьбу з цією головною небезпекою, є одне з першочергових завдань.

Реконструктивна доба гостро поставила проблему повороту перед цілим ідеологічним фронтом у тому числі й перед філософією. В процесі цього повороту, перебудови ідеологічного фронту, в напрямку завдань реконструктивної доби, виявилася уся політична суть меншовикувчого ідеалізму Деборіна. Партія в своїй постанові про журнал «Под знаменем Марксизма», т. Сталін у розмові з делегацією бюро партколективу ІКПФ і Е, ясно й чітко визначили ті завдання, що стоять перед філософським фронтом.

Резолюція бюро партколективу ІКПФ і Е говорить, що кращі комуністичні сили, на філософському фронті, перші включились і взяли потужно боротись і виконувати ці нові завдання філософського фронту.

Та філософська дискусія, що її перевів Український Інститут Марксизму-Ленінізму, в січні ц. р. й робота переведена після того свідчать так само, що й на Україні узялись по більшовицькому за виконання партійних директив в галузі філософії.

Основні завдання, що їх має здійснити за керівництвом партії філософський фронт, полягають найперше в боротьбі за Ленінський етап в розвитку філософії діалектичного матеріалізму, в боротьбі за ленінську партійність у філософії. Вся філософська робота повинна бути поставлена на службу соціалістичного будівництва, на переведення в життя генеральної лінії комуністичної партії.

Філософська робота повинна бути скерована на розробку актуальних проблем соціалістичного будівництва, та світового робітничого руху, на методологічне керівництво всіма галузями науки, просякнення їх матеріалістичною діалектикою. Це зв'язано безпосередньо з боротьбою за оволодіння всіма технічними та природознавчими науками й всіма процесами соціалістичного будівництва.



Ми стоїмо перед завданням реконструкції всієї науки на базі філософії діалектичного матеріалізму. А це в свою чергу розкриває й дасть в руки науковим працівникам могутню зброю, засіб для незнаного ще розвитку людської культури.

Стати методологічним керівником, на чолі цієї реконструкції, належить філософському фронтові.

Але боротись за все це, боротись за виконання всіх партійних директив, боротись за ленінський етап у філософії діалектичного матеріалізму, як вищої стадії розвитку й розробки методу Маркса й Енгельса, не можна, не розуміючи того, що й надалі в сучасних умовах головною небезпекою є механістична ревізія діалектичного матеріалізму (Перов, Варяш, Сараб'янов, Тимирязев, Аксельрод, а на Україні Семковський і інші.), що є в основному теоретичною базою, одвертого опортунізму, правого ухилу в партії.

Тільки боротьба на два фронти, боротьба за генеральну лінію партії, забезпечуть повний успіх на філософському фронті.

Розробка Ленінової філософської спадщини, виконання Ленінового філософського заповіту, в постійному зв'язку з розробкою конкретних завдань соціалістичного будівництва є найближчим завданням філософії.

Серед безпосередніх завдань, що зразу стоять до розв'язання перед філософією, центральними завданнями є конкретна розробка, у філософсько-методологічному плані, питань успішного побудування фундаменту соціалістичної економіки й перспективи її завершення; проблема колективізації й ліквідації останньої капіталістичної класи—кулацтва; проблеми оволодіння технікою, як вирішальної проблеми соціалізму; проблеми культурної революції й національно-культурного будівництва, а разом з цим розробка питань кризи капіталізму, загострення цієї кризи, питання зросту пролетарських комуністичних партій, пролетарсько-революційного й національно-колоніального руху, тощо.

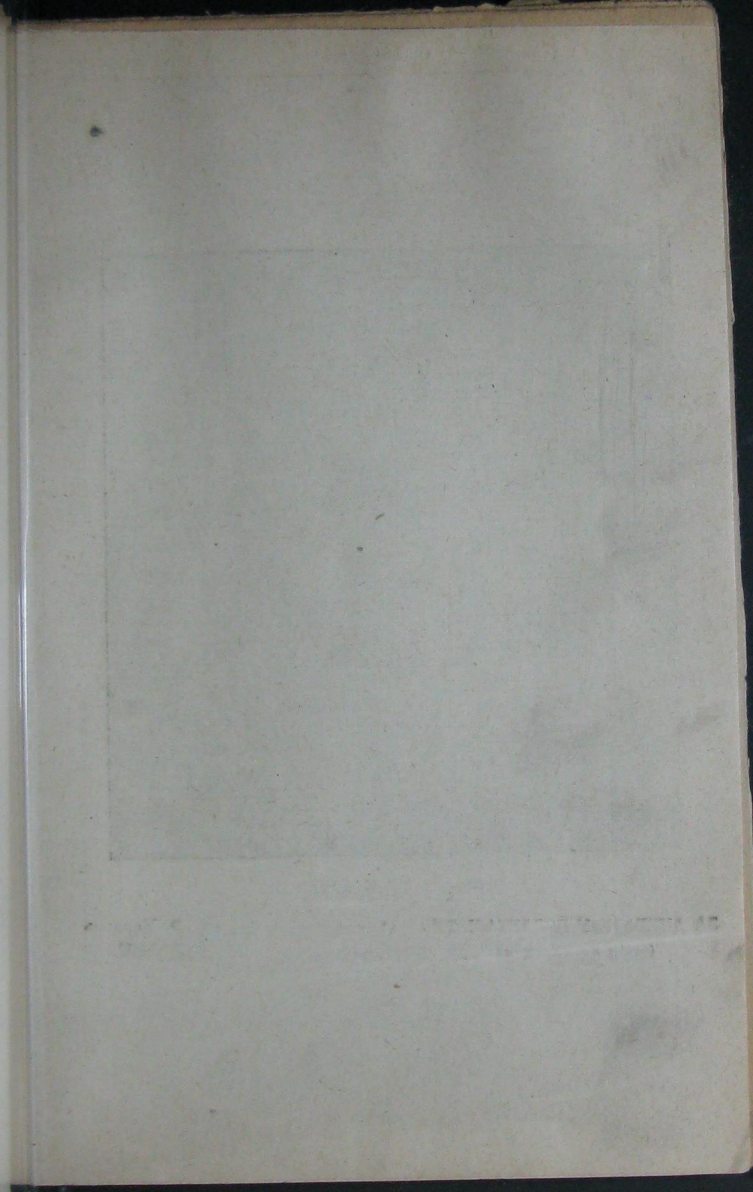
Розв'язання всіх цих і зв'язаних з ними проблем є невідкладна робота філософського фронту.

Філософська теоретична думка мусить стати гострим знаряддям боротьби проти всіх і всіляких виявів на ідеологічному фронті класового ворога, що в передсмертній агонії шаленно активізується, за сучасних умов переможного наступу соціалізму цілим фронтом. Навколо цих основних завдань мусять згуртуватись всі сили на філософському фронті й під знаком їх треба вести розгорнену роботу, щодо готування нових молодих, справді більшовицьких, загартованих кадрів на цій ділянці.













ЗА ДИКТАТУРУ ПРОЛЕТАРИЯТУ  
(шкід до картини)

О. Мордавъ  
ОММУ

## У НАСТУП

### I.

Пролетарська поезія перешиковується відповідно до тих завдань, що покладені на неї й класом в країні, що вступили в соціалізм. Окремі пролетарські поети перейшли в наступ, себто дають такі твори, що на сьогодні заслуговують на назву пролетарської поезії за доби соц. реконструкції.

Але ми були б типовими схоластами, «приват-доцентами», відірваними в своїх абстрактних теоретизуваннях від конкретної практики масового пролетлітературного руху, коли б просто констатували цей факт і на цьому заспокоїлись, виливши свої «патосні», з цього приводу, рядки на папір.

Ми не можемо також задовольнитися окремими досягненнями окремих «молодняківців», бо пролетарська література і зокрема «Молодняк» на сьогодні несуть відповідальність, за цілий радянський фронт поезії.

Пролетарська поезія, повинна вести, своєю творчістю, за собою всю українську радянську поезію. Це великої ваги обов'язок, тому завдання наших теоретичних кадрів, що безпосередньо зв'язані з масовим пролетлітературом, допомогти цій ланці швидше стати на ідейну височину доби соціалістичної реконструкції, щоб пролетпоезія й зокрема поезія «молодняківців», не окремими вилазками, досягла ідейних вершин, за умов збільшення вимог від пролетарської суспільності, а перейшла б у наступ розгорнутим фронтом.

Ударник, що прийшов до літератури, що стає й повинен стати основним творчим кістяком пролетарських літературних організацій, вимагає від нас передання досвіду в творенні пролетарської поезії.

Ми повинні на сьогодні переглянути всі поетичні надбання пролетпоезії, очистити її (пролетпоезію) від того шлаку, що нанесений нашаруванням ворожих, наших добі, ідей, впливів, що позначилися й позначаються в процесі жорстокої класової боротьби, на ділянці створення пролетарської літератури, в творчості окремих комсомольських і пролетарських письменників. Звичайно така самокритика, ні в якій мірі не затушковує, а навпаки зумовлює ще жорстокішу боротьбу проти буржуазних тенденцій, проти виявів фашистської психо-ідеології в творчості окремих українських поетів. Бо лише така боротьба проти цих тенденцій, викриття їх (тенденцій) соціальної суті розкриє очі попутнику, допоможе йому, коли він (попутник), широко цього бажає, стати співником пролетлітератури.

Треба бути наївною людиною, мислити по приват-доцентівському, щоб не розуміти того, що попутник не зразу перетвориться на спільника. Цей процес класової диференціації попутництва дуже болючий і що краще, й вчасно, буде викривати соціальне коріння й політичне спрямування буржуазних тенденцій в радянській літературі, наша марксісько-ленінська критика, то більше ми допоможемо переходу попутників в напрямку наближення до нас.

Але треба так само рішуче й жорстко викривати різні дрібно-буржуазні ухили в творчості попутників, по-товариському, але ні на цаль не відступаючи від непримиренної критики їх (творів попутницьких) з позицій марксизму-ленінізму.



Успішне виконання цих завдань в галузі пролетпоезії можливе лише тоді, коли ми будемо неухильно вигострювати нашу зброю—творчу методу пролетпоезії—методу діалектичного матеріалізму. Боротьба за творчу методу пролетпоезії не може переводитись без боротьби проти всілякого опортунізму, в творчих дитаннях, як в теорії так і в художній практиці.

Треба рішуче боротися проти правої небезпеки, як головної на даному етапі, а також проти «лівих» заскоків.

В практиці нашої української пролетпоезії ми маємо досить своєрідне явище, коли ідеї й творчі настановлення розгромленого право-«лівацького» безпринципного блоку «Літфронту» знаходять своєрідне виявлення, творчий вияв і захист в творчості окремих поетів.

Так саме й права небезпека, що виявляється в наших українських умовах в досить «оригінальних» формах чудернацького переплетення різних теорій, заховання під ура-барабанну фразу, маючи під собою конструктивіську філософську й теоретичну основу знаходить собі місце в нашій поезії.

Розкриття клясової суті, викриття філософських основ цих, з дозволу сказати, «пролетарських поетів» і є на сьогодні невідкладне завдання нашої молодняківської критики.

Ми розгромили «Наступ», ми атакували конкретних носіїв літфронтівських творчих методів й ідей, але цього все ж недостатньо. Треба добити ці всі теорії, показати «безплідність», антипролетарську суть оцієї їхньої (представників літфронту, конструктивізму) художньої практики.

Українські напостівці повинні перейти у розгорнутий наступ по всьому фронтові і в першу чергу в наступ у творчості. Треба на сьогодні швидше перешикуватися, реалізувати, в художній творчості, теоретичні настановлення напостівства,—керівної течії пролетарської літератури.

Йдучи в передових шерегах бійців за генеральну лінію партії, за побудову соціалізму в СРСР, українське напостівство, на поетичній ділянці своєї роботи, повинно дати продукцію гідну доби соціалістичної реконструкції.

Даремне було б запевняти читача, що в «Молоднякові» на ділянці поезії все гаразд. Поява книжки поезій члена «Молодняка» Ів. Бойка—«Парують землі», свідчить про те, що вплив ворога забрався в наші лази: «Ідеологічна диверсія куркульні», так назвав свою статтю П. Усенко, скеровану на викриття соціологічного еквіваленту цієї книжки. Факт появи збірки «Парують землі», говорить нам про потребу збільшення уваги до поетичної ділянки взагалі і зокрема до продукції «Молодняківців». Треба перевірити, хто з «Молодняківців» є справді молодняківцем-напостівцем по своїй творчості, а хто поки що є лише «молодняківцем» по належності до організації. Саме тому ми й присвячуємо цю статтю розгляді нових творів, книжок—частини «молодняківського» поетичного сектору й письменників-вуспівців, що в своїй творчості близько стоять до завдань комсомольської літератури.

## II

Найкращою перевіркою, як пролетарський комсомольський письменник в своїй творчості здійснює основне гасло й завдання пролет-літератури—завоювання в історично найкоротший термін гегемонії цієї літератури в тематика доби соціалістичної реконструкції, коли праця робітника із тягара перетворюється у справу чести, героїства, відваги. З цього погляду ми хочемо розглянути збірку В. Гудима «Одкрито семафори».

«Молодняківська» поетична виробнича нарада у Києві, до речі перша на Україні, показала досить таки великий теоретичний і ідейний зріст поетичного сектора нашої організації. Цю нараду сміливо можна вважати за початок другого етапу розробки творчих питань української пролетарської



літератури. На ній вперше було «Молодняком» розгорнуто філософське усвідомлення творчої дискусії з питань вироблення творчої методи пролет-поезій. Брав в ній участь і В. Гудим. На жаль виступ т. Гудима носив певний наліт своєрідного небажання усвідомити користь самокритики в лавах «Молодняка», потребу боротьби із своїми власними помилами, для того, щоб піднятися на вищу ступінь у своєму творчому зростанні, саме в напрямку політизації своєї творчості, класової заостреності, більшовицької ідейності.

Завдання марксо-ленінської критики на сьогодні мають специфічні риси, що покладені на них успішно побудовою соціалізму в одній країні, добою п'ятиріччя.

Одною із таких рисок є вміння підійти до кожної творчої індивідуальності, вміння знайти те нове, що вносить кожний пролетарський письменник в скарбницю пролетарської літератури, в фонд створення пролетарського стилю.

Всім нашим читачам, відомі ті гасла, за які боролося українське напо-стівство, але все таки треба в схематичних стислих рисах нагадати їх. Основне це *боротьба за велике мистецтво більшовизму*. Звідси випливають: політизація творчості, тематична актуальність, глибока ідейність, і для пролетпоезії гасло «одеміяніввання».

Як же реалізував ці основні настави в своїй творчості В. Гудим? Утримуємося робити зразу висновки, а спробуємо розглянути спочатку збірку «Одкрито семафори», щоб показати читачеві цю колючу, в якому напрямкові її семафори одкрито й чи була не трапляється прикрої катастрофи спов-зання під ухил із молодим машиністом.

Тематично збірку можна розподілити так: *індустріально-міські мотиви* («Одкрито семафори», «Росте завод», «Фрагменти», «1. Київ з центральних вулиць», 2. «Подол», «Околиця», «Просто сказав»); *колосьно сільські* — «Індустрія в степах», «Недорідь», «Обніжок», «Трактористка», «Уривки з поеми «Млини» — («Осінь в комуні», «Комуна горить»); *комсомольські настрої*: «Друзі», «Звичайна дівчина»; *військова* («Маневри»); *інтернаціональна тематика* («Баллада про сантиментального капітана, конкістадорів та прогрес», «Одне слово»), *мандрівні настрої* («Подорож до моря») і свій літературнополітичний маніфест («Обличчя героя» — пролог до поеми).

В період розгорнутого соціалістичного наступу на всіх ділянках радянського будівництва, кожен поет, відчуваючи, що пролетлітература відстає від своїх завдань, що їй (пролетлітературі) треба і кількісно і, в першу чергу, якісно піднятися на вищу ступінь, намагаючись усвідомити свої, особисті завдання, як учасника масового пролетлітруху, уточнити свої творчі позиції, чи позиції даної творчої групи, вступає із своєрідною заявою-деклярацією про свої (поета) устремління.

Це цілком закономірне явище. Метода діалектичного матеріалізму, що є за основу всіх творчих шукань пролетлітератури в самому своєму естві несе небажаний, в жодній класовій літературі, розквіт жанрів, волю соціалістичного змагання творчих угруповань, підпорядкованих єдиній меті — перемозі соціалізму.

В. Гудим не становить винятку. Його пролог до поеми «Обличчя героя» є цією деклярацією.

Від деклярації письменника, що належить до «Молодняка» ми маємо повне право вимагати перш за все класової спрямованості, політичної чіткості.

На жаль, «Обличчя героя» не відповідає цим вимогам. Тим більш це є прикритим явищем, що саме трактування дійсності від В. Гудима, не тільки тут, в цьому вірші класово не чітке, але класова нечіткість пустила коріння в цілу систему творчої методи автора.

В. Гудим передає розмову з героєм. Поперше як і слід було чекати «герой» атакує відставання пролетпоезії.

«Ось вже скільки чекали зламу:  
З безхребетних рядків віддає нудним  
А ще більш допіка, що вузлами  
У поемах—любов і дим». (ст. 39).

Слушині атаки. Так само слушині протести проти «ходульних типів, що слідком йдуть з середньовіччя»... Але. Коли герой запитує після критики у автора: «Хто герой»? відповідайте (Я притиснутий до краю). Мовчите? (ст. 40). Бачите комсомольський письменник «мовчить». Тоді «герой» із патосом висуває, що героєм наших днів є робітник. А що ж автор на це:

«Я не встиг промовити слова:  
Привітати чи заперечити, (ну й ну. А. К.)  
Як уврвалася розмова  
Він пішов  
Здригнулися плечі (ст. 41).

В. Гудим в цій декларації виявляє себе, як поета.—пасивним «созерцателем». Він не встигає «ні привітати, ні заперечити», а сприймає все з об'єктивістським «хладним» спокоем. Де ж боротьба за активну дієву поезію, що допомагає пролетаріатові пізнати світ і разом із тим є за зброю класової боротьби в руках пролетарія, за зброю перебудови світу? Ми б на цьому не зупинялися, коли б цим, об'єктивістським, по суті, позапартійним, ставленням до соціалістичного, як мертвим тліном не було «тронуту» багато віршів із збірки.

Таке нашарування, подекуди, викривляє ідеологічну суть деяких віршів В. Гудима.

Як конкретний зразок треба привести «Росте завод» (ст. 5). Що ми маємо в цьому вірші? По-перше: за ідейну основу вірша є вихваляння технічного зросту взагалі, поза його класовим спрямуванням. По-друге маємо емпірику, фіксацію фактів, окремих процесів роботи, а в цілому аполітичний пейзаж, поданий кризь призму пасивної споглядальності. Ми твердимо, що аполітизацію цього вірша доведено до краю.

Для В. Гудима характерне оце пасивне спостереження, «об'єктивістське», з боку, невміння розкрити глибину явищ, а захоплення лише поверховістю. Оце ковзання по верхах, позначається на багатьох віршах із індустріально-міських мотивами.

Такого об'єктивського сприймання нашої дійсності у В. Гудима чимало. Як зразок можна навести:

«Так кам'яні будівлі міста  
Вростають в ґрунт твердий землі,  
Щоб потім—вгору вістря...  
Щоб вістря танули в імлі». (ст. 18).

Характерно, як оцей об'єктивізм поєднується із засохлим абстрактним порівнянням вгору, що є не що інше, як дрібно-буржуазна революційність:

— «О, різблені над вікнами узорі!  
Різбила вас рука рабів,  
Ви скам'янілий труд уямлених—учора,—  
Сьогодні владарів!..  
— До хмар!  
— До хмар!'').

Така абстрактність говорить, що нерозуміє автор самої суті соціалістичного, говорить про безпредметне, за висловом В. Гудима «безхребетне», порівняння в «заоблачну вись».

<sup>1)</sup> Підкреслення скрізь мов. А. К.



Звичайно, що в парі з пейзажним поверховим трактуванням міста («По-дол» тощо) йде естетизація образів. Наприклад: «Сонце мережі багрянї ніжню на вікна кладе». (ст. 9).

Було б наївно думати, що у В. Гудима є тільки поверхове «отобража-тельство» пейзажів міських вулиць, міста тощо. В. Гудим намагається дати філософське обґрунтування життєвих явищ, що він їх (явища) спостері-гає й відтворює в своїх віршах. Це безперечно плюс!

Але яка якість цієї філософії? Тут ми з прикрістю повинні відзначити, що не завжди, ці, так би мовити, філософські узагальнення стоять на ґрун-ті діалектичного матеріалізму.

В своєму програмовому віршові, що відкриває збірку «Одкрито сема-фори» автор дає таку філософську оцінку «життю» 1918—20 р.:

«Життя окровлене крутило карусель  
На тих розгорнутих сторінках днів» (ст. 3).

Така оцінка «життя» УСРР як безглузлого кружляння каруселі,—до-сить таки характерна: відгонить така «філософія» чим завгодно, тільки ні грама вона спільного не має із войовничою філософією пролетаріату,—марксизмом-ленінізмом. В парі з цим йде й даліше «філософське» розуму-вання, що поглиблює таке трактування дрібно-буржуазним об'єктивістським паціфізмом.

«Деся цвіллю взявся не один кістяк,  
Ще з днів, коли на згорблений переїзд  
Один у одного виходили відняти життя» (ст. 3).

Таке філософське обґрунтування громадянської війни ми, аж ніяк, не можемо вважати за пролетарське.

Оці неправильні, ідеалістичні в своїй філософській основі, дрібно-бур-жуазні, в політичному сенсі, оцінки минулого,—тягарем висять над автором і не дають йому можливості, (бо він їх ще не позбувся) правдиво, по про-летарськи зрозуміти соціалістичне будівництво, добу Дніпропетровців. В своє-му віршові «Околиця»,—В. Гудим намагався показати якісну різницю між околицею відбудовного періоду й околицею доби соціалістичної реконструк-ції. Характерною ознакою околиці відбудовного періоду, на думку автора, є гульцяті, міліціонери й гурт повій. Мені здається, що й тут В. Гудим ви-кривив об'єктивну реальність, або вірніше, поверхово, по туристськи під-ійшов до околиці відбудовного періоду. Він не побачив протиріч й «веду-щій протиположності»—пролетарської молоді й тому викривив тракту-вання недавнього минулого згустивши чорні фарби, себто однобоко змало-вав дійсність.

І коли він перейшов до околиці доби соціалістичної реконструкції, він не розуміючи діалектично минулого дав дрібязкову філософію. За В. Гу-димом завдання соцбудівництва—це лише наступ на міщанство:

«І засихають на вікнах вперше  
Рощені з року-у-рік герані,  
І засихають, пнучись до світла,—  
Повиви вулиць тепер не ті...  
Це у останнє вони розквітали:  
Ляже  
Лабатим листям  
На цвіт герані,—  
Будівель тинь» (ст. 12).

В цьому вірші, крім механістичного протиставлення околиці відбудов-ного періоду, до околиці періоду п'ятирічки, є ще неправильне визначення суті соцбудівництва, як лише боротьби проти міщанства, маємо ще й за-сохлу абстракцію будівництва, без його творців людей—пролетарів.

Але не тільки самі ці філософські зриви, є й сліпе повторювання, не



оригінальне, алтаузенівської «філософії» про пізні народження,—(вірш «Перекоп» (ст. 44).

Отже докладний розгляд цього плюса доводить, що якість цих філософських узагальнень рівна мінусові.

Особливо цей якісний мінус (цеб-то непролетарські філософські узагальнювання) стає наочний й відомий для неозброєного навіть ока в уривку з поеми «Млини»—«Осінь в комуні».

Поперше. В трактуванні осени в комуні ми маємо статичність емпіричність. Комуни показується не в зростанні, а описово, пейзажно, в стилі флямандського малярства, при чому сюди, на жаль переноситься й класову ідеологію того малярства:

«Сад обважнів од соку:  
Гнеться пружке гілля!..  
Так вагітніз щороку  
В саду  
Земля».

і нижче:

— «Гей, комунаре!  
За працю!  
Осінь принесла—бери». (Ст. 28).

Філософська основа цього всього,—біологізм. Підкреслюється стихійну ситість землі, не треба ніякої боротьби з природою, не кажучи вже про класову боротьбу, бо земля вагітніє щороку, а ти тільки збирай плоди!

Здається ідеалістичність, буржуазну суть цього, доводити не треба. Уривки говорять самі за себе.

Тут було б умісним і до речі поставити питання про навчання наших молодих письменників. Не важко помітити, що на В. Гудимові, в великій мірі, позначився вплив М. Бажана. При чому позначився саме в той спосіб, що В. Гудим не спромігся заперечити, зняти свого вчителя, він навпаки, підпав під його ідейний вплив. Конкретний зразок ідейного розбродження «молодняківця», загублення класової гостроти, примушує нас ще раз підкреслювати, що наше гасло навчання не є закликом до рабського копіювання, сліпого наслідування класикам, а зняття їх,—цеб-то критичне засвоєння спадщини й відштовхування від неї (спадщини).

Звичайно тут головну, домінуючу роль, як і в усій праці письменника, має класовий погляд, світосприймання й світовідчужання, що його (світосприймання й світовідчужання) треба гартувати визначенням й глибоким засвоєнням марксо-ленінської теорії й повсякденною участю в конкретній практиці своєї класи, в класовій боротьбі.

Неглибокий філософський багаж автора, штовхає його до шукання екстравагантних, виражених моментів для відтворення їх в своїй творчості. Яскравий приклад цього ставить уривок—«Комуна горить». В. Гудим вибірає надзвичайно гострий момент в житті комуні, але... На зовні цей момент, ніби напружений, динамічний, а по суті він страшенно статичний, бо в основі лежить примітивна, поверхова фіксація фактів, неорганізованих навколо глибокої класово-загостреної ідеї. Як наслідок маємо аполітичний пейзаж пожежи.

Значно кращий, зроблений із ширим патосом, вірш «Маневри». Тут теж маємо акцентацію на «торжественном» моменті: «Прапор несуть». В. Гудим не зумів заглибитися в повсякденну роботу червоної армії, а зупинився на фіксації святкових моментів, проте, в цілому, цей вірш, безперечно, може бути оцінений, як правильна фотографія, вирваного із контексту, шматочка побуту Червоної армії.

В інших віршах із колгоспно-селянською тематикою В. Гудим частково повторює помилки, попередніх, нами розглянутих віршів. Так, наприклад.

вірш «Індустрія в степах» є аполітичний пейзаж із претенсією на красивість.

Слід зауважити взагалі нашим «молодняківським» поетам, що вони часом в своїй творчості нехтують специфікою своєї роботи, а саме комсомольською тематикою. Як це не дивно, але в збірці В. Гудима, лише один вірш може бути по праву названий з комсомольською тематикою («Друзі»). В цьому віршові подається настрій переростка, але з класово вірним розумінням:

«Я хотів би отут, під сонцем,  
Де від радості губиш лічбу днів—  
Назавжди залишиться ком-мольцем,  
Щоб горіти у полум'ї буднів».

(ст. 18).

До віршів з комсомольськими настроями слід поставити вірші: «Звичайна дівчина» настроєвий, але поверховий вірш про любов, без жадної свіжої думки, та вірш «Південний край», де на жаль автор далі заштампованого значка КІМ'у не пішов. Це знову ж таки свідчить про невміння автора зайти за кору явищ, дати філософську глибину.

Одною із цікавих спроб використати стару форму балади є «Балада про романтичного капітана, конкістадорів та прогрес». В. Гудим зумів досить добре виявити фальш, лицемірство сучасного, дрібно-буржуазного пацифізму, суть цього буржуазного «прогресу», що несе з собою гармати, для знищення колоніальних народів. Ця балада свідчить про іншу течію в творчості В. Гудима.

Але з другого боку стара форма, засіб вислову певних ідей, певної класи, не завжди дається на деформацію новим класовим змістом, коли автор не добре підкований бойовою філософією своєї класи.

Балада «Одно слово», про інтернаціональну єдність трудящих, про могутній вплив лєнінізму, явно губить свою соціальну вартість якраз через некритичне засвоєння баладної форми. Хіба оці ходульні рядки, можуть дати уяву про «останній бій».

«Це їх обдурили на брата ведуть  
вихоплюють серце—скривавлюють путь!  
Схристілися шаблі—обидва бліді». (ст. 35).

Отаке «середньовічне» трактування майбутньої війни, аж ніяк, не впливає на чуття й думки читача.

Вище ми говорили про іншу течію в творчості В. Гудима. Коли ми здебільшого негативно поставились до розглянутих віршів, викрили їх соціальну, класову суть, то було б не вірно, коли-б ми не побачили іншої тенденції в творчості В. Гудима, що дозволяє йому бути в лавах бойової напостівської організації «Молодняк». Правда, ця тенденція в збірці «Одкрито семафори» не є кількісно домінантною, але її якість дає нам право твердити про те, що за певних умов вона може перемогти. Якість цієї тенденції полягає в намаганні дати виразно класово-пролетарське наставлення.

Правда, й тут В. Гудим, здебільшого, оперує пейзажами, але тут трактування пейзажу одмінне. Автор дає цікаві спроби подати соціальну характеристику пейзажу. Вірші цього гатунку («Недорідь», «Обніжок»), на нашу думку є досить цікаві з цього погляду, правда ці вірші слабкують на схематизм.

Безпретензійно, але художньо переконливо, автор подає пейзаж ланів радгоспу й одноосібників («Недорідь»), пейзаж ланів одноосібників і колективу, при чому ця, здавалося б, мертва природа набирає виразно соціальних ознак і симпатії автора, явно,—на боці радгоспу, колгоспу.

Ця тенденція закріплюється в таких віршах, як «Трактористка»,—гарний настроєвий вірш, і в прекрасному віршові «Просто сказав».



В. Гудим спромігся в цьому віршові об'єктивно з виразним пролетарським спрямуванням, показати постать робітника-ударника, що усвідомив себе, як частку класу для себе, й що розуміє союббудівництво, як свою справу і вразі чого, на перший заклик компартії стане на захист Радянської країни—соціалістичної батьківщини пролетарів всесвіту.

Мені хотілося б зупинитися на дрібних деталях стилістики автора. Характерним є те, що й тут В. Гудим виявляє строкатість, певний еклектизм. Реалістичні тенденції часто покриті нашаруванням архаїчно-романізованої лексики («Обрость», ст. 7) «верба в зеленому шоломі, ще з вікон ловить мідь» (типовий бажанізм), (ст. 19) натуралістичної образності «Лихтарі мов пухири» (ст. 5) «Золотушні верби» (ст. 10) «Будинки маслаччям шуляться» (ст. 10), «Сонце—трупом ляже» (ст. 36) є літературщина в побудові образів, порівнень тощо. Це ще раз підкреслює потребу більшої ідейності в своїй творчості більшої відповідальності за нею (творчість), на потребу технічного удосконалення своєї продукції.

Отже, для В. Гудима, як і для кожного письменника, тематика соціалістичної реконструкції—з'явилася тим оселком, що на ньому випробувалося було ідейну якість поета. Тенденції загрозливі. Испита В. Гудим своєю збіркою «Одкрито семафори» явно не склав. Поверхово ніби то і є тут актуальна тематика, все що треба, але коли викрити її суть, то побачимо, що пролетарського розуміння нашої епохи тут замало.

Основою хибною тенденцією є домінантне значення пейзажу, пасивно споглядальний характер збірки надто яскраво випинається. Треба В. Гудимові цьому всьому рішуче об'явити війну. Треба, щоб тематика соціалістичної реконструкції йшла на основі більшовицької ідейності, що визначає собою об'єктивну картину нашої дійсності і разом з тим дає партійну літературу.

Авторові треба посилити другу тенденцію в своїй творчості. Не будемо гадати наперед, але такі твори В. Гудима, як «Коса лінія» («Молодняк» № 3 за 1931 р.), вірші в «Пролетарській Правді» за 1931 р. дають підставу думати, що ця тенденція переможе й що творчість В. Гудима таки буде відповідати завданням пролетлітератури в добу соціалістичної реконструкції.

### III

Питання перебудови сільського господарства, реконструкції його, переходу на соціалістичні рейки, ліквідація куркуля як класу на основі суцільної колективізації—все це не може обминути увагою пролетарський чи комсомольський письменник, що повинен своєю творчістю допомагати будувати соціалізм. Треба одверто визнати, що в українській пролетарській поезії «Год великого перелома» відбитий дуже мало. Не вважаючи на те, що чимала частина пролетарських письменників брала безпосередню участь в процесі колективізації села, в ліквідації куркульні, як класу на цій основі, більш-менш задовільних художніх творів із цієї тематики ні в прозі (як наприклад, у РСФРР «Бруски Панферова», «Станиця», «Разбег» Ставського, «Ледолом» Горбунова), ні в поезії,—ми на Україні не маємо.

Є перші окремі ластівки, але як відомо перші ластівки ще не роблять весни.

Ще раз підкреслюю потребу швидшого перешикування, щоб подолати відставання української пролетарської літератури.

Але треба бути вульгаризатором, щоб мислити подолання цього відставання в «скоросіпному» писанні версифікаторських вправ на злободенну тему, що з рештою будуть видрукувані, тільки, опошляють конкретні фак-



ти класової боротьби, даючи поверхове ура-описне лакування дійсності, часто просто «червону» халтуру, порожній римовий набір фраз із передовиць газет.

Перед пролетарським, комсомольським письменником, як одна із реальних труднощів, особливо перед молодим письменником, стоїть загроза схематизму, коли вона (загроза схематизму) стає відносно в творчій методі пролетарського письменника, несе за собою антидіалектичне розуміння дійсності, штампування дійсності, механістичну філософську основу, а в літературно-політичному розумінні,—літфронтівські тенденції «лакування» дійсності, замість діалектичного показу протиріч, всієї складності класової боротьби на селі, за умов розгорнутого соціалістичного наступу.

Книжка Яна Лисогорка «Реконструкція полів» в своїй тематиці вся суцільна. Назва збірки за окремими винятками цілком відповідає змістові. Всі вірші присвячені соціалістичній реконструкції сільського господарства. Така суцільність книжки вигідно відрізняє її від багатьох книжок поезій, що видані цього року. Але разом з тим цілком слушно у читача виникає побоювання, чи не несе від цієї книжки убійчою одноманітністю, абстрактним вихвалянням «переможної ходи соціалізму»? На це ми з певністю скажемо—ні. Автор зумів в збірці, в основному, показати цілий процес колективізації, в її напружених кульмінаційних моментах.

Перед автором стояла загроза збитися на шлях пусто-порожнього риторизму, бляшаної патетики, як це часто трапляється у деяких поетів (приміром у такого поета, як Л. Первомайський). В окремих творах, це позначилося: такі зриви є в творчості Яна Лисогорка. Замість того, щоб йти шляхом найбільшого опору, автор часом підмінює мислення образами, взятими на прокат парю-трьома лозунгами із першої ліпшої передовиці уявляючи, що цим самим він (автор) політизує свою творчість, а по суті дає опошлення лозунгів, порожнє брязкотіння. Проти такого поверхового розуміння гасла політизації творчості ми повинні рішуче виступати, бо така політизація не має нічого спільного із напостівським розумінням цього гасла, яке має в своїй основі, більшовицьку ідейність. Збірка одкривається своєрідною відповіддю—«Зневіреним у буднях». В цьому віршові Ян Лисогорко намагався дати з філософською абстракцією відповідь правим опортуністам. Проте абстрактність привела автора до порожнього жонглювання словами («А ешелон мету виковеує у змісті»). Брак конкретності повів у повітрі філософські розумування автора, позбавив їх емоційності і чіткого ідейного загострення, перетворивши гостру політичну кінцівку у неорганічний додаток.

Відштовхуючись від цих абстрактних філософських розумувань автор, спираючись на конкретні факти класової боротьби дає класово загострені, чіткі малюнки зламу у селянській психології. З цього погляду прекрасний вірш «Ще про селянські вози». Здавалося б, що автор збивається на фетишизацію речей, але ці речі є засобом, щоб викрити психо-ідеологію дрібного власника-середняка, переборення цієї психоідеології впливом революції.

«Скільки коштує старому  
Цей далекий тихий спів:  
«Ну, конячко

сивогрива!

Гей, запряжена,

Гей, конячко,

Ширше крила

Моя собственная» (ст. 9).

Тут із теплою іронією автор викриває все убозство мислення цього середняка. Саме в цьому вся дикість ідіотизм старого села. В розділі другому автор показує, як ця «собственная» конячка помагала червоним.

«Треба сказати просто  
Бідні були вони  
Пара кінських сил  
Шляхом ляган вихваля.  
Знаю не раз вони  
Революцію спасали (ст. 11).

І наступний етап—колективізація. Зв'язок між однією формою класової боротьби, збройною («Впали на обрій шани кулі тень, тень...»), що була (збройна боротьба) за основу теперішнього соціалістичного будівництва, автор пов'язує при допомозі образу («В кузні он там за муром бригада:—тень, тень...») Це свідчить про класову ідейність, конкретизовану не в толих риторичних вигуках, а одягнену в конкретність художнього вислову.

Слід відзначити, що третій розділ цієї поезії хвилює на схематизм, на відсутність показу конкретних класових людей, що утворюють колектив.

В добу соціалістичної реконструкції, коли успішно будується підмурок соціалізму, найменше потрібно «побідних» лакувальних реляцій, бо за цими реляціями часто-густо ховається правий опортунізм. Я. Лисогорко умів викрити всю опортуністичну суть цього «благодущества». Вірш «Тривога» написаний з конкретного газетного матеріалу, не загубив своєї актуальності на сьогодні, а на мою думку є зразком, як діалектичне розуміння дійсності, більшовицька ідейність, політична заостреність, підняли твір на художню височину і зробили з його дієвий твір пролетарської поезії, добру реалізацію гасла «одеміянівання».

Автор не почуває себе стороннім об'єктивним спостерігачем життя. Він намагається йти в перших шерехах бійців і передає настрої цих передовиків. Отже «побідні реляції»: «Вже усульпили корови і коні... Засіяли сто десять га»... А ворог тихо:—Чепуха». Лисогорко показує, що ворог не тільки «куркуль», а ворог і не прополоті поля, що одей самий «барабанний бій» нічого не вартий, бо за ним ховається правоопортуністична діяльність «Одеснуїнів», яку використовують куркулі для своєї агітації, проти когоспу, що: «Пусті слова», що:

«Ми непереможні,  
Коли сапи  
не бачили «снігів» (Свиріпа глушить ячмінь А. К.)  
коли в степу на созівських ланах  
ворожі леза підпирали сонце».

І тому автор закликає:

«Засіяли сто десять га  
не значить ще  
сто десять і зібрати.  
За барабанний бій.  
За епохальний злам  
За сто відваг людини-партизана.  
Та тільки в нас замісто обрізана  
дамо мандат  
прополотим полям» (ст. 21).

Такий висновок саме є класово-пролетарський. Автор на конкретному факті класової боротьби дав не тільки поверхову емпірику, фіксацію фактів, а дав художнє узагальнювання, політично заострене філософське усвідомлення цих фактів.

Основним недоліком всієї збірки «Реконструкція полів» є схематизація героїв класової боротьби. Певна штампованість цих персонажів, автор не індивідуалізує, а відтак не типізує своїх персонажів і тому, по суті, не має



в нього кольоритної, яскраво виявленої класової конкретної людини. Коли так можна висловитися в збірці «внесібно» (він, вона). У автора не вислизає ще художнього вміння подати своїх героїв, як яскраво виявлених представників певної класи, чи класового прощарування, що мають свої особливі індивідуальні (а не індивідуалістичні) риси й властивості. Найяскравіші оці хибні моменти творчої методи Лисогорка виявились у вірші «Перший раз», коли автор правильно зауважує, що «легше було білих побити, ніж у серця вирвати роки», в той же час оперує загальниками, не показуючи конкретної боротьби цього «виривання років» — себто дрібно-власницької психоідеології.

Коли ж автор намагається типізувати окремих представників класових прощарків, подати нам їхній портрет, то він (автор) дає схематичне, спрощене обрисовання. Наприклад, портрет куркуля «Біла сорочка. Комір. Довгі вуса і кремезність тіла» (ст. 17). Таке обрисовання відгонить штампом, художньою незрілістю автора. Те ж саме в обрисованні робітника: «Суворість обличчя і гарту незламність в запалих очах» (ст. 34).

Як Лисогорко здебільшого свої вірші будує на розмові. Це є позитивним устремлінням автора подати об'єктивну реальність, звичайно з погляду пролетаріату. Але це є дуже важким завданням і автор не завжди з ним впорядується. Так наприклад у вірші «Дві сили» автор намагається протиставити куркуля й робітників, при чому куркуль себе виявляє в розмові. Розмову куркуля подано трохи спрощено не кольоритно, хоча й тут автор подає свідні рядки, а саме вислів гуманізму вкладає в уста куркуля: «по моему просто все люди, такі як я, такі як ти». Коли куркуль все таки хоч трохи типізований, то робітничка маса у автора вийшла «безліка», хіба що її одміною є вживання «пунятно». Лисогорко ще не опанував уміння подавати розмову типізовано, конкретно.

Одя неконкретність призводить, інколи, до схематизування явищ. Як один із зразків такого схематизування є вірш «З району принесли наказ». Тут яскраво видно абстрагування від конкретних класових людей виконавців наказу, самої класової боротьби. По суті справи цей схематизм перетворюється в поверхову описовість розташування класових сил. Маємо ще в додаток і невірні політичні висловлювання від автора:

«Деся заграви пройшли давно  
І бої біля Шостки.

І нежте це знову бій (ліквідація куркульні А. К.).

Тут автор через свою неохайність знижує тон, піби, він (автор) не розуміє, що це теж класова боротьба, той же бій тільки за інших умов, у інших формах.

Щоб прикрити схематизм автор надолужує афористичністю своїх віршів і не можна сказати, щоб (не завжди правда) невдало. В цьому ж віршові:

«Розкуркулить, конечно, нужно  
Разбазарить майно —

князя» (ст. 13).

Це безперечно добре, але це все таки лінія найменшого опору, коли замість діалектичного виявлення, автор ховається за спину влучних висловів.

Інколи Я. Лисогорко уміє підійти до теми оригінально й глибоко. Зразком такого едалого підходу є показ автором нового етапу змички міста із селом — виробничих взаємин між ними.

У вірші «Вимога ланів» автор показує штурм міським комсомолом прориву у «колективі» (не прополотих полів). Автор показує, як під впливом саме роботи комсомольців змінюється ставлення у середняків, що були під впливом куркульні, покинули роботу, й вони (середняки) виходять на поле. Цей момент змальовано автором соковито й яскраво (ст. 28).



Найбільше дався в знаки схематизм і спрощений від нього (схематизму) підхід до дійсності в віршові «Республіка жіноча». Жодної яскравої постаті, жодного колориту в розмові жінок, наче всі вони це — міцок картоплі, а фактичні моменти взято досить цікаві. Оцей розподіл на «чорних» негідників і «білих» цяць виявив всю свою творчу неспроможність.

Загалом вірш блідий і невиразний. Схематизм остаточно позбавив вірш його соціальної вартості, бо дав лакування, а значить з'ідеалізовану, а не об'єктивну картину класової боротьби.

В поемі «Бригада» показуючи змичку міста і села на виробничій основі. Ян. Лисогорко спромігся дати кілька хороших епізодів. До таких належить, на мою думку, п'ятий IV розділ (особливо місце роздуми середняка).

Це місце свідчить про те, що Ян. Лисогорко здатний типізувати явища, здатний виявити боротьбу зі старою заскорузлою психологією, звичкою, що за його словами «найміцніший від всього звичай, а алмаз я назвав би другим» (ст. 38).

Разом і з тим в цій поемі є примітивізм (ст. 37) зайва розтягненість, багато того, що зветься поетичною «водою» і звичайно схематизм, особливо в обрисовці міської комсомольської бригади, штампованість, що свідчить про неглибоке філософське розуміння від автора життєвих явищ, за його невміння діалектично розгорнути процес класової боротьби, за невміння просякнути в глибину явищ, себто «зривати маски».

Ці всі від'ємні сторони творчості Яна Лисогорка виростають в одну із тенденцій в його творчості. Якість цієї тенденції примушує нас бити на сполох.

Книжка «Реконструкція полів» загалом стоїть на досить високому політично-ідейному рівні. Тематика її наскрізь актуальна. В підзаголовці вона має «вісті з фронту». Це цілком виправдовано, бо в основному поезії Яна Лисогорка дають конкретну художньо-узагальнену об'єктивну картину, з пролетарським світосприйняттям й світовідчуженням «року великого зламу», року класової боротьби на селі в часи розгорнутого соціалістичного наступу.

Але основні небезпеки, що стоять перед автором — це поверховість через брак глибокого і всебічного засвоєння марксо-ленінської теорії, схематизм, невміння типізувати явища, а це значить, на окремому показати загальне, (можливо, що це переросте в систему тоді, Ян Лисогорко почне випадати із пролетарської літератури, скотиться на ліфронтьовсько-лефівські позиції) і заміна філософських узагальнень афористичністю, інколи влучною, інколи комічно на зразок. «Рука влягла на трубку телефона»:—

центральна, дайте комунізм». (ст. 42).

Проте, наш розгляд був би неповний, коли б ми детально не розглянули другої тенденції в творчості Яна Лисогорка, що вбирає в себе всі ці негативні якості першої й в своєму законченому вигляді дає філософські узагальнення, явно ворожі пролетаріатові.

У вірші «Фрагменти думок» маємо поверховість, що переростає в об'єктивіську-емпіричну фіксацію із штучними публіцистичними вставками від автора. «Смерть на посту», — дає невиразну із соціального боку картину загибелі, невідомо від кого, вартівника, невідомо чієї гамазеї. Оцей об'єктивізм йде в парі тут із схематизмом. «Варта» теж дає аполітичний пейзаж нічного вартування в селі.

На ґрунті цих окремих творчих зривів, що ми їх зазначили, вище вросло абстрактне філософування в вірші: «Завжди вогнем і вихором повстань відгонить злам закріплених позицій».

Це абстрактне філософування відірване від конкретної реальності, дає право тлумачити цей вірш досить таки різко, як політичний провал в творчості Яна Лисогорка.

Завуальований символікою цей вірш, коли його розшифрувати, виявляє

свій соціологічний еквівалент, явно ворожий пролетарській психо-ідеології й свідчить, що автор, бажає він того, чи не бажає, в цьому вірші став за рупора ворожих, епохи соціалістичної реконструкції, ідей.

Цих тенденцій кількісно не так багато в творчості Я. Лисогорка і тим сильніше ми повинні викривати їх, вдарити по них, щоб автор усвідомив собі всю небезпеку тих окремих зривів в його творчості, бо симптоми такої дереконструкції є в його творчості. Яскравим і закінченим виявом їх є вірш «Завжди вогнем».

Зокрема треба відмітити, що Ян Лисогорко повинен уважніше ставитися до своєї творчості, позбутися схематизму й поверховості, а це можливо лише за поглибленої праці над засвоєнням марксо-ленінської теорії й у повсякденній участі в лавах ударників, бойців за соціалізм.

## IV

Виконання п'ятирічки за чотири роки, індустріялізація СРСР, поставили в центрі уваги радянської суспільності всесоюзню кочегарку Донбас. Увага до робітничої тематики завжди була одною із ознак українського напостівства. Ще в 1928 році Б. Коваленко писав: «Ми не ототожнюємо пролетарської літератури з робітничою в пролеткультівському розумінні цього терміну, але й не мислимо пролетарської літератури, яка б уперто ігнорувала пролетаря, основного революційного чинника нашої сучасності» й тріхи нижче: «Цю нову ділянку (робітничої тематики А. К.) української пролетарської літератури дуже мало розроблено, отож особливо уважно доводиться придивлятися до тих творів, що вже є,—доводиться заздалегідь передбачати в них і окремі хиби, неминучі в кожній новій справі» («До робітничої тематики» збірка «В боротьбі за пролетарську літературу» ст. 119).

На жаль ці слова цілком можуть бути прикладені до сучасного стану української пролетарської поезії. Коли в прозі ми можемо відмітити такі твори, як «Крила» В. Кузьміча «Роман межир'я» Ів. Ле «Депо» Ю. Зорі й інші, то в поезії ми маємо лише поворот до цієї тематики, до неї лише близько підійшли.

Не можна бо всерйоз говорити про такі твори де завод подається з вікна вагону, де зовнішня фіксація димарів, вагонів вагранок руху трансмісії приперчена такими ліричними роздумами авторів на кшталт «Нам любо там де душить дим».

Це не що інше як профанація робітничої тематики, в ліпшому разі знання заводу, поверхове розуміння робітника й його оточення виробничого й побутового в країні рад, що вступила в соціалізм.

Ще рік тому, коли б читач поцікавився знайти поезії про Донбас, що бореться за виконання промфінплану, такої поезії не було.

Самообілізація комсомольців на Донбас, участь письменників в штурмових бригадах дали наслідки, і на сьогодні ми маємо молодняківський, в основному, збірник «Вугілля на гора», що цілком присвячений Донбасу. Тематика Донбасу, що перетворюється у більшовицький Донбас із незламною механізованою базою, цілком природньо знайшла найбільше уваги серед поетів «Молодняківців». Це ще зайвий раз підкреслює, що «молодняківська» поезія як частина пролетарської, успішно перешиковує свої лави й вже дає, по при всій їхній хибі, твори, що мають право бути творами гідними доби розгорнутого соціалістичного наступу.

В потік цих творів з тематикою сучасного Донбасу включається і Леонід Зимний із своєю поемою «Штурм Шахт», що нещодавно вийшла у в-ві ЛІМ.

Треба сказати, що поема «Штурм шахт», хронологічно явилася першою, про мобілізованих комсомольців, про їх героїчну боротьбу за вугільну п'ятирічку. Уривки з цієї поеми були видруковані у восьмому номері «Молодняка» за 1930 рік. Це вже свідчить про уміння Л. Зимного своєчасно відгукуватися на актуальні теми нашої будівничої доби.



Одже, констатуємо: тематикою поема дуже актуальна і її актуальність не втрачено й на сьогодні. Зміст цієї поеми такий: мобілізовані комсомольці їдуть на Донбас. Частина з них не витримує труднощів і дезертує з фронту боротьби за вугілля. Найстійкіша—оголошує себе вдарниками-штурмовиками, являє приклади героїства, бореться з шидництвом і врешті зрушує масу шахтарів, запалює їх ентузіазм й шахта виходить із смуги «чорної дошки».

Як же вправився з своїми завданнями автор. Яке трактування цього змісту від автора?.. Це все викликає цілком закономірні побоювання бо автор один час перебував у такій «славнозвісній» організації, як «Нова генерація» і перша збірка автора «Не в дні ювілеїв» мала дуже багато відтворчої методи цієї організації.

Одже треба відразу відмітити основні грані, за якими починається сповзання на рейки далеко не пролетарського тлумачення життєвих фактів, ті грані, які відмежовують пролетарську літературу від попутницької, дрібязко-буржуазної тощо...

Окремі відхилення від пролетарського світосприймання і світовідчування є у автора, і ці відхилення є наслідок наперебореного впливу «Новогенераційної» творчої методи, що в деяких своїх моментах цілком збігається із творчими позиціями «со святыми упокой» літфронту.

В кінці поеми автор робить такий підсумок:

«Можна б  
Писати про долю кожного,  
Про героїв і одну героїню.  
Можна б затримувати, почуття ніжні,  
Або ж весняні горіння.  
Та для того  
треба охоту мати  
і в події любов пропихати  
без вагання.  
А я всіх їх  
хотів бачити солдатами,  
Що коли хороші,  
а коли то й погані» (ст. 844).

Суть цих філософських узагальнень, ми викриємо трохи нижче. Подаємо ще одну цитату, щоб нам не закидали виривання із контексту окремих думок, фраз тощо.

«Ви на шахті,  
а ми тут дома  
робимо роботу свою.  
Всі ми солдати революції  
невідомі  
вкриті  
невирищеною слагою» (ст. 55).

Важко додуматися чому саме автор вклав ці рядки в лист О. К. комсомолу. Та проте це не врятує їх (цих рядків) від нашого розбору й викриття політично невірної шкідливої тенденції, що закладена в них.

Суть цих двох цитат в типово-літфронтівському нівелюванні маси, в тому що кляса, чи класовий прошарок, малюється як абстрактну суму різних величин не вважаючи на конкретну класову людину. Така «уравнілювка» зовсім не доходить ніби-то своєї мети показу класового колективу, а навпаки дає певну схему підфарбовану дійсність. І справді за Л. Зимним виходить, що «всі є солдати революції».

Оцей не діалектичний підхід до дійсності, й зокрема в даному випадку до комсомольського колективу, не розуміння її (дійсності) як єдності протилежностей на основі «ведущей противоположности», по перше покриває де-



зертників, шкідників, літунів, бо всі солдати коли хороші, а коли й погані, по друге принижує героїзм героїв праці нагороджених орденом Леніна й Червоного Трудового Прапора. Як бачимо ці прості життєві приклади доценту руйнують, викривають, не Марксоленінське висвітлення об'єктивної дійсності.

Це не вірне філософське підґрунтя творчої методи вийшло в цій поемі в протиріччя із настановленням автора, й до краю не переборене поклало на поемі відбиток схематизму, відбиток, може й не навмисної, до деякої міри штампованості героїв поемі.

Ця штампованість, до певної міри, підсилюється тим, що автор різко в своїх програмових рядках розмежовує особисте й громадське, забуваючи, що треба в особистому уміти знайти громадське й в громадському особисте. Та проте, в більшості на щастя, Л. Зимний не завжди «ортодоксальний», себто не завжди йде в конкретному показі явищ, шляхом невірних механістичних програмових тверджень.

В поемі дія розгортається логічно й умотивовано. З початку застів-вступ (ст. 7—11), збори—самомобілізація на Донбас, проводи мобілізованих, в вагоні, зустріч в вагоні із сільськими комсомольцями, що йдуть на Донбас (Доречі, далі у всьому розгортанні поемі, ці сільські комсомольці жадної участі не беруть. Просто випали із поемі) Зустріч у вагоні із непідбитою, пейзажі Донбасу, зустріч на Донбасі. Перші труднощі: казарма вітром підбита, пейзаж шахти. Зустріч із десятником. Портрет десятника. Опортуністи в комсомольському й партійному осередкові. Боротьба за вугіль, оголошування своєї лави штурмовою. Реагування шахтарських мас на таку об'яву. Недовіря до комсомольців з боку старих шахтарів, опортуністична бездіяльність завшакою. Перша поразка коли коногони вішають на лаву плякат «Лави задріпані шпани». Втеча не стійких комсомольців. Об'єднання комсомольців із старим кадровиком Лиганом. Перехід у наступ. Соцзмагання розгортається. Лави дає 110. Льодова зустріч від решти шахтарів. Разом із механізацією виростає й нова творчість. Шкідництво. Лист із О. К. з моральною підтримкою. Завал. Героїзм комсомольців. Показ ставлення до машини. Під впливом цього героїзму злам у психології маси. Втеча стійкої комсомолки Тані. Промови Томила. Збори, де викриває всіх шкідників своєю появою Таня. Розкриття зникнення Тані. Епілог. Отже таке повільне розгортання дії до певної міри вказує на розтягненість поемі, на переобтяженість її деякими зайвими деталями, що не вносять нічого додаткового оригінального, чи то в обрисовці персонажів і їх вчинків, чи то в допомозі розгортання дії.

Як ідейну слабкість у автора, слід зразу ж відзначити, що автор не зміг нам так показати викриття шкідництва, що б це викриття цілком логічно витікало із всієї ідейної концепції автора. Л. Зимний тут пішов по лінії найменшого опору й замість протиставити шкідництву розум й класову чуйність робітничих мас дав авантюристичний трюк із зникненням Тані й її такою ж авантурною появою. Намагаючись загострити таким сюжетним ходом увагу читача, автор по суті виявляє своє безсилля діалектично дати закінчення поемі й прибігає до «всеспасального» випадку.

Це ще раз доводить нам, що трактовка колективу, як абстрактної маси, дає своє зворотне обличчя, а саме індивідуалізування ходу дії, себто розв'язка залежить не від класової боротьби, де лише представником одної із сторін цієї боротьби є Таня, не від історичної неминучості перемоги пролетаріату, а від «спритності» Тані від випадкового збігу обставин.

Цей другий провал у поемі Л. Зимного цілком витікає із першого й доповнює його.

І все ж таки не зважаючи на ці провали, що позначалися на всій поемі ми повинні позитивно оцінювати її (поему).

Л. Зимний показав без лакування (де це не викривлено трактовками,

що ми вище зазначили) — Донбас весни 1930 р. Жодних замазувань труднощів, в цілому, поема не має. Мобілізованих комсомольців показано, саме, не статично, а в процесі боротьби за новий Донбас. Показано, як раз показано, а не розказано, як під впливом труднощів гартується одна частина комсомольців і виявляє свою ідеологічну нестійкість друга.

Вже з самого початку Л. Зимний викриває примазаного до комсомолу Шароха. Типовий шкурник визирає із його промови

«Хіба для мене  
потрібніше,  
ніж для іншого,  
варстат міняти  
на грубу роботу м'язами?  
Не поїду! (ст. 11)

Але цей шкурник не від того, щоб часом заховатися за «високі ідеї» на кшталт «хіба я соціалізм не будую тут» і «кращу камсу в шахту на погибель пруть».

Так саме вдало викрив Л. Зимний і постать «Шалкозакидателя» Сенька Мареца:

«Прорив?  
Раз плюнути!  
Покажемо героїку буднів  
Товариші!  
Дайоші!  
Нальот на рудні!» (ст. 13).

Але на роботі Сенька «скис»:

— «Ви, хлопці, лише воно ж...  
важко таки.  
Та й нема тобі  
ні романтики  
ні героїки  
Тільки й діла:  
рубай  
Втирай поту патьоки,  
Ганяй вагончики  
Та ноги каліч об рейки» (ст. 33)

Таке вміння в дії розвінчати «мрійників», «ентузіястів» на словах, безперечно слід поставити як плюс авторові. Зривання машкар є одною з складних частин діалектично-матеріалістичної творчої методи. В даному конкретному випадкові Л. Зимний впорався із своїми завданнями показати реальну дійсність і зірвати зі всяких романтиків машкару дрібно-буржуазної революційності, за якою зхована відсутність основної психо-ідеологічної риси пролетарського революціонера від труднощів не хникати, від перемог не запаморочуватись.

І другу мотивіфікацію цих «романтиків» викриває автор:

«Дезертував  
ще один комсомолец,  
писав, що нудно йому й невесело,  
Що він богу героїки  
молиться,  
А її всю подіями знесло,  
Що коли комсомольців у лаві вбило,  
Коли завшахтою  
штовхав  
у вир  
на дно.

Це захоплювало  
і він ішов за Томилом.  
А тепер він...  
Не може...  
Нудно... (ст. 83)

Непридатність такого людського матеріалу підчас плянового соціалістичного наступу очевидна і заслуга автора, що він викриває оцю непридатність, дрібно-буржуазну суть оцього «вспішкопускательства».

Л. Зимний показав конкретні зразки пролетарського героїзму це героїзм Томила, Тані, Лигана, що послідовно й уперто боряться за соціалізм. Треба відмітити, що по суті головним героєм поеми, є «лава штурмової колони». По ставленню до цієї лави, себто праця, перетворення людського матеріалу під впливом виробництва і є основною ідеєю поеми «Штурма шахт». В залежності від того як той чи той робітник ставиться до цієї лави, і визначається його соціальна функція. Як раз після поразки, коли комсомольці дають:

«четвертина норми,  
третина  
четвертина знову.  
Порожній вагончик  
Груди розтина»

і нижче:

«Засипається,  
Засипається  
Лава комсомольська штурмова».

і тоді

«Мовчки  
Полізла зміна,  
Як востанній  
Безнадійний  
бій  
В бойовий  
Комсомольський  
Забій». (ст. 41)

Ставлення до цього забюю й визначає ставлення до всього соціалістичного будівництва. Л. Зимний на конкретному випадковому показує загальне.

Наведені приклади свідчать про те, що автор сам розбиває свою схему. Але часом ця схема «довлеєт днесь над нами» і тоді автор дає схематичні, не кольоритні постаті.

На жаль до таких схем, або ходячих маріонеток, треба віднести «Таню», «десятника» (ст. 26.27 розділ п'ятий) завшахтою, бурільника, непмана Сльоту (ст. 17-18). Переборює автор цей схематизм в постаті Томила, хоча й неостаточно. Дуже добре показано вплив роботи й героїства комсомольців на психологію відсталого коногона (розділ 17, ст. 63—64).

Оригінально показано опортунізм секретаря партшахткому, який не бачить конкретної дійсності через те, що «в партколективі в запаутиченій тиші секретар проєкта пише і пише. Проєкта, про ліквідацію прориву. В кабінеті секретаря тише, тише. Секретар аж потилицю в папери врів (ст. 50) гірше показано голову шахткому, й секретаря комсомольського шахткому.

Добре зроблено постать старого забійника Лигана. Це справді живий, конкретний, клясовий чоловік. І тут, о, жах! автор, що не збирається напхати в події любови,—дає цілий розділ тузі жінки Лигана (ст. 68, розділ 18-5) і через це, через всебічне висвітлення постаті Лигана, вона (постать) вийшла переконлива й суцільна.

В своїй трактовці робітничого Донбасу, оточення маси шахтарів Л. Зимний показує як:



Не:

як раз плаюнуть

Не:

В два щота,

А з кров'ю і біллю,

Крізь байдужість і змову (ст. 66).

Під керівництвом компартії комсомольські штурмові бригади розворотили масу, як під цим керівництвом донбасьські маси стали на шлях соцзмагання, як під упливом конкретного прикладу соціалістичної роботи:

«Тріснув...

Пішов

Зрушений

Над ділом змагання

Лід» (ст. 47).

Автор на комсомольську штурмову лаву «наслав» усі труднощі й житлові умови (ст. 23-24) й шкідництво, й зраду в своїх лавах (ст. 42) й прихильне ставлення шахтарів й завал (розділ 15 ст. 58—60). Та все ж перемогли комсомольці з'єднавшись із старими кадровими шахтарями.

Автор зумів показати боротьбу протилежностей всередині колективу, але він показав й «ведущую протиположність», а саме Радянський Донбас, який забезпечив перемогу, в даному конкретному випадкові, що й сам, у наслідок цієї перемоги, став новою якістю, себто на цій шахті основною метою праці стало соцзмагання. І хоч завершення остаточної перемоги ще немає:

«Тисячі тонни

не дає шахта

Дев'ятсот, Дев'ятсот десять, Дев'ятсот.

Але гасло підхоплене:

— Дайш тисячу

Здобути

Останню сотню» (ст. 83)

І розвиток основної тенденції веде до цього.

З окремих місць поеми найбільше вдалися описи прогульної шахти, могла забитих шахтарів, лист О. К. тощо. Романтизовано із зайвим підкресленням з одного боку героїзму, а з другого жажів передано завал у шахті. Доречі врятування конвеєра зроблено надзвичайно слабо.

Оригінальним свіжим моментом є показ творення нової пролетарської пісні самим колективом (ст. 50), що потім у скрутні хвилини став бойовим прапором комсомольського колективу (ст. 73—75).

Одним із засобів політизації своєї творчості у Л. Зимного в цій поемі є публіцистичний засіб, пересипання публіцистикою безпосередньої дії тощо. Але на завжди цей засіб досягає мети (розділ 19—стор. 71, розділ 12 ст. 49).

Л. Зимний намагається побудувати образи матеріалістично з явним упливом публіцистики. Часом досягає певних позитивних результатів «мамо наробили постаті похилі та добре понатягали ливки думок (ст. 32).

«Та там завзяття розмелюють байдужість жорна, ну і котиться шахта на дошку чорну» (ст. 68) «А хіба весело з тих хлопців кому, що поїхали крутити соціалістичними перевеслами колоски господарств у снопи комун» (ст. 56) («Лист дезертирів-комсомольців А. К.») наліг вугільною брилою і тріснула мужність дубовою стійкою (ст. 42).

Разом із тим, частково це випливає із непереборених ще залишків творчої методи «новогенераційців», є у Л. Зимного схематизація розмови, коли всі герої говорять не типізованою мовою. Хоча інколи в окремих сценах автор цієї хибі уникає (ст. 34—35 підрозділ II).

Детальний розгляд поеми «Штурм шахт» Л. Зимного дозволяє нам зробити такі висновки: по перше, що всі ланки нашої пролетарської поезії намагаються актуалізувати тематично свою творчість і що в наслідок цього коли поети беруть за тему механізацію Донбасу: то неминуче на чільне місце висувається комсомол. По друге, ця специфічність у художньому відтворенні сучасного Донбасу вимагає від письменника чіткої пролетарсько-класової настанови, знання донбасівського комсомольського побуту. Маємо повне право констатувати, що Л. Зимний в основному ці вимоги виконав і що його «Штурм шахт» повинен зустріти приязну оцінку від донбасівського робітничого читача. По третє: на сьогодні перед пролетарськими письменниками взагалі стоїть як невідкладне завдання поглиблювати й розгортати вироблення творчої методи пролетпоезії, а саме творчої методи діалектичного матеріалізму. А це можливе лише на основі безкомпромісової боротьби проти механістичних, ідеалістичних творчих метод.

В цій царині таким поетам, як Л. Зимний, що сьогодні за свою останню творчість може бути цінований, як пролетарський поет, потрібно ще рішучіше в своїй конкретній творчій практиці боротися з рештками дрібно-буржуазних впливів від колишніх творчих метод якто «Ново-генерацій», чи «Пролітфронту» бо певні нашарування цих антидіалектично-матеріалістичних метод, як ми вже зазначали вище, можуть перерости в творчу методи й тоді на цій непролетарській основі, звичайно, зростає, хоч часом і прикрита «революційною», «Марксівською» фразеологією, не пролетарська творчість. На це треба звернути голівну увагу в своїй творчості Л. Зимному.

---

„Уміння працювати по-новому, не задовольняючись з тих метод, що були придатні для періоду відбудовного, як це говорить в промові тов. Сталіна—цілковито стосується й нашої боротьби за новий левінський етап пролетарської літератури“.

(З відозви секретаріату РАПП від 12-VIII—31 р.)

---

### ...А „ЛІМ“ ПЕРЕВИДАЄ!

Вихід з друку другого видання роману Дмитра Гордієнка, — «Тинда», це факт, що заслуговує засудження так з боку літературної громадськості, як і від цілої радянської суспільності.

Безперечно, зайвим буде говорити тут про те, що видавництво перевидаючи твір мусить бути обізнане з тим, що це за твір, і яка про нього існує громадська думка, бо це мусить бути підставою, щоб перевидавати або не перевидавати книгу.

Погляньмо які ж були підстави, щоб перевидавати «Тинду» Дм. Гордієнка. Спочатку про самий роман. В романі «Тинда» автор відбиває або вірніше намагається відбити шкідництво в Донбасі.

Інженер гірник Тинда — головна постать роману, гуртує навколо себе зграю колишніх людей, за допомогою яких він думає поступово підірвати вугільну промисловість.

Тинда доводить нерентабельність шахти, на якій він працює; внаслідок цього рудоуправа здає цю шахту, йому ж в оренду.

Боротьбу з шкідниками провадить лише одна (!?) комсомолка Марія Морозівна, але партосередок обвинувачує її чомусь в перебільшенні фактів. Шкідники бачать, в особі Марії, перешкоду, грабують касу рудкому тому, що ключі від каси були, в той час, в Марії. І Марію обвинувачують в пограбуванні каси й садовлять до Бупру. Шкідники звірчими методами забирають зі шляху кожного, хто чинить їм будь-який опір. Викривають цю зграю цілком випадково, на зборах переобрання правління артілі, яка орендує шахту. Основна концепція автора Дмитра Гордієнка, за романом Тинда, не є концепція діалектична. Автор штучно, механічно накопичує низку авантурних фактів, якими він не тільки спрощує всю контрреволюційно-політичну вагу шкідництва, а, по суті, перекручує її, зводить боротьбу пролетаріату проти шкідництва, до авантурного борсання окремих героїв, свідомо перекручуючи ролю пролетаріату, як класу, навімання відтворюючи робітництво, як безвольну аполітичну масу.

Коли ще зважити на те, як Гордієнко відтворює Тинду головного героя, як він робить його біологічно-гуманним, через що спасає (Тинда) від смерті Марію, коли зважити на ту взагалі наголошено-біологічну підоснову цілої психології героїв Дмитра Гордієнка, то стане ясно, що це твір нічого спільного не може мати з пролетарською літературою.

Ми не наводимо тут докладної аналізи твору тому, що наша мета зараз дати не рецензію, а поставити питання руба перед видавництвом ЛІМ про політику його перевидань, підсумувавши хоча б ті рецензії, що були надруковані на перше видання «Тинди».



З усіма бо рецензіями видавництво безперечно мусило бути обізнане, перевидаючи в друге роман.

Коли 1930 року вийшов роман «Тинда»,—до редакції літературно-критичних й інших журналів посипався обурливий протест проти такого висвітлення шкідництва,—як сили, проти якої неспроможна була боротись влада, проти авантюриництва, що його припустив автор, замість показати справжній стан речей.

Роман висвітлює шкідництво в Донбасі й тому цілком природньо, що було і є найбільше обурення про таке висвітлення шкідництва серед пролетарів Донбасу.

«Шахтарської маси—пишуть робітники Сталіного т.т. Біленький та Фрізман в журналі «Читач рецензент» № 3-4 за 31 р.—й революційного запалу не показано, масу ніби затиснуто в кулак Тинди. Не показано й справжньої боротьби проти шкідництва... Комуністи Чалий, Печериця та ін. за словами автора борються проти шкідників, але перемагають також випадково... Боротьбу Морозівни проти шкідників переповнено випадковостями й лише через випадки Морозівна перемагає шкідників. Висновок:—автор з завданням висвітлення шкідництва в Донбасі не впорався, неправильно показав розташування сил, не показав сили, яка перемогла шкідників. Рекомендувати книжку робітничому читачеві не можна, бо вона його не навчить пізнавати класового ворога, не озброїть його методом боротьби проти шкідництва, не дасть йому ідеологічної зарядки для боротьби».

За автором, сила шкідників така велика, а комуністи партосередку настільки нікчемні й близькозорі, що єдине—на що осередок здатний,—це споїти членів ревізійної комісії артілі й під п'яну руку умовити їх підписати акт, що дискредитує правління артілі.»

«Описання партійного колективу—пише робітник Сталіного тов. І. Вінаров—це найневдаліша спроба автора. Автор не дав класової боротьби на копальнях, а змалював шкідництво, як авантуру невеличкої купки колишніх людей...

Позитивні герої, що їх виведено в романі зовсім не характеризують пролетарів партійців. Це бліді маленькі постаті проти величезної постаті Тинди та його співучасників... Отже треба вважати, що книга робітникові нічого корисного не дасть і буде для нього навіть шкідливою».

Спостерігається певний намір автора, дати на протязі всього твору, дії шкідників без єдиної «світлої» плямки втручання в ці дії від громадськості шахти. Але щоб запобігти штучности, в творі дано комсомолку Марію Морозівну, яка ніби провадить боротьбу проти шкідників. Але що то за боротьба й що то за борець? Надамо слово дружині робітника з Сталіного тов. Н. Храпак, вона пише:

«Марію автор подає як тип негативний, знаючи всі шкідницькі заходи, вона повинна була викрити їх відповідним організа-

ціям, але чомусь весь час мовчала й не тільки вона, але й партійці Чалий та Печериця... На мою думку цей роман для робітника не може стати корисний, бо зовсім не зрозуміло, що саме автор хотів ним сказати».

Газета «Диктатура Труда» — Сталіне від 10-V-31 р. вміщує рецензію т.т. Прокоповича та Шахівського під назвою: «Дві невдалі спроби».

«Дмитро Гордієнко — зазначено в цій рецензії — трактує шкідництво як авантуру позначеної групи антирадянських людей, що провадять свою роботу в умовах, Гордієнком винайденої пасивності пролетарських організацій...

За обома авторами (мова йде ще про твір Юрезанського «Алмазная свита») виходить, що маса робітників на великих шахтах складається з 4-5 досить хистких й невразних, в авторському оформленні, постатів, активних будівників — пролетарів та великої кількості сезонників-рвачів, помножена на піяцтво й «дикість» шахтарської натури... Висновок загальний: не дивлячись на позитивну рису обох книжок — тематичне спрямування на центральні проблеми нашого часу — сьогоднішній Донбас й шкідництво — гуртки визнавали обидві книжки за неварті уваги широкого робітничого читача.

Між іншим наведена рецензія не просто рецензія, а підсумки наслідків обговорення цього твору на всіх майже (коло 14) гуртках робітничої критики м. Сталіна. Газета «Луганська Правда» від 29-1-31 р. в рецензії під назвою «Б'ємо хаптуру» — пише:

«Автор взяв серйозну й актуальну тему, але на жаль вія її не опанував... В романі не видно ролі партії, комсомолу, немає міцного робітничого колективу. Контрреволюційна організація в романі гине якось незвично, сама собою. Таке змальовування є неправильне й навіть шкідливе... Це говорить за те, що автор подав нам непролетарський твір, а певну літературну хаптуру. Книжка мусить опинитися за бортом робітничих читачів, а автор хай дужче прислухається до вимог нового читача, до вимог доби й відповідно до цього подає твори, яких вимагає читач робітничо-ударник, яких вимагає наша реконструктивна доба.

Нарешті, як же реагувала на «Тинду» наша столична преса. Після всього наведеного, зайвим буде наводити тут всі рецензії, що їх було надруковано в Харкові про «Тинду». Досить буде зазначити про найхарактерніші з них.

Журнал «Критика» № 3 за 1931 р. в рецензії Підгайного пише:

«Дм. Гордієнко в романі «Тинда» трактує явища сучасності не з погляду пролетарського письменника, а з погляду дрібного буржуа. Аналіз роману доводить, що в ньому «форма» й «зміст» чудово «гармонують»; низький ідейний рівень його композиції зумовлює в адекватно низькому художньому оформленні».



Для повноти вражіння про самий твір, а також для того, щоб мати уяву про те, як сам автор реагував на вказані йому хиби його твору—ми дозволимо собі навести тут такий факт: в № 11-12 журналу «Читач Редизента» за 30 рік було вміщено листа робітників: шкіряників, металістів, каркаників та бібліотекарів м. Одеси, в якому авторів закидали майже про всі зазначені вище хиби. Дм. Гордієнко, бачучи обґрунтованість всіх хиб свого твору, що на них указала йому робітнича критика, він замість того, щоб по-більшовицькому визнати свої помилки, замість того, щоб прийняти на увагу зазначені хиби й можливо виправити твір,—намагається виправдатись, він бачите, не ставив собі за мету показати в твоїй дві полюси технічної інтелігенції, чужої й нашої радянську, а тільки один полюс і саме контр-революційно-шкідницький; він, бачите, не ставив собі за мету писати універсальний (!!) роман, а взяв лише маленький шматок шкідницької роботи. Також він, бачите, не збирався показувати цих «фахівців» на соціалістичному будівництві, бо ж цілком зрозуміло, що шкідники соціалістичному будівництву лише шкодять, становлять опір. Такими, майже, «аргументами» виправдується і всі інші хиби роману.

Може справді помилився не письменник Дмитро Гордієнко, а може помилились робітники Сталіного, Луганського, Одеси, може помилився кур'єр марксистської критики і взагалі вся радянська преса. Може ви й праві, товаришу, Гордієнко, але радянський читач вас не зрозумів й не зрозуміє, аж доки не побачите в шахтаря що небудь кращого, крім пахоців «землі, махорки й поту».

Такі «якості» шахтаря можуть кидатися у вічі людині, що лише проходить спостереженням повз шахту. Треба, товаришу Гордієнко, придивитись ближче, що це не «темна, неактивна маса», а що це,—віддані робітничій справі, активні будівники соціалізму.

Коли 1930 року вийшов роман «Тинда», про нього багато заговорили: романом «Тинда» зацікавились, попит на роман «Тинда» від дрібно-буржуазного читача, міщанина, що «халає» ідеологічно «невитримане» заборонене, значно збільшився, а це значить: видавництво, не зівай.

Хіба для ЛІМ'у важно, як про «Тинду» заговорили,—може це шкідливий твір, який треба вилучити з книгарень,—це не важно, видавництва це не торкається, не заважає видавництву задовольняти попит на «потрібну» літературу. От з яких міркувань виходячи, видавництво «Література й Мистецтво» перевидало роман Дмитра Гордієнка «Тинда» в кількості 8.000 прим. Других міркувань не було й бути не могло. Здається, що журнал «Критика» й інші літ.-критичні органи—думку яких про «Тинду» ми вище наводили,—видає також «Література й Мистецтво». Це що? Своєрідна самокритика?

Отже ми дозволимо собі нагадати видавництву таке: або видавництву доведеться бути послідовним до кінця й задовольнити, можливо, попит ще де на що—читачі у нас завжди знайдуться, або попросимо видавництво відповісти нам на запитання: хто дозволив видавництву знуватися з громадської думки й видавати знову книжку один раз засуджену від тієї ж громадської думки. Ми вважаємо, що відповідні організації допоможуть нам в цій справі й примусять видавництво дати нам на наше запитання чітку відповідь.



Ми закликаємо всі робітниче-рецензентські і читацькі гуртки, активніше мобілізуватися на боротьбу проти подібної політики перевидань, примусити радянські видавництва рахуватися з думкою пролетаріату на 14-му році Жовтневої революції. Ми вимагаємо, так саме прізвища того редактора, що можливо з його «широї» роботи має губити авторитет цінна радянська установа.

Ми, так саме, звертаємо увагу на це фракції федерації письменників, членом якої є член партії письменник Дм. Гордієнко, який замість визнання своїх помилок, затушковує їх і з лицарською готовністю спішить задовольнити читацький попит міщанства.

---

Художньо відтворити ліквідацію знеособленої на виробництві не можна, працюючи за методою художньої знеособленої.

(З відозви секретаріату РАПП від 12-VIII)

---

Редакція:

Ів. Ткаченко

Л. Чернець

Ів. Юрченко

## ВИКРИТІ РЕШТКИ ІДЕОЛОГІ НАЦІОНАЛІЗМУ

В масово-критичній серії «Українського Робітника» вийшли друком три брошури Юр. Лавриненка («Блакитний—Еллан», «Творчість П. Тичини» та «Василь Чумак»).

До популярно-масових видань, що йдуть у найширші кола читачів, треба ставити особливо високі вимоги, щодо методологічної чіткості, марксо-ленінського висвітлення творчості піонерів пролетарської і радянської літератури.

У якій мірі три названі брошури Юр. Лавриненка задовольняють вимоги пролетарського читача?

Чим характеризується робота «Блакитний — Еллан», — біографічно-критичний нарис, що має тираж 15.000 (вид. 1929 р.).

Здавалося, що основне завдання в такій брошурі показати на одному яскравому прикладі, що література є знаряддя класової боротьби й що на окремому розгляді творчості В. Еллана ми бачимо шляхи, загальне тло, на якому розгортається культурно-національне будівництво й здійснюється ленінська національна політика під керівництвом компартії. Автор, невідомо з яких міркувань, пішов іншою стежкою. Він взяв В. Блакитного—Еллана як особу, і приклав усіх зусиль, щоб висунути на перший план його особистість. Вже починаючи від того, що фактично він не розгорнув соціальної біографії, а індивідуальну (на 26 стор.) починається в патетично-апологічному стилі розповідь про В. Блакитного:

«Як і більшість творчих людських одиниць нашої епохи, Блакитний видерся на широкі будівничі тракти життя в глухих хащах української провінції» (ст. 3).

І далі,—не показ класових соціальних груп, а особиста вдача приводить до того що:

... «Не застряв він остаточно в болоті дрібно-буржуазної стіхії» (ст. 8).

«Він самотужки вибивався на широку революційну дорогу» (ст. 8).

І далі в драматичному піднесенні:

«Та їм уже не спинити його молодечого розгону» (ст. 8).

А через таке викривлене висвітлення, класова боротьба й сутички тих соціальних груп, що з ними пов'язаний був В. Блакитний відходять на другий план, а найбільше місце посідає визначна індивідуальність «духовний аристократ». А звідси неправдиве історичне тло. Наприклад:

«І раптом (?) 1917 рік, велетенський народний бунт (?) Жовтнева революція,—все те за для чого вже чимало працював і 25 літній поет і революціонер» (ст. 11).

Отже хитре трактування. Пов'язати Жовтневу Революцію з партією Українських есерів, що до неї належав В. Блакитний. Стерти й забути все те, проти чого боровся В. Блакитний, щоб вибратись з дрібно-буржуазного болота і прийти до комуністичної партії. Створити єдиний цільний шлях укра-

їнських есерів, аж до соціалізму, замість того, щоб на основі лєнінської аналізи показати, що лише шляхом загостреної класової боротьби диференціювалися українські есери й краща частина через боротьбізм прийшла до більшовиків. Роллю комуністичної партії автор взагалі вважає за зайве тут згадувати.

Далі ми маємо такий, за автором, характер розташування класових сил: (наведемо хоч і довгеньку цитату, але вона характеризує розуміння від автора ролі комуністичної партії більшовиків).

«На цих барикадах український пролетаріят мав свій авангард—КП(б)У. Союзники ж пролетаріату—український сільський пролетаріят, батраки, незалежництво й т. ін.—знайшли свою підпору й керівництво в лівих фракціях УПСР і української соціал-демократії. Ці фракції шляхом довгої боротьби, помилок і перемог, злилися пізніше в одну українську комуністичну партію (боротьбистів)»...

і далі...

Ця партія змагалася з КП(б)У за право керувати соціалістичною революцією на Україні, але вона не була зв'язана з індустріальним пролетаріатом» (ст. 14).

а далі на ст. 17 маємо вже

«І все ж таки, най через різні перепони, через хитання й помилки, а Блакитний прийшов і привів з собою тисячі українських комуністів до лав КП(б)У».

Цитата рясніє помилковими, а то й одверто шкідливими твердженнями. Процес Жовтневої революції та боротьба за владу Рад постає в світлі боротьби комуністів міста—більшовиків і бідняцького села (незалежники, батраки),—що спочатку знайшло підпору й керівництво в «лівих» фракціях УПСР і укр. с-д, а далі українських комуністів. Таке протиставлення не відповідає абсолютно справжньому розташуванню сил, а акцентування «укр. комуністи», надає зовсім таки недоброго присмаку. Роль ж боротьбистів, а також с-д незалежників, а далі й укапів, як партій, що являлися фактично опорою для всіх опозиційних до комунізму сил, що як незалежники дійшли до збройного повстання й ультиматумів радянській владі, що основним для них були не вижиті націоналістичні концепції—все автор свідомо чи не свідомо, але замовчує. Звідси процес боротьби й керівництво єдиної комуністичної партії (більшовиків) за революцію й за консолідацію близьких елементів затушковується й змазується цілком.

Його товариші по роботі засвідчують, що з комсомолом він був зв'язаний, здружений, як може ніхто з УКРАЇНСЬКИХ КОМУНІСТІВ» (ст. 22).

А як до цього додати низку інших окремих рис, то зрозумілим буде й висновок, що його робить автор:

Безперечно, що Блакитний не тільки був командиром третього культурного фронту, а й тою силою, що, гартуючи власну м'яз, скликає до себе ширші й ширші групи чесної інтелігенції. На сьогоднішній день, за складної ситуації і боротьби в літературі та мистецтві, він був би неоцінимим» (ст. 25).

Отже як бачимо від обожування В. Блакитного, замовчування всіх тих помилок, що були і в В. Блакитного, по при всю його надзвичайно велику роль в нац.-культ. будівництві, помилок, що виправлялися від колективу, від керівника цілого процесу комуністичної партії, до неправдивого висвітлення боротьбізму, до наголошування, що боротьбисти, то українські комуністи, таким шляхом йде автор у розділі про життя В. Блакитного.



У розділі «Творчість» — маємо надзвичайно характеристичні факти боротьби за В. Блакитного, починаючи від Єфремова, Маданюка і через Зерова до Хвилювального. Маємо виступи марксистської критики (А. Хвиля, Б. Коряк, Б. Коваленко), що зруйнують «творимую легенду» про розрив В. Блакитного, політика від лірика, й що стверджують справжню монолітну постать поета-комунара. Автор обминав всі ці, в класовому сенсі, надзвичайно характеристичні бої. Автор навіть замазує те, що, приміром, Єфремов в своїй люті фашиста не визнає Еллана за поета:

— «... нічого мабуть не втратила б поезія, коли б такі «удари молотом» не виходили поза стіни власної кузні» (Єфремов Іст. письм. ст. 378).

Замість показати це автор пише, що навіть націоналістично-буржуазна критика «не наслідуються заперечувати в ньому визначної творчої індивідуальності».

Коли придивитися, як характеризує добу центральної Ради автор, то маємо таке:

«Під стихійним натиском робітничо-селянських мас, що вимагали «фабрик, землі, хліба й миру» тобто соціалістичної революції, під цим неборним тисненням революційних мас змушена була центральна рада прикриватись соціалістичним ярликом, втягнути в себе українську соціал-демократію» (стр. 13).

І хоч далі автор наводить цитату з т. Хвилі, де той говорить про контрреволюційну роль українських есерів в історії громадянської війни, проте автор не викриває справжньої суті есерівства й есдеківства, а наведена вище цитата може бути витлумачена в напрямі не дрібно-буржуазної лінії цих угодовських партій, а революційної.

Друга книжка про творчість Павла Тичини.

Досі в нас було дві книжки про Тичину — Майфетова і Юринцева. Першого всі знали за формаліста, а Юринцеву книжку багато помилково вважали за марксистську. Ніякої критики на неї не було, коли не вважати спробу т. Шулака, заперечити деякі принципи з Юринцевої методології («Ж. і Р.» № 6—1928, с. 109—110).

Тепер ясно, що в Юринцевій методології, крім марксистської фразеології, ніякого марксизму немає. Взявши провідні принципи з Гегеля, він будує свою «філософську літературну критику», що за нею він так широко відхає в своїх інтермедіях — діалогах (Літмармарок, книжка п'ята) вважаючи, що він і є її потужний будівничий. Насправді, ця критична система є в основному формалістична, але його формалізм відмінний од Майфетового формалізму, що є чиста, замкнута форма, відкіля ніби то виганяється всяка ідеологія. Для Юринця теж поезія є форма і тільки форма, але цю форму він розуміє, як інобуття ідеології, яку він зовсім не виганяє із творчості, а всіма силами обстоює. Проте, визначивши за специфічну ознаку поезії форму, він трактує й ідеологічне спрямування, як форму, маючи, таким чином, за провідний принцип естетизацію творчості. В поцінюванні творчості визначного поета це дає йому змогу розглядати її «понадкласово», що ми й маємо в працях про Тичину й про Бажана. Своєю ж суттю Юринцева праця про Тичину багатьма принципами нагадує працю про Тичину буржуазного критика Ніковського, що від нього В. Юринцев не відштовхується, а продовжує його. Основне, що в'яже між собою ці дві праці, це рештки суб'єктивної соціології з месіаністичною вірою в поета — вождя. Цей культ поета цікавий «Літмармарівську» поезику; бере його і Лавриненко. Але він бере не тільки цей один принцип, а і всю схему Юринцевої праці та її методології.

Писати популярну книжку про творчість Тичини, що є представник такої частини укр. дрібнобуржуазної інтелігенції, яка від ідеологічних по-

зицій буржуазії, що їх була виявила ця інтелігенція в період піднесення укр. буржуазії, намагається перейти до позицій пролетарської літератури, справа відповідальна. Характеризуючи попередні етапи творчого шляху, що є для пседа перейдені й заперечені новими етапами, треба так їх і висвітлювати, а Лавриненко трактує їх в той спосіб, що в читача залишається вражіння, ніби ці сподіванки цілком правильні та тільки, мовляв, нерозумні.

Напр., аналізуючи «І. Белий, і Блок»... Лавриненко каже, що бачучи столицю селянської України—Київ сторожтерзаний:

«Тичина не може не вірити, щоб великий степ не дав народові вождя, новітнього Мойсея» (с. 40).

Автор і не думає про заперечення цих сподіванок або з'ясування читачеві їх помилковости та класової зумовлености. Читачеві залишається вражіння, що ці сподіванки цілком правильні та тільки, мовляв, нерозумні історичні обставини не дали цього здійснити. Київ автор трактує, як столицю селянської України, тим часом, як то була столиця буржуазної України. Звичайно, Київ був і радянською столицею, але це ж не тотожні поняття. Та автор і не думав про це, бо ж не даремно він каже, що

«шовіністичний шал у 1917-18 роках охопив такі значні маси, що поетові здається, ніби в золотому гомоні свята беруть участь мільйонні маси українського селянства... І поет, бачучи цей селянський рух забуває про чорного птаха».

Виходить, петлюрівщина—селянський рух.

Звичайно в книжці дається й заперечення петлюрівщини, але це заперечення не справжнє, а формальне. Не досить сказати, що «Золотий гомін» є втілення ганебної діяльності петлюрівщини, за шовіністичним шалом якої були охоплені такі значні маси, що захоплення цим шалом Тичини, як «селянського інтелігента», цілком виправдується. Аналізуючи «Золотий Гомін», автор не виходить за поетове коло розуміння цього руху, як руху селянського, і не може зрозуміти, яке саме це було селянство, як не розуміє цього і в подальшому викладі, коли навіть подає з «Сотворіння світу» цитату про смерть глитаєм (стор. 43). Отже, зовсім не досить сказати, що петлюрівщина була «ганебна діяльність», твердячи тим часом, що це був «селянський рух» (с. 33).

Не розуміючи революції і творця її—пролетаріату, що знищує буржуазію, як класу, впливає на представників інших проміжних клас і соціальних груп, перетягаючи їх на свій бік, автор трактує Тичину, як селянського інтелігента (с. 13), який підчас петлюрівщини, мовляв, цілком закономірно підпав під той шовіністичний шал, що ним були захоплені «значні селянські маси». За автором,—в міру перемоги пролетаріатом петлюрівщини (а значить і селянських мас) поет переходить на бік пролетаріату. Оперуючи в книжці категоріями «селянський інтелігент», «селянський ідеолог», «селянські маси» тощо, автор ніде й не натякає на диференціацію села. Тимто цілком зрозумілі його висвітлювання про класову боротьбу, як про «скажену завірюху» (ст. 47), «галас людської боротьби» (ст. 22) тощо.

Відповідно до таких методологічних принципів і поглядів на історичний літературний процес, Лавриненко і в питаннях стилю виходить з формалістичних засад, вважаючи буржуазні стильові системи за якісь незмінні категорії, до яких можна заходити й виходити чи, може, вдягати їх поетові і роздягати. Поет, мовляв, заходив до того чи того стилю, брав дещо, але тепер, певно, творить свій оригінальний стиль. Більш нічого автор не сказав про це, кинувши читачеві, що обмежений, мовляв, розмір книжки і характер не дозволяє йому з цим розгорнутися. Такого «путівника по Тичині для масового читача» склав Лавриненко.

Нарешті, розглянемо останню брошуру Юр. Лавриненка «Василь Чумак».



У передмові автор зазначаючи, що досі ще немає, «всебічних дослідів», що навколо творчості «перших хоробрих» існує сила різних забобів, проте все ж обіцяє підійти до творчості В. Чумака «дещо з нового боку».

Насамперед впадає в очі з перших же сторінок книжки абсолютно неправильне тлумачення тих соціальних і національних процесів, в умовах яких зростає Чумак. Так автор говорить на початку брошури про «революційні елементи», розбурхані революцією 1905 р., що формували світогляд молодого поета. Які ж це за революційні елементи і що це за рух? Автор пояснює це так:

*«Згодом в Ічні знову шириться національно-демократичний рух, що розвивається переважно під гаслами національного визволення України» (7 ст.).*

Чи викриває автор «Просвіту», як куркульську націоналістичну організацію, чи вказує він на класові протиріччя й боротьбу поміж цими націоналістичними елементами й революційними політичними організаціями на селі? Нічого цього немає. Натомість маємо таке «позакласове» пояснення цієї різниці:

*«Як і скрізь, у Ічні більша частина молоді, надто інтелігентній, сприймала цей рух, як моду на Українську пісню, вишивку, костюм і мову. Чумак не належав до таких. Малий хлопець він усе ж таки більше тягнувся до тих кіл, що мали зв'язки з революційними політичними організаціями, що цікавилися глибше соціальними й політичними проблемами, намагаючись якось ці проблеми розв'язати» (7 ст.).*

Як бачимо, автор не лише не показує класової суті національно-буржуазного руху, а навпаки, замазує цю суть, зводячи все до «моди», «вишивки» тощо. Взагалі це ніби «не серйозно». А всі хто цікавився по-серйозному політичними проблемами—йшли до революційних організацій каже Ю. Лавріненко.

Далі не дивним стає, що з такого опортуністичного пояснення національно-куркульського руху на селі випливає й така характеристика «славнозвісного» оплоту куркульства «Просвіти».

*«Але не оминув Чумак і славнозвісної «Просвіти», що була одного часу майже монопольною культурно-освітньою формою революційної роботи Української інтелігенції на селі» (13 ст.).*

Можна тільки запитати автора: що за поняття складає він в слово «революційна». Бо коли «Просвіта» у нього революційна, то, що він назве контрреволюційним?

Це питання буде особливо доречно, коли ми на стор. 36 ознайомимся ще раз з комплексом, що його автор називає знову «національно-революційним». Кажучи про монархічну школу, як про «штампувальну майстерню», що не залишала глибокого сліду на поетові, Юр. Лавріненко називає «протилежну течію» до консервативної, монархічної школи.

*«На Чумака дужче впливала протилежна течія революційного національного руху, що захоплював тоді Іченську молодь. Як ми вже згадували до рук Чумака попадає Шевченків «Кобзарь». Історичні праці Костомарова, Українська газета «Рада» та твори таких письменників, як Щоголів, Олесь тощо.*

Відкіля такий «комплекс»? Кому на користь було (і є) валити в одну купу справді революційний «Кобзар» з Єфремівською націоналістичною «Радою», з реакційним Щоголівим, історичними роботами Костомарова і т. інше?

Все це автор називає «протилежною течією» до монархізму, «забуваючи, що справді протилежним до монархізму був революційний рух, бо-



ротьба пролетаріату керованого від партії, а не буржуазна Ефремівська «Рада».

Зрозуміло, що така «методологія» зарані засуджена на цілковиту неспроможність. В найвідповідальніших моментах автор оминає класові пружини соціальних фактів, в результаті чого маємо цілком ідеалістичну концепцію.

Візьмемо приклад, де Ю. Лавріненко пояснює Чумакове наближення до пролетаріату:

*«Надзвичайно заплутано політичну обставу, політичну короткозорість просвітянської інтелігенції, занепадництва в літературі, що призводило постів, як ми гадували вже, до «льохів мистецтва»,—усе це загрожувало шлях юнакові до ідеологічних позицій пролетаріату... І всеж таки Чумак пробився. З одного боку, цьому сприяла ота стихійна селянська революційність. А з другого боку Чумак, що так уперто працював над своєю освітою і над своїм світоглядом, свідомо йшов до ідеологічних позицій пролетаріату» (57 ст.).*

Годі й говорити, що на соціологічний еквівалент, хоч би отого «занепадництва в літературі» немає й натяку. Трактуються воно «позасоціально, іманентно».

Там, де треба говорити про класову боротьбу у Лавріненка, маємо «політичну короткозорість просвітянської інтелігенції». Нарешті, що це за категорія «просвітянської інтелігенції»? Чи не є це, просто, куркульська інтелігенція, ідеологи глитайні. За «просвітянською» фразеологією Лавріненка, як видно з наведених прикладів, криється справжня куркульська нацдемівська суть. Коли ж додати до цього ще й те, що «революція принесла для Чумака особисте визволення», коли нагадати, що революційність Чумака Ю. Лавріненко вже пробував пояснювати й «непокірністю й простолінійністю вдачі» (12 ст.), то стане ясно, що дотримано тут тільки одного ідеалістичного підходу до пояснення соціальних явищ.

Методологічна безпорадність, еkleктизм призводять до того, що автор з захопленням переписує в брошуру характеристику Чумака дану від Я. Савченка 1920 року. Цю характеристику наводить, як незаперечну (насправді вона формалістична).

Цей самий еkleктизм дозволяє авторові просто списувати з переверзівської статті Підгайного і «образи молитовного настрою» і «споглядальної замріяності», і навіть спеціально «селянського молитовного настрою».

Навівши схему Л. Підгайного і кинувши зауваження про те, що навряд чи потрібно розподіляти «творчість» Чумака саме на такі категорії, насправді Ю. Лавріненко в усій дальнійшій аналізі виходить саме від цієї схеми від відправного пункту дослід. Ось чому далі знову маємо «молитовно-лагідний настрій», «мотиви підлегlosti, тихого суму та покори» і навіть точно за схемою Л. Підгайного четверта категорія образів «нестримне бажання... вирватись із спокійного озерця—куди—однаково,—аби не спокій, не скіння—животіння (В Підгайного «образи стихійного руху в безмежність» (55 ст.).

Закінчується брошура формалістичними вправами на теми про те, як «наголошені» ударні голосівки «и», «у», «і» непомітно для самого читача, створюють враження впертості міцї, сили, рішучості (до речі ця формальна аналіза за рецептом Жирмунського запозичена не з прямих його рук, не безпосередньо, а знову ж таки з статті Л. Підгайного в «Житті й Революції»—№ 12, 1929).

В цілому, як це видно з аналізу, ці три брошури Лавріненка дають повне право зробити висновок, що нацдемівські тенденції знайшли свій вияв в трактуванні революційної боротьби, а через те й соціальна функція цих брошур є класово ворожа.

# СЕРЕД КНИЖОК

# ТА ЖУРНАЛІВ

## ЛІНІЄЮ КАТАСТРОФИ

*Микола Бажан. "Сборник стихов", серія ГИЗ'а „Творчество народов СССР". 1930 год. Перевод с украинского под общей редакцией Эд. Багрицкого. Стр. 79 цена 75 коп.*

Велике загострення класової боротьби, що характеризує період соціалістичної реконструкції, позначилося не лише на економічних ділянках будованого соціалізму, а й на ідеологічному його фронті і зокрема на ділянці літератури. Оськаженений класовий ворог не проминув використати і цю форму класової боротьби, щоб пошкодити успішному ходові будови фундаменту соціалістичної економіки, щоб пошкодити викорчовуванню капіталістичних елементів у країні—ліквідації куркульні як класи на базі суцільної колективізації.

Але й тут, як і скрізь, його ставку було розгромлено (СВУ, Білоруський націонал-демократизм і інші націонал-демократичні буржуазні течії в республіках Радянського Союзу). Проте це ніяк не свідчить, що ми вже можемо дозволити собі заспокоєння на цій ділянці. Навпаки, саме на цьому фронті класовий ворог, вмираючи, робить спроби завдати нам шкоди. Досить згадати для ілюстрації такі факти як вихід переверзіянської збірки «Сучасна-українська проза», цілковиту апологетику, в певній ланці критики, буржуазно-куркульських письменників Косинки та Підмогильного, вихід роману «Чотири шаблі» Ю. Яновського, вміщення в журналі «Життя і революція» підчас процесу СВУ «Невеличкої драми» В. Підмогильного, що є по суті «Робітні сили» № 2, тощо.

З другого боку, ми, безперечно, маємо досягнення в боротьбі проти цього фронту, досягнення на шляху боротьби пролетарської літератури за здійснення своєї ідейної і творчої гегемонії. Ми маємо значні досягнення по лінії консолідації в основній ВОАПівський пролетарській організації ВУСПП,—головної маси пролетарських письменницьких сил, диференціацію попутницьких елементів та перехід кращої їх частини до лав пролетарської літератури; значна частина з колишніх попутників ще не встигла цілковито перебудуватись, але виявляє певне зрушення і потужно наближається в своїй творчості до пролетарської літератури, інша частина повернула праворуч і очевидно знайде свою опору в фронті буржуазії. Не можна не відзначити, як значне досягнення в розвитку української пролетарської літератури, міжнародної конференції революційних письменників в Харкові.

Одвертий виступ певної групи буржуазних літераторів, як контрвиступ на соціалістичний наступ, перехід інших груп на ідеологічні позиції ворога, що ліквідують, в країні будованого соціалізму, згаданий процес консолідації сил пролетарської літератури, диференціація попутництва,—все це накрес-



лює і встановлює нове розташування класових сил на літературному ідеологічному фронті. Кожний письменник, що працює в межах радянської України і цілого Союзу рад, безперечно посідає конкретне місце в якомусь з класових таборів і ця класова диференціація безперечно позначається на визначенні місця кожного письменника. Зрозуміло, що не проминув цієї диференціації і поет Микола Бажан, якого частина критики досі вважала за такого попутника, що ось-ось, мовляв, без 5 хвилини пролетарський поет, а були й такі, що проголошували творчий метод М. Бажана за досконалу методу і нову поетичну культуру пролетаріату (Я. Савченко, В. Юринець і інші). Стикнувшись з фактом видання Бажанових поезій в серії «Творчество народов СССР» — ми хочемо в кількох тезах рубка поставити питання про ідейний шлях творчості цього поета, який стоїть перед серйозною небезпечкою скочування до буржуазно-націоналістичного табору в поезії.

Останній етап його творчості це велика поема «Сліпці», що, в деякій мірі, ставить точки над «І» і визначає, до якого ідеологічного фронту підходить у своїй поезії М. Бажан. Ця поема «Сліпці», що перший розділ її друковано в «Житті революції» за 1930 рік, багато дає до розуміння психологічних устремлінь поета. Правда видрукована частина ще не є цілий твір і ми не можемо сказати до кінця, що то за ідеологія, яку відтворює М. Бажан, але і ця частина ясно показує, яку проблему ставить автор, як її трактує і розв'язує. Час, що його відтворює М. Бажан є середньовіччя України. Сліпечька громада, що її відтворено в цій історичній поемі, є певна культурна (читай козацько-буржуазна) громадськість старої України. Так, як автор трактує цю громадськість, вона нічим не відрізняється від громадськості І. Котляревського в «Енеїді», що тільки цікавиться проблемами їжі, питва і жіноцтва. Але Бажан це малює з такою силою експресії, щоб викликавши велику силу огиди читача і розпорошивши те суспільство, заперечити його і вказати шлях до «нового суспільства». Нове ж суспільство мають складати сильні мужні індивідуальності, що витворюватимуться в процесі боротьби зі старим суспільством. Показати процес народження оцих клітин суспільства, «мужніх індивідуальностей» — оце й ставить основну проблему поєми.

Герой її — юнак. Спершу поводителі сліпечької громади, він далі зневірюється в сліпечькому «оченаші», цебто зневірюється в сліпечьких законах рабства й покори інонаціональному панству і починає вірити в свою силу бути за проводиря смердо-хлопо-хрпаківської нації, так він хоче полюб'ям свого серця і гніву запалити її (націю) вогнем свідомості, що доведе громаду до «мужности» і до «дверей» у «нове життя».

Що це за «нове життя», — в першому розділі не показано, але його можна дещо з'ясувати на тлі інших творів М. Бажана, тих творів, де він зацікавив дещо ці питання і відтворював його, як життя самостійної громади, не залежної від інших національностей.

Заперечення сліпечького світу старої України автор робить тому, що цей світ був світом рабської покори панству сильніших націй і не був самостійний і владний на рівні з цими націями. Ось цей мотив поет розробляє вже давненько. Зустрічаємо його ми ще в творі «Брама» (1928 рік), де дано досить виразне «заперечення Гетьманщини» як суспільства гультив і рабською покорою, які знали лише обжорство, пияцтво, розпусту; будували



церкви та собори з брамами, що були лише жалюгідною пародією на брами державців інших націй, які, мовляв, можуть пишатися своєю могутністю бо крізь їхні брами йшов шлях побідних завоювань і тим шляхом вони могли щедро пускати бранців з подоланих держав.

Зрозуміло, що таке «заперечення» є по суті не заперечення старого світу, а одверта проповідь войовничого націоналізму, який зовсім не стоїть в суперечності з тим запереченням «романтики блакитного туману», що його дав Бажан у статті «Одягніть окуляри» ще року 1927-го. (Бумеранг).

І зрозуміло, що таке «заперечення» є абсолютно протилежне тому справжньому запереченню старого світу України з його експлуатацією і рабством, з його класовим розташованням сил, і з його націоналістичною войовничістю, яке дає марксизм-ленінізм.

Твір «Брама» ввійшов до рецензованої збірки, але перекладач і редактор Е. Багрицький переклав так, що сенс войовничо-націоналістичного умотивовання—«заперечення» гетьманської культури затерся.

Ось як в українському оригіналі:

*«І той акант—не лавр  
на голові державця,  
І брами щедрої ніхто  
не розчиняв,  
щоб бранців пропустить  
з подоланих держав,  
бо шлях побід крізь браму  
не прослався».*

А ось як в перекладі:

*«И тот акант—не лавр  
на голове владыки,  
Их щедрых врат никто не  
распахнул  
Чтоб пленников пустить».*

Звичайно в перекладі це мотивування передано, але не маючи того підкреслення що в оригіналі, воно не дає змоги читачеві перекладу зрозуміти так цей мотив, як його подав автор.

Однак і це ще не дає змоги цілком зрозуміти творчі устремління Бажана, бо їх ще треба розглядати на тлі і в зв'язку з тим комплексом класової боротьби, що був в час написання цього твору, що особливо виявився в наслідок активізації буржуазно-націоналістичних елементів нашої країни. Не один Бажан виступав з такою ідеологією і трактуванням у своїй творчості. Ми маємо на увазі ще творчість Ю. Яновського, напрямок якого дещо паралельний напрямкові М. Бажана. Вони обидва на початку своєї творчості виявили однобічне споживче ставлення до революції, вважаючи, що суб'єкт революції пролетаріят, лише мстить своїм гнобителям, а не усвідомлює своєї великої історичної ролі, як будівника нового соціалістичного суспільства. В другому періоді творчості цих письменників виявляється визначення нашої доби, як доби пролетаріату, але де організаційну роль віддається інтелігенції, що її представників, як окремих індивідуаль-

ностей, вони починають культивувати. З такого ж розуміння виходить у них теза про проблему культурної революції, яку вони трактують, як проблему національно-культурного відродження, що є не лише формою, а і змістом національна, цебто соціальне спрямування є буржуазно націоналістичне.

Така ідея лежить в основі роману «Майстер корабля» Ю. Яновського, що датовано роком 1927—28. А Бажан у вірші «Нічний рейс» з досить прозорою присвятою Ю. Я. цілком приєднується і схвалює образ корабля як синтетичний образ визначеної від нього культури відроджуваної України. «Нічний рейс» — це гімн, повний романтичної патетики на адресу будованого фрегата та його капітана, його мужніх мандрівок, що крізь шторм ночі і тьму дійдуть до «світлого» дня.

Ось як поет закінчує цей вірш:

Руби же канати, сривайся с причала.

Нет, не в чернильницах фрегат  
встречают шквалы.

Ты ль, воин мужественный наш,

В часы смертельного аврала

И компасу

И сердцу

От курса уклониться дашь!

Нарешті, можемо ще згадати «Розмову сердець». М. Бажана і вже дещо стане зрозумілим ставлення поета до нашої дійсності. В цій речі Бажан виявив ставлення до нашої дійсності негативне. Виявлено заперечення цієї дійсності.

Поет змалював українського інтелігента (читай націоналістичного) який замикається, глухої ночі, в трьохсажневу келію великого будинку, як в труну, щоб знайти там «заспокоєння від руського духу». Але він не запакувався в цій труні, цей дух в особі Достоевського і тут не дає йому спокою. І інтелігент висловлює свій бурхливий процес, зафарблений досить таки революційною фразеологією.

Відчуваючи ідеологічну небезпеку від такого трактування дійсності, яке подав автор у «Розмові сердець», він у післяслові звертається до читача з проханням пробачити його. Ось це звертання:

«Читальнику. Вельмишановний мій.

Невже, насправді, це лише цинічна містика

Розхристана без фігового листика.

Симптом моїх психостеній».

Насправді ж це звертання є лише маскування, і по суті лише підкреслює авторове заперечення нашої дійсності.

«О ні, бо я не гірш од вас.

Сам знаю твердо аж на диво,

Що бачить привиди в наш час,—

Невтримано і шкідливо.

Тому—це так собі, чи правда, чи прийом.

Бо вчити тут когось я не бажаю зовсім:

Адже—не йти ж на тебе напролом».

Отже, коли Бажан, ще року 1927 у вірші «Мозгу другові» характеризував творчість поета запечатаного в келії, як творчість пройняту «боже-



вільним пульсом агонії в химерних вивертах пера», то, в міру активізації ворожих нашому будівництву елементів, року 1928 в «Розмові серцець» він уже не ховається з тим, що це за «агонія» і досить одверто її висловлює.

Якщо такий поет своєю істотою і соціальною суттю є дрібно-буржуазний інтелігент, то ідеологічні позиції, що в них він виявляє свої ставлення до дійсності є позиції буржуазно-націоналістичні.

Така лінія творчого шляху М. Бажана на нашу думку остільки посилюється й активізується, що визначає основний ідеологічний тонус цілої творчості не як лінію подвійності, що за доби соціалістичної реконструкції неминуче повинна впертись в точку кризи, а як лінію досить одверту і не кризою тут пахне, а цілковитою катастрофою.

Ми не виключаємо ще можливості наближення поета Бажана до пролетаріату. Така можливість не виключається, бо величний хід будівництва соціалізму не тільки винищує ворожі елементи, а й спричинюється до перебудови багатьох із них і до використання їх кращих частин для дальшої боротьби проти капіталістичного світу.

Припускаючи таку можливість щодо Бажана, ми виходимо з тих міркувань, що він не є поодиноким явищем. Ми маємо на увазі згаданих вище критиків, які замість вчасно виявити цю шкідливість і згубність Бажанової лінії, спокійнісенько кваліфікували її як лінію певного крокування до пролетарської літератури, співаючи поетові дитирамбічні пісні і цим одводили очі пролетарської літератури від шкідливих тенденцій творчої лінії М. Бажана. Не ставить винятку і Юринцева передмова до рецензованої збірки. Визнавши поемі «Гофманова ніч» за найкращу в Бажановій творчості і за унікальну в українській сучасній літературі, тов. Юринцев подає її, як важливий факт для марксистської аналізи психології творчості і зовсім не зупиняється на її оцінці, тим часом як поет в цій речі дає одвертий виклик нашій добі. І як він не ховається за своїх героїв, він переливає в них частки свого я. Це визнає навіть сам Юринцев. Маюючи поета Гофмана, що почуває своє серце на ланцюгу, сучасної йому німецької дійсності з якого ланцюга, це серце сердито рветься,—Бажан, заперечуючи ту німецьку дійсність, заперечує і нашу дійсність, ототожнюючи становище Гофмана, як поета зі становищем поета в країні більшовиків. Це не припущення, а цілком логічний висновок і дуже сходиться із тим трактуванням становища поета, що ми його з'ясували раніше в аналізі поеми «Розмова серцець». Усім прихильникам такої філософії, про поетів і дійсність, як її витворює Бажан у «Гофманові ночі», треба не забувати абеткової істини. Коли не почуваєш себе з клясою, частинкою кляси, що стала проти цілого капіталістичного світу, і буде соціалізм, то інакше і не можеш почувати, як на ланцюзі. І скарги тут по суті ні дочого. Це закон клясової боротьби.

Чи слід після цього всього, що ми з'ясували, вводити творчість цих письменників до скарбниці творчості народів СРСР.

Звичайно ні. Бо ж творчість такого письменника виявляє активізацію ворожих будівництву соціалізму елементів і зовсім не характеризує розвитку української пролетарської культури соціалістичної змістом і національною формою. А здається останній завдання і має виконувати бібліотека народів СРСР.



Творчість М. Бажана є чужий елемент у скарбниці творчості народів Союзу рад, бо маршрут бажанової творчості, як це визначив А. Селівановський у статті «Кризис двойственности» (Літературна газета № 16, 24 марта 1931 года), є протилежний рухові соціалістичної революції, хоч, правда, як це визнає і Селівановський і ствердили ми, ще не закриті шляхбавми для зближення поета Бажана з пролетаріатом.

Редабригада: Ів. Юрченко  
Ів. Ткаченко  
А. Чернець

### К. ГОРДІЄНКО—„Повість про комуну“ Лім. 1930.

Цей твір належить до тієї невеличкої частини творів, що ми їх маємо сьогодні в радянській літературі,—про радянське село, яке перебудовується на нових засадах, на форми колективної праці. Отже й вимоги до такого твору треба ставити такі, щоб він як найяскравіше змалював нам той великий процес перетворення технічно відсталого села на село з колективними формами праці, з новою технікою та новим побутом.

Автор описує життя однієї комуні в с. Новопілля на Житомирщині, яка організувалася здебільшого з наймитів сусіднього села Славенщини.

Важкі, нелюдські умови праці в глитая Северюка примусили наймитів втекти од нього й шукати чогось кращого. В паркомі їм порадили зорганізувати комуну. Спочатку в комуні було дуже важко, приміщення не було, довелося збудувати барак з дошок. Це викликало насмішки у селян—«В яких палацах живуть. Комуна і єсть». З великими труднощами довелося наділати землю комуні через куркульський опір. І не зважаючи на це комуна поступово спиналася на ноги. Зібрали перший врожай, купили трактора, збудували будинок. Хуторяни вже інакше дивляться на комуну—комунівський трактор і молотарка обслуговує не лише комуну, але й усіх селян.

З комунівських свиней дивуються, господарство комуні стає зразкове. А найголовніше—в комуні вже не чути скарг на погане життя та загрози вийти з комуні.

Перша хвиля твору є його форма. Кожен розділ у книжці це—окреме оповідання одного з комунарів про ту ж комуну. Так ці розділи, оскільки мова йдеться про одну лише комуну—дуже подібні, і вагати

справляють враження якогось анкетного допиту з питаннями. «Що ти робиш раніш до вступу в комуну? Як ти потрапив до комуні? Твоя думка про комуну? Хиби комуні? Дослідження комуні? Що ти пропонуєш» і т. інш.

Водночас автор у жодному розділі не дає повної уяви про всю комуну, а кожний мент з життя комуні висвітлює потроху в кожному розділі. Отже цілком природно, що в читача замість повного вразіння з'являються лише шматки від розпорошеного цілого. Тут можна навести багато прикладів, що повторюються майже в кожному розділі.

Догляд за дітьми, дитячі ясла—це питання, що стосується до кожної комунарки, але це зовсім не означає, що кожного разу, коли комунарка розповідає про комуну, їй треба вкласти в уста фрази про необхідність громадського догляду за дітьми. Наведемо приклад.

Ладька:—«Вже три роки мой дитині, вже друге в, тепер і я розкакую людям, яка колись сама була. Ідеш куди—безпечна за дітей: нагодуєть, доглянуть... Тай діти краще в яслах бавляться... Краще за книжкою побуду—якусь користь матиму».

Комунарка Атаска:—«Селяне прийдуть здала — не намилиються на дітей наших... Рум'яні, веселі діти. Дитом який спорудили. Біленькі столики, ліжка. Завжди малують щось, будують, на магдалінах бренчать».

Комунарка Антошнина:—«Бачили, як їх доглядають, годують. Діти чисті, зміті, адорові, нагодовані, веселі. Тоді й комуна мені мала стала. Пошили їм теплий одяг, вальники, галоші».

Так само про трактор, молотарку, тощо автор переказує по декілька разів. Набагато краще було б висвітлити якийсь певний момент разом, хоч би і в цілому розділі.

Друга основна серйозна хиба твору—не подано, яку роль відігравала в роботі й житті цієї комуні партія й комсомол. Єдина партійна постать у творі—це Бурлак—і той не член комуні (та й то партійність Бурлака—це наше припущення, бо у творі прямо про це не сказано). Невже серед членів комуні—яка складалась виключно майже з наймитів—не було жадного партійця або комсомольця? Навіть більше: з твору не видно, щоб у селі був хоч який небудь осередок, не видно, щоб комуна мала навколо себе якусь громадськість. Адже про досягнення комуні селяни мають дізнатись не лише з того, що вони самі бачили, будучи там випадково.

«Оце думаємо, само змагатись з іншими комунами на краще господарювання». Це фраза на думку автора має відбитися в творі союзнамагання й ударництво. Нам здається, що це менш, ніж замало.

Проте, поруч з відзначеними тут хибими твір має дещо й позитивне. Дуже добре змальовано в творі боротьбу куркуля Севрюка проти комуні й ту організовану відсіч, що він її дістав від комуні. Бачучи, що комуна становитиме на селі певну силу, він намагається підлизатись до комуні. На урочистому мітингу, присвяченому закладкам комуні, куркуль Севрюк робить красивий жест:

«Дарую на все хазяйство комуні тридцять шість соснових брусків по дев'ять аршинів».

Але комунар Павло не розгубився й відповів йому:

«Нам куркульських дарунків не треба, ми не відмовляємось від братської допомоги наших друзів, а з ворогів, коли треба буде, ми самі знаємо, що взяти».

Машини є невід'ємна частина усуспільненого господарства, і комунар це добре усвідомив.

«Ось був наймитом, а тепер тракторист. Знаю машину. Керую. Куди хоч повертаю. Землю краю. Залізна сила. Вози їдуть, біля дороги спиняються. Де ж пак, учений чоловік, уміє машиною правити... Уже я перший тракторист у комуні, навчаю інших комунарів трактором робити».

Селяни, бачучи перевагу комуні, вже не звертаються за допомогою до глутай. Так селяни Шпундра кажуть Севрюкові:

«Я на твоїй молотарці з десяти кіп набив п'ятьдесят пудів, а Лаврін таке саме жито збив на комунальній молотарці—шістдесят пудів. Ось і кажу».

Щодо окремих типів у творі, то треба зазначити що Павло—як одна з основних постатей твору не створює враження людини енергійної, яка справді може дати багато цінного. Так, поки він був наймитом—не дивлячись на знущання Севрюка—мовчав, але обрали його до Всербітасмісу і він одразу посміливішав і вже сам ходив складати умови на наймитів до Севрюка. Адже він і раніш знав закони, але чомусь мовчав.

Дуже добре змальовував автор перевагу спільного обробітку землі, перевагу машини над конем, і взагалі перевагу колективної праці над працею індивідуальною. В цьому полягає одна з причин, що книжка на сьогодні має значну соціальну вартість.

Гр. Михайлович.

**ТАМ, ДЕ ПОЧИНАЛАСЯ ПОЛЬЩА**—роман М. Даніеля. «Романи й повісті». В-во „Укр. робітник“—20000. 1930 р.

Сучасна пролетарська література вирівнює прогалину «минулого», поряд із сучасними, новими, свіжими творами реконструктивної доби, подає такі ж твори з днів минулого і в них відтворює як темний забитий селянин, кустар, солдат, робітник з глухих далекі закутки країни, перетворюються на стійких бійців, революціонерів, комуністів, що весь свій запал і завзяття віддають справі робітничої класи,—пролетарській ре-

волюції. Роман М. Даніеля, члена євсекції ВУСІРП—саме й належить до таких творів.

Зміст: М. Вільно під чоботом німецьких окупантів. З ініціатиби Юліса Шмулевича—самовідданого єврейського хлопця—організовується Робітнича рада, яка стає центром і штабом готування до збройного повстання. З міста виходять німці, але на їх місце приїшли білополяки, які оточи-



ли раду, запропонувавши їй в три дні адатись зі зброєю. Автор яскраво амальовує самоохорону ради, психологію робітників, членів ради, відтворює боротьбу ради за те, як «зврати до своїх рук владу», «пропержитись хоч ніч... 6 тодин... хвилину»—чекаючи на допомогу від робітничих загонів. В раді вже немає хліба і набоїв, за 30 кроків—польські патрулі. Загони німецького салдата Фрідріха Наймана, що намагавсь прийти на допомогу раді—було розбито. До ради—дощем кулі, але звістки немає чим відповісти і в самий критичний момент—найменше (стійка частини)—полонези російські селяни—зраджують раді, бо:

«Це не наше місто... Ми тут тільки подорожні, та й годі... не ми утворювали раду й не для нас її утворено... Вдома земля, треба ділити, а лінка й діти мені дорожчі за вашу раду...».

Селяни здаються, частину їх білополяки вбивають. У раді п'ять осіб: Юліс, Людвіг, Станіслав, Янкель та Хаїм. Польські легіонери за кілька кроків. В цей час з Росії прибігається на допомогу раді—робітничий загін, але він... спізнився на 4 години. Більшовики-ж живими не здаються до рук кетам.

«Юліс намагався щось сказати, але слова застряли в пересохлому роті. Тоді він відносно обняв Людвіга, поцілував і пішов геть, немов боявся, що не стримається і розридається. Тонкі губи почали йому кривитися і всі побачили, як він наче щось проковтнувши—випростався й підвів до скроні чорну цівку нагана.

— Товариші, співайте! Буде легше! (89 ст.).

Так кінчили життя п'ять віленських комунарів, чий, імена червоними літерами записано в Істпарті. Прибулий загін Ганни Богданович (до речі коханої Людвіга) із жалем й люттям до білополяків—ховає радян.

Але швидко «цивілізовані», за наказом самого маршала викопують трупні похованих й вивозять до радянського кордону.

Роман М. Давієва—це картина героїчної боротьби революційного пролетаріату, кращих його синів за владу рад. Автор показав ідеологію і психологію клас та про шарків у революції, їхнє диференціювання, що особливо виявляється перед загостреними класовими боями, перед визвольною

перемогою. Яскраво подано організатора й ватажка ради — Юліса, що проходить із радою—центральною постаттю крізь увесь роман; інтелігента завжди спокійного і врівноваженого—Людвіга, що прийшов до пролетарської революції від батька поміщика, спадшиши в 1905 р. його маєток; старого досвідченого друкаря Станіслава, який «не складає своїх паланих статті, коли вона меншовицька, що від плутаних анархічних ідей прийшов до революції—Янкеля Марата; Ганку Богданович, Заму Сайбея і т. ін. Всі вони живі, сміливі, сильні, говорять мовою революції і кличуть до неї маси. М. Давієв влучно характеризує й місцевих меншовиків, які в трагічний момент ради—дискутували в себе про диктатуру та демократизм, а під час похорон—теж «оплакували» промовами та обіцянками комунарів.

Вдало амальовані полонені селяни з їхнім песпокоєм за сім'ї, господарства, землю, з їхньою дрібноласницькою ідеологією. Лише один—найбідніший з них—селяк Афанас'єв осмілює ідеї своїх земляків, пристає до п'ятірки і гине на барикадах ради.

Проте, це не виключає й хиб, що є в творі й рясніють дуже часто. Наприклад, автор не подав причини й умовлень організації самої ради, що до того робив віленський пролетаріат (його (мало показано). Чому рада не була зв'язана з ним,—це останній врешті не спромігся підтримати її.

Автор бере вузьке місце, організацію Юлісом Шмулевичем ради й через деякий час її загибів. Правда, цей епізод він «розшифровує», поширює рязиді, але лише не більше. Варто було б узяти ширше полотно й досконаліше показати версху до ради, в час її існування та після. Тоді б це була справжня епопея боротьби—роман.

Загадково—чому кин робітника—грузчик Янкель Марат, що в 10 років залишив уже школу—став анархістом й навіть створив свої абстрактні, нічим не обгрунтовані теорії. Адже ж на виховання цього «анархіста» треба було б, щоб щось «вплавало».

Селяни—асі надто вже реакційно настроєні. Хіба за сорока чоловіка лише один Афанас'єв зміг пристати до комунарів? Адже там мусила бути сильніша, ніж це подав автор—диференціяція, коли додати ще й те, що вони «пройшли вогонь і воду», відчували на своїх плечах панські нагаї, та були в раді весь час з Юлісом.

Мусило бути багато деяких «наперозу»



мнів. Але коли взяти до уваги, що поряд з художнім виображенням автор намагався подати історичну подію (мала місце в м. Вільно), то припущені ним вади й огріхи будуть меншими.

Заслуга авторова в тому, що він не пасивний спостерігач, як це ми багато маємо, не кіномеханік, що пускає свою стрічку, а органічно входить в розвиток дії, до кінця. Показує й будуче. Він не обожнює й не романтизує своїх героїв. Ні, вони реальні, й виростають в уяві читача живі, міцні, стоять на своєму місці на тлі щоденних історичних подій. Мова художня, переконлива, вдалі порівняння.

Данієль справився з своїм завданням—укласти в художні рамки, несповналені майстерності, художнього змальовування, але без зайвого прикрашення чи ідеалізування—історичну подію і в ній інтернаціональні постаті героїв: українці, росіяни, євреї, білоруси, поляки, німці і т. ін.

Ось як автор подає виключно критичні й напружені менти, числені події в червоно-армійському загоні, що рветься на допомогу раді:

«Ганюся зрозуміла, що в кожного з них є в глибині заховане розірване ко-

хання до залишеної жінки, нареченої, дітей. І ніхто тут не забуде про це. Ганюся збрала всі сили в сухом наказі.

—Червоноармійці, по конях (83 ст.).

Міцна конструкція мови автора справляє сильне враження на читача. Зайвий, на нашу думку, ліричний вступ, прикрашений романтикою. Можна було б обійтися без нього або подати так, як це зробив автор на протязі всього твору.

Єдиний, невинуватий на нашу думку—ідеологічно-романтичний (тут не обійшлося без ідеалізації.—МБ) образ:

«Шість червоних жорабів (труни—М. Б.) плывуть у сонці до далеких безкраїх берегів...

Невідомо, чому саме вони плывуть й до яких це «безкраїх берегів». Недостатня ідеологічна й художня мотивація образу.

В загальному, роман, хоч не дуже широкого, але мистецько-обробленого, художнього полотна, є цінним твором, особливо для молоді, бо вчить на прикладах історії минулих революційних боїв, як жити й боротись, щоб перемогти.

М. Бавилівський.

Боротьба за конкретну критику, є невідкладне завдання всіх літературно-рецензентських гуртків, всієї марксистської критики.

## НОВІ КНИЖКИ

### АНОТАЦІ СЕКТОРУ ІДЕОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКОВОЇ ПАЛАТИ

**МІЦІШВІЛІ НИКОЛО.** Лютий. Література і Мистецтво. Масова художня бібліотека. 1930. 54 с. 12 коп.

Лютий 1920 р.—де для Грузії дата, коли рішучим натиском пролетаріату розбито й викинуто геть за море дрібно-буржуазний уряд—меншовиків і Грузія стала радянською. Про ці події й розповідає грузинський письменник М. Міцшвілі, подаючи їх крізь призму сприймання грузинського обивателя, що політичних сталих переконань не має й лише дрижить за свою шкуру. Радянська влада—в такому аспекті—з'являється звідкись зовні, не видно ролі грузинського робітництва й сільської

бідноти. Втім твір (скорочення з великого роману) для українського читача надзвичайно цікавий, бо не тільки знайомить з творчістю одного з сучасних письменників Грузії, а й з певною сторінкою з історії Жовтневої революції в одній з республік нашого Союзу.

Передмова дає відомості про автора, характеризуючи його, як одного з найближчих до пролетаріату попутників. Книжку варто прочитати кожному читачеві з середньою підготовкою.

**АВРАС А., УТКІС В., ШМАТЬКО П. Алтай-Тау (Золоті гори).** Молодий „Більшовик“. (Бібліотека Туриста). 1931. 87 с. 35 к.

Влітку 1930 року група комсомольців-робфаківців зробила цікаву екскурсію на Алтай. Свої спостереження і враження від цієї мандрівки робфаківська молодь подіє в цьому нарисі.

Нічого не прикрашуючи, не вигадуючи туристи-робфаківці розповідають про мало-відомий нам Алтай, про його багатства, природу й місцеву людність. Чималу увагу віддають автори показу соціалістичного будівництва в автономній Ойратії. Старий,

пригнічений царатом і баями Алтай відмирає і народжується новий соціалістичний з новою культурою і побутом. Радянська влада широко розгорнула серед народів Алтаю будівництво нових когоспів та комун, шкіл і т. інш.

Робітнича молодь, що повинна знати всі куточки нашого великого Радянського Союзу — основний читач цієї його матиме книжку.

**СТОЯНОВИЧ, А. Вугіль кляче. Український робітник.** (Бібліотека комсомольського досвіду). 1931. 52 с. 15 к.

Автор книжки—робітник, комсомолец у формі нарису передає свій досвід боротьби за вугілля.

Нарис цей цікавий і цінний ще й тим, що тут говориться про комсомольців, що їх було мобілізовано ЦК ВЛКСМ для роботи в копальнях підмосковного вугільного басейну.

Організація комсомольської комуні, ударництво, ентузіазм молоді, ліквідація неполадок, боротьба із прогулами, дезертирством і шкідництвом,—боротьба за вугілля і авторитет молоді серед старих шахтарів — ось коло питань, що їх освітає автор.

**СОКІА ВАСИЛЬ.** Надри. „Література і Мистецтво“. Масова художня бібліотека. 1931. 80 ст. 15 коп.

Оповідання молодого пролетарського письменника виображує героїчне відбудування, після громадянської війни, затопленої й аруйнованої шахти. Яскраво показано, як робітники власними руками, без належної

технічної підготовки, без підтримки від спеціалістів спромоглися відновити машини, вентиляцію, все, що потрібне для роботи в шахті. Героїзм пролетаріату, що будув соціалізм підкреслюється вступним розділом

оповідання, де автор, у формі уривків з промови на з'їзді, наводить величезні досягнення соціалістичного будівництва на 1929 рік (час написання твору).

Книжка заслуговує на увагу читача не тільки цікавою, актуальною темою, але й легким для читання і художнім викладом.

**ПРОЕКТОР, ГРИГ.** Люда п'ятирічки. „Пролетар“, 1931. 95 ст. 18 коп.

В передмові до цієї книжки автор скромно заявляє, що його книжка є—«тільки окремі «на швидку» маляки портретів». Це є перше слово журналіста з заводу. Проте, це перше слово сказано правдиво й щиро. Радянська дійсність народжує нових людей-ситуацістів, ударників соціалістичного будівництва—їм автор і присвячує книжку.

Він дуже коротко, навіть скупо змальовує портрети ударників та досягнення їхньої роботи, але ці коротенькі нариси бадьорять. Вони добре показують всю силу соціалістичного змагання та ентузіазм робітників-ударників.

Книжку прочитає з охотою кожний трудящий, особливо робітник.

**ПЕТРЕНКО, І.** Люда великого заводу. „Український Робітник“ 1931. 42 ст. 13 коп.

Про металургійний завод ім. Ф. Дзержинського, його реконструкцію та боротьбу за виконання п'ятирічки оповідає автор. Це книжка нарисів про різні факти, але з життя одного заводу. З одного боку

ударні бригади, з другого раві, прогулянки—ось живі люди, що їх, а також дані про їх роботу, показано в нарисах. Цифри й люди, показують труднощі боротьби і перемоги заводу.

Літературно-рецензентські гуртки! Створюйте бригади робітничих критиків-рецензентів, зв'язуйтеся з редакцією „Молодняк“, закріплюйте свою постійну участь в розділі „Серед книжок та журналів“.



# ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

## НА ФРОНТІ ПРОЛЕТАРСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

*Пленум пролетарських письменників Радянського Союзу.*

В кінці травня в Москві відбувся II-й пленум ради Всесоюзного об'єднання асоціацій пролетарських письменників. Пленум відкрився і відбувався у залі клубу ФОСП ім. Горького. До президії були обрані: Д. Бедний, М. Горький, Ем. Ярославський, А. Серафимович, М. Савельєв, Л. Авербах, А. Халатов, А. Селивановський, Фелікс Кон, Бруно-Ясенський, Б. Буачідає, Ів. Микитенко, П. Галавач, Б. Коваленко, Алазан, Заковдаєв, Л. Фефер, і інші.

Пленум заслухав і обговорив доповіді М. Сербрянського—про розгорнення творчої дискусії в РАПП; Л. Авербаха—про чергові завдання ВОАПП; літературно-політичний відчит секретаріату ВОАПП; повідомлення Всесоюзного Товариства селянських письменників і доповідь Середньо-Азійського бюро АПП.

Пленум прийняв пропозицію Бруно-Ясенського про шефство окремих письменницьких організацій Радянського Союзу над асоціаціями революційних письменників країн Заходу і Сходу.

◆ Ухвала секретаріату ВУСПП'у в справі відозви РАПП'у та дальшої роботи письменників — членів ВУСПП.

На останньому засіданні секретаріату ВУСПП'у з 17-V ц. р. в справі відозви РАПП'у та дальшої роботи письменників—членів ВУСПП'у ухвалено: Спрямувати всі сили ВУСПП'у на створення художньої продукції, що відбивала б головну постать нашої доби — робітника-ударника. Звернути увагу всіх членів ВУСПП'у на відозву РАПП'у в цій справі, популяризувати її та перебудувати кожному членові спілки свою працю так, щоб як найповніше відбити герої наших днів—ударника, робітника, агронома, інженера, техника нагородженого ор-

деном Леніна, трудовим орденом Червоного Прапора...

◆ Вседонбасівський зліт робітників-ударників покликаних до літератури.

22—23 травня відбувся Вседонбасівський зліт робітників-ударників, покликаних до літератури. Зліт зробив підсумки призову ударників та накреслив шляхи розвитку призову ударників надалі.

Зліт працював за таким порядком денним:

1. «Пролетарська література на потім етапі у боротьбі за гегемонію». Доповідач секретар ВУСПП тов. Микитенко.

2. «Підсумки призову ударників до літератури на Донбасі».—Доп. т. Семенів.

3. «Творче обличчя та творче завдання робітників-ударників, покликаних до літератури».—Доп. т. Западинський.

◆ Дніпропетровське — ВУСПП.

Дніпропетровська організація ВУСПП в останні часи так з творчого боку, як і літературно-громадського помітно зросла. Це зростання передусім характеризується появою продукції призовників-ударників Лахова, Морозова, Харламова, Овещенка і інших та появою цілої низки нових творів книжок членів ВУСПП як от В. Мінька — повість «Кокусники», Степанова — «Струмують дні»—поєзії і оповідання «Стихивський суд», Переяславцев — п'єса «Прорив» та «Замах», Чигиринна — «Під кавперами» та повість «Айстри» на тему боротьби за раціоналізацію вагонового заводу, Альбертона — «Шахта», виготовлення альманаху «Змагання» тощо.

Літературно-громадська робота організації виявляється у широких систематичних виступах на заводах, в роботі з призовниками—ударниками, тощо. За значну позитивну рису в роботі Дніпропетровської організації слід відмітити досягнення певного контакту з Дніпропетровською організацією «Молодіжка» і взаємодопомогу їй в практичній роботі. Цей контакт надалі має погли-

блюватися і перетворитися в органічне поєднання роботи самостійної молодяківської організації з ВУСПП-ом.

Поставлено питання про утворення журналу «Дніпропетровської організації ВУСПП'у та «Молодняка».

Притягається до загальної ВУСПП'вської роботи єврейських пролетарських письменників, що до цього часу були де-що відірвані.

#### ◆ Альманахи «Забой».

Видавництво «Література і Мистецтво» видає літературно-художній альманах часів ВУСПП—«Забой» і робітників-ударників, пошаних до літератури.

Альманах перший має вийти незабаром.

Альманах 2-ий вийде накладом видавництва «Молодий Більшовик».

#### ◆ Новий журнал.

3 травня місяця ц. р. в Запоріжжі почав виходити новий літературно-мистецький, громадсько-політичний ілюстрований журнал — місячник «Темпи», орган Запорізького МК АКСМУ та Запорізької філії всеукраїнської організації пролетарських, комсомольських письменників «Молодняк».

Журнал «Темпи» має стати дійсним носієм більшовицьких соціалістичних темпів, дійсним рушієм справи національно-культурного будівництва в умовах Запоріжжя. Завдання журналу—стати дійсно чинним знаряддям просування української пролетарської культури в робітничі маси, стати ініціатором і організатором усіх міроприємств комуністичної партії більшовиків у справі національно-культурного будівництва, як невід'ємної складової частини цілого процесу розгорнутого соціалістичного наступу.

Завдання журналу «Темпи»,—виховуючи нові кадри пролетарської літератури, що йдуть із ударних бригад, прищеплювати їм більшовицьку, напоєтивську неспиримленість до класового ворога. Виховувати в боротьбі на два фронти, проти правої основної небезпеки, на данному етапі, проти «лівих» закрутів, як і проти примиренського, опортуністичного до них ставлення у теоретичній і художній практиці пролетарської літератури.

«Завдання журналу «Темпи»—повсякденно проводити непримиренну боротьбу проти буржуазних, дрібно-буржуазних, мисшовицьких теорій в галузі літератури, мис-

тецтва, проти будь-якого перекручення марксизму—ленізму в цій царині.

«Темпи» розраховано на ударника, активіста—комсомольця, громадського працівника. Розраховано на широкі кола робітництва запорізьких заводів і Дніпровського будівництва».

Журнал виходить щомісяця (кожного 15 числа) на 4—5 друк. арк. Ціна окремого №-ра 40 к.; на рік—4 крб.

Адреса редакції журналу: м. Запоріжжя, вул. Рози Люксембург № 9, В-во «Червоне Запоріжжя», журнал «Темпи».

#### ◆ Бугарська секція ВУСПП'у.

При ВУСПП'і, з ухвали секретаріату, утворено бугарську секцію. До секції ввійшли товариші, яких прийнято в члени ВУСПП'у, а саме: Крум, Кюлязов, Марко, Марчевський, Галина, Главчева, Ол. Кетков, М. Фуклев, П. Аджеров.

На відповідальності секретаря секції затверджено Крума Кюлязова.

#### ◆ IV-та Всеукраїнська виставка.

Першого липня в Харкові відкрито IV-ту всеукраїнську художню виставку. Ця виставка обслужує всі промислові центри України—передусім Донбас.

#### ◆ Театри браїм? республік на Україні.

Цього літа одвідали Україну такі театри: ім. Мєрхольда гастролював — Харків — Київ — Донбас; театр Революції (Московський)—Харків — Київ — Одеса—Донбас; МХАТ-2—Харків — Київ—Донбас; Реалістичний — Харків; Пролеткульт (Москва)—Харків — Київ — Донбас; Пролеткульт (Іваново-Вознесенськ) — Донбас; Перший Білоруський — Харків — Київ — Одеса; Узбекський музичний—Харків — Київ — Одеса — Дніпропетровське; Татарський академічний — Харків — Донбас; Пролетарський Актор (Ленінград)—Київ—Одеса—Миколаїв; Білоруський державний єврейський—Харків—Гумань.

#### КІНО

##### ◆ Кінопромисловість у 3-му вірішальному.

Завершення фундаменту соціалістичної економіки ставить вимогу зробити аналіз стану специфічної галузі промисловості, як кінематографія.

Основний стан, що в нього вступила кінопромисловість в 3-му році п'ятилітки—це підведення сировинної бази, щоб забезпечити дальший потужний розвиток. Виконує-



чи постанови 16-го партз'їзду, кінематографія рішуче переключалася на створення сировинної бази, на будівництво заводів, що будуть постачати кіновиробництву паливу та потрібну апаратуру.

Лише в цьому році практично приступили до будівництва двох мідних паливних заводів: Шостинського—на Україні та другого—в РСФРР. Перші лабораторні спроби паливки нашого виробництва дають позитивні наслідки, а дальше їх удосконалення каже за те, що наша кіно-паливка по своїй якості не буде гірша від закордонної. Треба лише створити навколо цього важливого будівництва належну громадську увагу на допомогу в справі постачання будівництва відповідних матеріалів, допомогу кваліфікованими спеціалістами тощо.

В Одесі закінчується будівництво спеціального великого заводу проекційної та освітлювальної апаратури, який буде випускати на рік 8.000 комплектів апаратури.

На Київській кінофабриці конструюється модель знімального апарату, що над ним зараз працюють спеціальні робітники-конструктори.

Отже, ця важлива проблема, що розв'язує реконструкцію кінопромисловості, став не справою теоретичних прогнозів і побажань, а практичною, реально вступила на шлях здійснення. В кінці 1931 року кінопромисловість вийде з залежності від капіталістичного світу й цілком перейде на вільну радянську паливу й апаратуру.

Відповідно до реконструкції техніко-сировинної бази кінематографія переключиться на шлях реконструкції змісту своєї продукції.

Співвідношення політосвітних фільмів до художніх різко змінювалося в бік збільшення—в 31 році доходило до 60% загальної продукції. Створення секторів спеціальної тематики виходячи з виробничого принципу, дає можливість забезпечити чітке функціональне керівництво всім кінематографічним процесом. Таке розгалуження уточнить справу чіткішого безпосереднього впливу на окремі ділянки створення секторів: художнього, агітаційно-пропагандистського, науково-інструктивного, юнацько-дитячого та військового. Стабілізація тематичного плану за суверено визначеною й розподіленою, по окремих організаціях тематикою ставить змогу перед кінофабрикою прискорити загальному сценарієв та знімальних планів.

Питома вага звукового фільму в цьому господарчому році значно зростає; вона вже переходить за стадії експериментальної роботи на серйозну тематику.

В поточному році буде виготовлено п'ять повнометражних звукових фільмів та 9 №№ хроніки. Але в загальному треба сказати, що звукова кінематографія ще набагато відстала від закордонної кіно кінематографія майже зникла.

До цього часу звукову апаратуру в нас виготовлялося кустарним порядком в лабораторії інж. Шорина. Ця апаратура не дає ще нам права казати, що звукове кіно у нас зрушило з того законсервованого стану, в якому воно було торік.

Безперечно, що ми йдемо шляхом, який дасть нам змогу завоювати фортецю технічної реконструкції кіно.

Поруч з цим ми маємо й реконструкцію стилю, тематики та напрямків у кіні. Ця реконструкція провадиться в запеклій боротьбі за оволодіння пролетарським стилем, за оволодіння тематикою реконструктивної доби. Боротьба з занепадництвом, формалізмом тощо має теж своє місце в творчості нового кіно.

Дрібно-буржуазна стихія через своїй представників кінематографії намагається вплинути на весь кінематографічний творчий процес. Отже йде боротьба за нові пролетарські кадри, за рахунок виготовлення нових пролетарських кадрів у наших ВИШах. В цьому році відкрився перший кіно-інститут на Україні, який фактично мусить дати кіновиробництву те пролетарське поповнення, якого йому бракує.

Для підведення наукової бази щодо забезпечення нормальної продукційної праці, при інституті кінематографії утворено науково-дослідну катедру.

Величезну роль в справі консолідації пролетарських сил у кіні повинна відіграти організована кіногромадськість—ТДРФК, ВУОРРК, Худполітради,—які мусять у цей рік, коли наша кінематографія цілком перешикувалася й вступила на справжній більшовицький рейс—практично допомогти шуканню творчих метод кіно-культури.

#### ◆ 15 комсомольських кіно.

Незабаром на Україні відкривається 15 комсомольських кінотеатрів. Першого травня відкрито в м. Києві, Полтаві та Житомирі.



◆ До оголошення всесоюзного конкурсу на юнацький фільм.

З ініціативи юнгрупи тресту Українфільм порушено питання про оголошення всесоюзного конкурсу на кращий юнацький фільм 1931 року.

◆ Перша всеукраїнська кінонарада при ЦК ЛКСМУ.

11—15 липня ц. р. в Харкові, в приміщенні ЦК ЛКСМУ відбулась перша Всеукраїнська кінонарада, що її скликав культпобут ЦК ЛКСМУ за участі правління Українфільму.

Делегатами на цій нараді були культпропи тих МК та РК ЛКСМУ, що мають у себе комсомольські кінотеатри і взагалі переводять роботу в справі кіно, зали комсомольськими кінотеатрами, представники від організації «Молодіяк» та інші.

На нараді було заслухано доповіді: 1. Тов. Воробйова—голови тресту «Українфільм»,—про роботу тресту і завдання комсомолу в кіно.

2. Т.т. Мордерера,—зав. юнсектора тресту «Українфільм» і представник ЛКСМУ,—про роботу юнсектора.

3. Тов. Корнійчука,—про художню методи укррадіна.

Всі доповіді викликали жваві дебати.

Дискусії найбільше зачепили питання керівництва юнсектору Українфільму комсомольськими кінотеатрами, критику фільмів з міщанською і дрібно-буржуазною ідеологією.

Велике місце в дискусії мало обмірковування участі організації «Молодіяк» в роботі над сценаріями тощо. Участь ця досі була мізерною.

В дебатах, також, виступали: заступник культпропу ЦК КП(б)У тов. Карпеко, секретар ЦК ЛКСМУ тов. Воробін, зав. Культпобуту ЦК ЛКСМУ тов. Мусикін.

Матеріали кінонаради в їхніх головніших пунктах, редакція журналу «Молодіяк» має на увазі, в найближчих числах надрукувати. Зокрема доповідь тов. Корнійчука про художню методи укррадіна.

### Ювілей «Комуніста»

В червні вийшло п'ять років, як «Комуніст»—орган Центрального Комітету і Харківського міського Комітету КП(б)У—почав виходити українською мовою.

Ці п'ять років—це шлях напруженої боротьби партії за будівництво соціалізму, за здійснення лєнінської національної політики, шлях боротьби—за національну формулю й пролетарську змістом культуру, за зміцнення української пролетарської держави невід'ємної складової частини СРСР.

Сьогоднішні підсумки цієї боротьби—надзвичайне зростання тиражу «Комуніста» величезно збільшення його авторитету, його ваги як організатора мас у боротьбі за соціалізм.

Почавши з 28-ми тисячного тиражу, — «Комуніст» українською мовою досяг 340 тисяч примірників тиражу, стійко виховуючи читачів, робселькорів та бригад по всіх промислових, сільсько-господарських жупках України, ведучи неспирименну боротьбу за більшовицькі темпи, за втягнення трудящих мас у соціалістичне будівництво, за генеральну лінію партії ведучи боротьбу проти ухилів, проти великодержавного російського шовінізму і українського націоналізму.

За ці п'ять років партія розгорнула нечувану роботу, щоб організувати маси на здійснення п'ятирічки, народився й розгорнувся широкий масовий рух соціалістичного змагання й ударництва. Наша українська пролетарська преса стала справжнім організатором цього руху робітництва, пройшла у найглибші товщі мас.

І на чолі всієї нашої преси в боротьбі за перемогу соціалізму стояв і стоїть «Комуніст».

Факт існування і розвиток «Комуніста», його широке розповсюдження на Україні й далеко за її межами ще раз стверджують правильність лінії нашої партії в національній політиці.

### ◆ Привітання «Комуністу»

З нагоди п'ятиліття українзації «Комуніста» редакція газети дістала звідусіль силу привітань від партійних, професійних, громадських установ і організацій. Багато привітань з-за кордону—від ЦК Компартії Польщі, Франції, Чехо-Словаччини, Німеччини, Румунії, КП Західної України тощо; від нелегального центрального органу Комуністичної партії Польщі, ЦО КП Чехо-Словаччини, ЦО КП Франції, ЦО КП Англії, та інші.

## ДО СРСР ПРИБУВ БЕРНАРД ШОВ.

21-го липня ц. р. до СРСР прибув відомий англійський письменник Бернард Шов. З ним прибули: Леді й лорд Астор, відомий англійський політичний письменник лорд Лотен і журналіст Теннієнт.

В СРСР, Шов пробув 9 днів,—оглянувши деякі московські заводи побував в Ленінграді, в деяких колгоспах.

Свої відвідання, Шов присвячує ознайомленню з єдиною державою, що не схожа на всі європейські й американські.

Шов вважає себе за великого прихильника країни Рад, й виступав часто на її захист. «Я не хочу померти небачивши СРСР»,— сказав Шов. Але чи побачить Шов в країні Рад саме те, що любачили крампи революційні письменники всесвіту: Ромен-Ролан і М. Горький, чи побачить Шов той ґрунт, чи знайде він у країні Рад опору тої своєї викривної роботи проти капіталізму, що її він так активно вів.

В своїх творах, і старіших, і новіших як от: «Людина й надлюдина» «Назад до Мансфйла», «Довідник революціонера», якого краще було б назвати довідником еволюціонера та в багатьох інших, Шов виявив себе, як гострий критик, навіть, «священих основ» капіталізму, принципу приватної власності, але вся його критика не виходила, по суті, за межі капіталізму, була критика з середини; до думки про збройне повалення капіталізму, до диктатури пролетаріату,—Шов прийти не хоче.

В своїх автобіографічних розмовах з А. Гендерсоном він виявив однакове ставлення до диктатури фашизму й до диктатури пролетаріату.

Однак, він скрізь вважає себе за прихильника Радянської системи і вважає себе, навіть, за комуніста.

Зрозуміло що комуніст з Шов, в його розумінні, а не в розумінні лєнінському.

Все ж, перебування в СРСР такого видатного мислителя як Шов, його прихильне ставлення до СРСР говорить, що все що є розумнішого в Європі,—зрозуміло, як капіталізміві прийшов час загибелі.

Вони тільки ще не зрозуміли, що до соціалізму можуть привести тільки більшовики і тільки через радянську систему. Але вони це мусять, прешті, зрозуміти. Бо така воля історії. Хто цього не схоче, той вилетить під колеса історії.

## АМЕРИКА

◆ Зашити ортану американських пролетарських письменників за січень і за лютий—*«Нові Маси» січень 1931, т. 6. № 8.*

— «Нові Маси» 1931 року вступили з 21 рік свого існування, як «Маси» і 6 рік — як «Нові Маси» в січневому числі — багатий та актуальний літературний, інформаційний і ілюстраційний матеріал.

«Нотатки за місяць» що їх завжди провадить Майкл Голд, в цьому числі писані за його відсутністю на той час (був на Міжнародній конференції революційних письменників) рідколлеґею. Тут кілька нотаток про свою рішучу смерть Лєніна, про його провідну роль у визвольній боротьбі пролетаріату. Про булу Папи проти Радянського союзу, про безробіття, про роль релігії в боротьбі капіталу з пролетарським визвольним рухом.

— Джозеф Фірмен у статті «На літературному фронті» обговорює гостру рецензію М. Голда на творчість дрібно-буржуазного письменника, голосія т. зв. англо-католицизму, Вайлдера. Рецензію було вміщено в дрібнобуржуазному журналі «New Republic» і вона викликала шалену бурю протестів з боку читачів того журналу, які закидали редакції, що вона впустила ворога на свої сторінки. Фірмен критично розглядає рецензію й напади. Стаття дискусійного характеру.

— А. Смедлі, кореспондент європейської преси в Хіні, у репортажі «Хінська Червона Армія», розповідає про вражіння студента, що був у зайнятому червоними військами місті.

— Мюррей Годвін вмістив поему—«Мрії під англосаксофону».

— Едвард Ньюгавз у репортажі «Від Нью-Йорку до Нового Орлеану» пише про свої подорожні зустрічі й вражіння, головне—безробіття.

— Дон Меккензі надсилав «Листи з Європи» які кінчає зауваженням, що Європа виразно йде до загибелі.

— Лоренс Геллерт, продовжує друкувати уривки з зібраної ним колекції «мінерських пісень протесту» проти переслідування й кривди з боку білх... буржуазії.

У відділі «Театр» Роберт Івнс, обговорює черговий «виріб» американської фільмової продукції з революційної боротьби в кол. Росії «Увертюра».



У відділі «Книжки» обговорено між іншим книжку т. Грінюка «П'ятирічка Радянського Союзу».

У відділі «Робітниче Мистецтво»:—про заснування в Чикаго «Пам'яток», союзу пролетарських артистів, письменників, музиків тощо; про поточну роботу клубу Джона Ріда, про Радянський Політичний Театр—ПРОМ.

Закінчує число лист—заклик революційних письменників Хіни, щоб революційний пролетаріят світу домагався відкликання з Хіни чужоземних військ і фальоти, що допомагають хінській контрреволюції в її боротьбі з червоним хінським рухом своїми жорстокостями й насильством.

#### ◆ «Нові Маси» т. 6, № 9 лютий 1931 р.

Число починається програмовою передовицею редакції. Ствердивши певні досягнення «Нові маси» редакція відмічає далі головні недомогання журналу. Це—незадовільна кількісно й якісно літературна продукція, що відбивала б ще нечуване безробіття в Північних Сполучених Штатах; мала увага до справи боротьби з небезпекою війни, незадовільно в порівнянні з можливостями просування «Нові маси» до робітництва та радикальної інтелігенції; мала кількість співробітників—негрів. Редакція закликає робітництво й радикальну інтелігенцію до широкої активної підтримки «Нові маси», до переведення дискусій по робітничих клубах про «Нові маси», до постійності контакту читачів із редакцією тощо.

Далі йдуть «Нотатки за місяць» і відчит делегатів «Нові Маси» і клубу Джона Ріда на Міжнародно конференцію революційних письменників, що відбулася на Україні в Харкові.

З прози в цьому числі «Нові Маси» вміщено репортаж Р. Крадна про фортівські фабрики, нарис Б. Спектора «Безробітний» і уривок з великої новели Ч. Гарісона п. я. «Дитина вродилася». В уривку оповідаєть ся про смерть страйкаря.

Поетія репрезентована негрським поетом Л. Гю (4 поєми), Н. Маклідом («Пісня землі») «Пісня мас» і Е. Рутом «До кожного на сідалі».

А. Смедлі дає рапортаж «Крізь хінську темряву».

В огляді книжок зрецензовано книжки радикальних поетів, що наближаються сво-

єю творчістю до лівих, і англійський переклад з російського «Бруска» Панферова та книжки Гумілевського.

У відділі «Робітниче Мистецтво»—цікаві «Інформація радянського кіно-режисера» (Довженка).

В числі багато гостроактуальних ілюстрацій групи художників «Нові Маси».

#### ◆ З книжкових новин.

Сеєрд недосить численої літератури про робітниче життя звертає на себе увагу за останній час 3 книги. Це «Lumber»—Лео Кольмана, «Bolt om Dogs»—Е. Дальберга і «Darkness at Now» Г. Карієля. Найкраща з них—це остання—з життя англійських гірників перед війною. Автор показує тут глибоке всебічне знання і життя і роботи гірників, добре розбирається в соціальному становищі того часу.

#### ГЕРМАНІЯ.

#### ◆ Людвіг Ренн дістав міжнародно літературну премію.

Женевська ліга прав людини свою міжнародно літературну премію антивоєнної літератури присудила Людвігові Ренну за його роман «Після війни»; роман перекладено на багато мов, незабаром накладом видавництва «ЛІМ» вийде в перекладі на українську.

«Linkskurve»,—орган германського союзу пролетарського революційних письменників; Берлін № 1, січень 1931.

В цьому числі «Linkskurve» (Закрут на ліво) вміщено:

Анна Зегерс—«Процес»—де авторка подає низку живих вражень з московського процесу групи промислових шкідників—Рамзіна, Ларічева і К<sup>о</sup>.

Ефер—«Культурфашизм»: звертає увагу на плянову акцію фашизму в напрямі опанування пресою й шкільним вихованням і на зростаючий бюгаузний відхід т. зв. інтелектуалів (арбобуржуазних письменників і вчених) у бік фашизму.

П. Ольберг,—подає переклад оповідання латвійського пролетарського письменника Лінарда Лайценса (Лайсен) п. я. «Тривога».

Е. Фрос, член латвійської групи пролетарських письменників, змальовує героїчне змагання латвійської пролетарської літератури з фашистським терором.



Курт Керстен—виявляє двуручницьке, реакційне ставлення т. зв. лівої демократичної преси до фашистського культурного терору й «культури»—пропаганди.

З красного письменства — М. Лехтнер «Готель Америка» — повість репортаж на тлі американських взаємовідносин.

— Анна Зесерс. «На шляху до американського посольства». Оповідання.

— Йоганнес Р. Бехер «Людина нашого часу». Том віршів.

Гельмут Вайс — у вірші «Зрив» — під ритм маршу пролетарів — дає пісню — поклик до барикадного бою.

О. Біла, в зв'язку з появою нової музичної пісні Брехта й Айслера — «Міра», — в якій автори орудують великими масами робітничих хорів, і П. Ват у статті «Музика й класова боротьба» порушують справу участі музичної творчості й широкого робітничого співзвучного руху в революційній боротьбі германського пролетаріату.

К. А. Вітфогель в «Розвиток і вплив пролетарсько-революційного культурного руху» — дає підсумки дискусії й теоретичний перегляд її шляху, яка відбувалась у рядах германських пролетарських культурних робітників на тему:

«Можливості пролетарської культури в буржуазних відносинах».

Література про Радянський Союз:  
М. Боккенгауер. «Кооперація в системі народного господарства Радянських країн».

◆ Гармати наближаються.

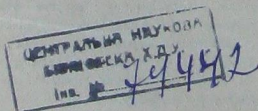
У Берліні в масовому виданні вийшла невелика але яскрава брошура «Гармати наближаються» присвячена питанню готування в імперіалістичних країнах інтервенції проти СРСР. До брошури дано передмову Вілія Мюнциенберга.

◆ Вийшла книга Егона Ервіна Кіша  
«Американський рай».

В коротеньких, гостро написаних шкідливих Кіш подає свої враження від подорожі Америкою. Багато дрібниць, що часто не звертають на себе увагу чужинників, знаходять собі тут відеркалення і не тільки показовий бік американського життя, а й протилежні темні, заховані його сторони. Тонкий гумор, звичайний для Кіша, поєднується з точністю статистичних даних і це зокрема робить книгу надзвичайно цікавою.

◆ Др. К. А. Вітфогель.

Відомий вчений марксист, видав накладом видавництва Гіршфельда 1-ий том своєї праці про Хіну п. н. «Господарство і Суспільство Хіни. Спроба наукової аналізи великої азійської аграрної країни».



# ВСІ

КОМСОМОЛЬСЬКІ ТА КУЛЬТОСВІТНІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЛІТЕРАТУРНО-РЕЦЕНЗЕНТСЬКІ ГУРТКИ, ГРУПИ „МОЛОДНЯК“, РОБІТНИКИ-УДАРНИКИ ПРИЗВАНІ ДО ЛІТЕРАТУРИ, РОБІТНИЧІ КЛЮБИ, СЕЛЬБУДИ, ВИШІ, ШКОЛИ, ЧИТАЛЬНІ ПОВИННІ ПЕРЕДПЛАЧУВАТИ

## МОЛОДНЯК

Літературно-мистецький та громадсько-політичний ілюстрований журнал-місячник, орган ЦК ЛКСМУ.  
Рік видання 5-й.

### ПЕРЕДПЛАТА

На 1 рік . . . . .	4 крб.
На 6 міс. . . . .	2 крб.
На 3 міс. . . . .	1 крб. 10 коп.
На 1 міс. . . . .	— 40 коп.

## МОЛОДНЯК

виходить за найближчої участі всеукраїнської організації комсомольських пролетарських письменників „Молодняк“.

## МОЛОДНЯК

містить актуальні ґрунтовні статті з питань національної політики партії, культурної революції і завдання комсомолу.

Широко висвітлює в нарисах, статтях, хроніці досвід роботи комсомолу України на фронті культурної революції.

## МОЛОДНЯК

повно висвітлює процес комсомольської літератури на Україні, друкує твори комсомольських письменників, початківців, ударників, містить критику й огляди творчості молодняківців, дає поради й допомогу літературно-рецензентським гурткам через статті й листи. Дає повну інформацію про сучасну українську літературу та літературу цілого Союзу Рад. Містить твори видатних українських поетів, письменників, драматургів, критиків та революційних письменників Заходу і Сходу.

На сторінках „Молодняка“ висвітлюється участь комсомолу України в галузі всіх мистецтв (ІЗО, Муз., Драм., Кіно). У „Молодняку“ великий розділ бібліографії і анотацій нових книжок.

ПЕРЕДПЛАТУ ЗДАВАТИ ВСІМ ПОШТОВИМ ФЛІГМ ТА НА АДРЕСУ ВИДАВНИЦТВА.

Харків, Пушкінська 24, видавництво „Радянське Село“, редакція „Молодняка“, телефон 79-59

## ДО ВІДОМА АВТОРІВ

На рукописі обов'язково ставити справжнє прізвище автора і точну домашню адресу; рукописи до редакції треба надсилати чисто переписані од. руш. або на машині на одному боці аркуша; в редакції не видають, крім назви й автора, треба зазначати видавництво, рік видання, тираж, кількість сторінок, ціну; не прийняті рукописи, менші як на половину друкованого аркуша, а також рукописи, ухилені до друку, редакція не повертає.